

विद्यामृत

सन २०१६-२०१७

स्वप्न उत्तुंग पाहावे,
उत्कटतेने फुलवावे...
सळसळत्या युवाशक्तीला
नवचैतन्याचे उधाण घावे...

कला व वाणिज्य महाविद्यालय,
सातारा

कै. रा. व. संभाजीराव गोरे द्रुदस्कर सामाजिक कृतज्ञता पुरस्कार श्रीमंत छ. वेदांतिकाराजे भोसले यांना प्रदान करतांना कुलगुरु डॉ. देवानंद शिंदे, सोबत संस्थेचे पेअरमन शरदशाय चव्हाण व पदाधिकारी

कै. रा. व. संभाजीराव गोरे द्रुदस्कर सामाजिक कृतज्ञता पुरस्कार प्रदान सोहळ्यात मार्गदर्शन करतांना कुलगुरु डॉ. देवानंद शिंदे,

कै. रा. व. संभाजीराव गोरे द्रुदस्कर सामाजिक कृतज्ञता पुरस्कार प्रदान सोहळ्यात मार्गदर्शन करतांना श्रीमंत छ. वेदांतिकाराजे भोसले,

महाविद्यालयाचा संशोधन अंक विद्यामृत चे प्रकाशन करतांना कुलगुरु डॉ. देवानंद शिंदे, श्रीमंत छ. वेदांतिकाराजे भोसले व संस्थेचे पदाधिकारी

भारतीय भाषा-साहित्य आणि साहित्यकार नोंद लेखकाची राष्ट्रीय कार्यशाळेत मार्गदर्शन करतांना मराठी विश्वकोश निर्मिती मंडळाचे अध्यक्ष डॉ. दिलीप करवळेकर

भारतीय भाषा-साहित्य आणि साहित्यकार नोंद लेखकाची राष्ट्रीय कार्यशाळेत मार्गदर्शन करतांना ज्येष्ठ साहित्यिका डॉ. अरुणा देरे

॥ उत्तिष्ठत जाग्रत प्राण्य वरान्निबोधत ॥

सातारा मराठा विद्या प्रसारक समाज, सातारा

कला व वाणिज्य महाविद्यालय, सातारा

११७, शुक्रवार पेठ, सातारा ४१५००२. दूरध्वनी क्र. : ०२१६२ २८०२३५

विद्यामृत

सन २०१६ - २०१७

संपादक मंडळ

अध्यक्ष

प्राचार्य डॉ. यशवंत पाटणे

प्रमुख संपादक

प्रा. पी. व्ही. सातपुते

विभागीय संपादक

प्रा. डॉ. भरत जाधव

प्रा. सुवर्णा कांबळे

प्रा. प्रकाश कांबळे

प्रा. गौतम काटकर

प्रा. डॉ. उदय लोखंडे

सातारा मराठा विद्याप्रसारक समाज, सातारा

संचालक मंडळ

क्र.	नाव	हद्दा
१.	मा. श्री. शरदराव शंकरराव चव्हाण	चेअरमन
२.	मा. श्री. विलासराव आ. निंबाळकर	अध्यक्ष
३.	मा. अॅड. संभाजीराव रामचंद्र नलावडे	व्हा. चेअरमन
४.	मा. प्रा. रामचंद्र कृष्णराव जाधव	सचिव
५.	श्री. आनंद लक्ष्मण कदम	खजिनदार
६.	मा. श्री. जयेंद्र शरदराव चव्हाण	संघटक
७.	मा. श्री. बापूराव आनंदा गोडसे	सभासद
८.	मा. श्री. शंकरराव बापूसो खराडे	सभासद
९.	मा. श्री. विश्वासराव दत्तात्रय यादव	सभासद
१०.	मा. श्री. दीपक संभाजी शिंदे	सभासद
११.	मा. श्री. नंदकुमार आण्णासो ढाणे	सभासद
१२.	मा. श्री. मिलिंद शंकरराव घाडगे	सभासद

कला व वाणिज्य महाविद्यालय, सातारा

महाविद्यालयाची स्थानिक व्यवस्थापन समिती

३१ मार्च २०१७ पर्यंत

क्र.	नाव	हद्दा
१.	मा. शरदराव शंकरराव चव्हाण	चेअरमन
२.	प्राचार्य डॉ. यशवंत संभाजीराव पाटणे	सचिव
३.	मा. अॅड. संभाजीराव रामचंद्र नलावडे	सभासद
४.	मा. प्रा. रामचंद्र कृष्णराव जाधव	सभासद
५.	मा. जयेंद्र शरदराव चव्हाण	सभासद
६.	श्री. राजेंद्र नानासाहेब शिंदे	सभासद
७.	श्री. दीपक संभाजी शिंदे	सभासद
८.	डॉ. दिलीप भीमराव गायकवाड	शिक्षक प्रतिनिधी
९.	प्रा. राजेशकुमार परमानंद चेंतीवाल	शिक्षक प्रतिनिधी
१०.	प्रा. कु. सुवर्णा नरसू कांबळे	शिक्षक प्रतिनिधी
११.	कु. अस्मिता शहाजी खराडे	प्रशासकीय कर्मचारी प्रतिनिधी

आशीर्वाद

शतकोत्तर यशस्वी वाटचाल करणाऱ्या मराठा विद्या प्रसारक समाजाची स्थापना जनकल्याणासाठी रचनात्मक कार्य करणाऱ्या राजर्षी शाहू महाराजांच्या प्रेरणेने झाली. दूरदृष्टीने विचार करणारे तारळेंचे इनामदार रुद्राजीराजे महाडिक व रावबहादूर संभाजीराव मोरे दुदुस्कर यांनी अत्यंत स्वडतर परिश्रमातून संस्थेची उभारणी केली. बहुजन समाजाच्या उद्धारसाठी व विशेषतः शैक्षणिक विकासासाठी संस्थेची चाललेली धडपड पाहून बडोद्याचे जनहितैषी राजे श्रीमंत सयाजीराव गायकवाड व फलटण संस्थानचे संस्थानिक श्रीमंत मालोजीराजे नाईक-निंबाळकर यांनी संस्थेच्या विकासासाठी मोलाचे सहकार्य केले.

महाराष्ट्राच्या सामाजिक, राजकीय, शैक्षणिक, औद्योगिक क्षेत्रांबरोबरच कला, क्रीडा, साहित्य व वक्तृत्व क्षेत्रांत आपला अविट ठसा उमटविणारी प्रेरणादायी व्यक्तिमत्त्वे संस्थेतून निर्माण झाली. विद्यार्थी मित्रांनो, आपण संस्थेच्या उज्वल परंपरेचे वारसदार आहात. २१ वे शतक हे ज्ञानात्मक व गुणात्मक विकासाचे व स्पर्धेचे शतक आहे. या स्पर्धेला सामोरे जाण्याची प्रत्येक विद्यार्थ्यांने क्षमता विकसित केली पाहिजे. उत्तम शैक्षणिक वातावरण व अत्याधुनिक ज्ञान साधनांसह आपल्या संस्थेच्या महाविद्यालयाची नवी वास्तू दिमाखाने उभी राहत आहे. या दृष्टीने आपण अधिक जागरूक आणि उपक्रमशील राहून महाविद्यालयातील सर्व सोयी-सुविधांचा आणि संर्धीचा लाभ घेतला पाहिजे. युवा शक्तीने स्वतःच्या उत्तम जीवनस्तराबरोबरच संस्थेच्या व समाजाच्या शिरपेचात सन्मानाने यशाचा तुरा खोचावा हीच अपेक्षा. आपल्या शैक्षणिक व वैयक्तिक जीवनातील प्रत्येक सन्मार्गावरील वाटचालीस माझ्या व संस्थेच्या हार्दिक शुभेच्छा व उदंड आशीर्वाद.

शरदराव चव्हाण

चेअरमन,

सातारा मराठा विद्या प्रसारक समाज, सातारा

STAFF LIST

Sr. No.	Name fo the Teacher	Designation	Subject	Qualification
1	Dr. Y. S. Patane	Principal	Marathi	M.A.B.Ed.M.Phil.Ph.D
2	Shri. P.V.Satpute	Asso. Professor	English	M.A.M.Phil.P.G.C.T.E.
3	Dr. D.B. Gaikwad	Asst. Professor	Marathi	M.A.Ph.D.
4	Mrs. S.N. Kamble	Asst. Professor	Hindi	M.A.B.Ed.NET.SET.M.Phil.
5	Dr. V.A. Pawar	Asst. Professor	Economics	M.A.M.Phil.Ph.D.
6	Shri. R.B. Satpute	Asst. Professor	History	M.A.SET.
7	Dr. R.K. Chavan	Asst. Professor	Geography	M.A.NET.Ph.D.
8	Shri. G.G. Katkar	Asst. Professor	History	M.A.NET.B.J.
9	Shri. J.I. Momin	Asst. Professor	Education	M.A.M.Ed.L.L.B.NET.SET. G.D.C. and A
10	Shri. R.M. Ghadage	Asst. Professor	Economics	M.A.SET.
11	Dr. M.B. Jadhav	Asst. Professor	Hindi	M.A.B.Ed.M.Phil.Ph.D.
12	Dr. R.P. Chetiwal	Asst. Professor	Commerce	M.Com.SET.NET.Ph.D.
13	Shri. S.B. Patil	Asst. Professor	Dir.of Phy. Edn.	M.P.Ed.
14	Dr. B.B. Jadhav	Asst. Professor	Marathi	M.A.Ph.D.NET.SET.
15	Dr. U.M. Lokhande	Asst. Professor	Commerce	M.Com.M.Phil.Ph.D.
16	Shri. P.D. Kamble	Asst. Professor	English	M.A.NET.
17	Dr. S.N. Zanzurne	Asst. Professor	Economics	M.A.M.Phil.Ph.D.
18	Shri. P.B. Wakde	Librarian	Library & Info.Sc.	M.A.M.Lib&I.Sc.M.Ed.NET.SET
19	Adv. D.S. Kulkarni	Asst. Professor	B.R.F.	B.Com.L.L.B.
20	Shri. N.R. Jadhav	Asst. Professor	English	M.A.M.Phil.
21	Shri. Y.M. Jadhav	Asst. Professor	English	M.A.
22	Mrs. S.V. Bhosale	Asst. Professor	Environment Sc.	M.Sc.
23	Miss. A.S. Jadhav	Asst. Professor	Bus.Statistics	M.Sc.

Administrative Staff List

Sr. No.	Name	Designation
1	Shri. S.D. Jadhav	Head Clerk
2	Miss. A.S. Kharade	Senior Clerk
3	Shri. R.S. Thakare	Junior Clerk
4	Shri. R.K. Chavan	Junior Clerk
5	Shri. D.R. Kadam	Lib. Attendent
6	Shri. M.S. Gaikwad	Lib. Attendent
7	Shri. D.K. Ahire	Peon
8	Shri. V.V. Yadav	Peon
9	Shri. A.J. Kamble	Lib. Attendent

आमच्या प्रेरणा

कै. श्रीमंत रुद्राजीराजे महाडीक
(तारळे)

राजर्षी छत्रपती शाहू महाराज

कै. रावबहादूर संभाजीराव मोरे
(दुदुस्कर)

कै. वि. का. माने
माजी चेअरमन व सल्लागार

कै. दादासाहेब काटकर
माजी कुशल संघटक

कै. बाळासाहेब सावंत
माजी सल्लागार

कै. द. तु. यादव
माजी व्हा.चेअरमन व सल्लागार

मा. प्रा. डॉ. देवानंद शिंदे
कुलगुरु, शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूर

॥ संस्था पदाधिकारी ॥

मा. श्री. शरदराव चव्हाण
चेअरमन, सातारा मराठा विद्या प्रसारक समाज, सातारा

श्री. विलासराव निंबाळकर
अध्यक्ष

श्री. संभाजीराव नलावडे
व्हा. चेअरमन

श्री. जयंत चव्हाण
संघटक

श्री. रामचंद्र जाधव
सचिव

श्री. आनंद कदम
सजिनदार

श्री. शंकरराव चवळे
सदस्य

श्री. वापुराव गोडसे
सदस्य

श्री. विश्वासराव यादव
सदस्य

श्री. दीपक शिंदे
सदस्य

श्री. मिलिंद घाटे
सदस्य

श्री. राजेंद्र शिंदे
स्था. व्य. समिती सदस्य

। प्राचार्यांचा संदेश ।

ज्यांच्या कार्यातून मूल्यांचे मोल प्रकटते, ती माणसे महात्मा झाली. माणसाचे मोठेपण मोजण्यासाठी ज्या काही मोजपट्ट्या आहेत, त्यात लोकमान्यता महत्त्वाची मानली जाते. अशी लोकमान्य व्यक्तिमत्त्वे इतिहासाच्या पानांनी जपलेली असतात. ती काळाच्या ओघात नितंत्रज्ञानाच्या युगातही जगण्यासाठी

ऊर्जा देत असतात. प्राचार्य शिवाजीराव भोसले मला म्हणाले होते, आपल्याला बाभळीची झाडे गावोगावी पुष्कळ दिसतात, पण चंदणाची झाडे शोधावी लागतात.

कर्म सेवामय झाले की जगणे सुगंधित होते, त्याचे प्रतीक म्हणजे चंदनाची झाडे, विद्यार्थ्यांनो ही चंदनाची झाडे आपल्याला ग्रंथाच्या पानावर सापडतात तर कधी माणसांत वावरताना दिसतात. आपण त्या झाडांपासून सेवा, समर्पणाची मूल्ये घ्या. समाजाचे आणि आपले जगणे सुगंधित करा. हाच आपल्याला संदेश आहे.

प्राचार्य डॉ. यशवंत पाटणे
सातारा

वरिष्ठ महाविद्यालय
प्राध्यापक वर्ग

प्रशासकीय कर्मचारी वृंद

विद्यामृत संपादक मंडळ

राष्ट्रीय सेवा योजना विभाग

महाविद्यालयीन प्रवेश समिती

जिमखाना समिती

महाविद्यालयाचा राष्ट्रीय चायपटू मैरव यादव याचा सत्कार करताना संस्थेचे चेअरमन शरदराव चव्हाण व प्राचार्य डॉ. वृशवंत पाटणे

महाविद्यालयाची राष्ट्रीय पॉवर लिफ्टिंग खेळाडू कु. रोहिणी मोरे हिचा सत्कार करताना संस्थेचे उपाध्यक्ष अॅड. संभाजीदास नलावडे व मान्यवर

महाविद्यालयाचा राष्ट्रीय बॅडमिंटन खेळाडू अमिषेक भोसले याचा सत्कार करताना संस्थेचे चेअरमन शरदराव चव्हाण व मान्यवर.

महाविद्यालयाचा क्रिकेट खेळाडू स्वप्नील गौड याचा सत्कार करताना संस्थेचे चेअरमन शरदराव चव्हाण व मान्यवर

महाविद्यालयाच्या कबड्डी संघ खेळाडूंचा सत्कार करताना सहधर्मादाय आयुक्त श्री. आय. के. सुर्यवंशी, संस्थेचे चेअरमन शरदराव चव्हाण व मान्यवर

महाविद्यालयाच्या महिला कबड्डी संघ खेळाडूंचा सत्कार करताना सहधर्मादाय आयुक्त श्री. आय. के. सुर्यवंशी व मान्यवर.

महाविद्यालयाच्या फुटबॉल संघ खेळाडूंचा सत्कार करताना सहधर्मादाय आयुक्त श्री. आय. के. सुर्यवंशी, संस्थेचे चेअरमन शरदराव चव्हाण व मान्यवर

जिमखाना विभागाच्या वतीने राज्यस्तरीय बॉक्सिंग स्पर्धेच्या उद्घाटन प्रसंगी संस्थेचे संघटक जयेंद्र चव्हाण, जिल्हा क्रीडा अधिकारी सुहास पाटील, प्राचार्य डॉ. वृशवंत पाटणे व मान्यवर

मराठी चांड बसब मंडळाच्या उद्घाटन प्रसंगी कविता खदर करताना ज्येष्ठ कवियत्री सौ.कांता भोसले

हिंदी दिनाच्या कार्यक्रमात डॉ.शाहीन पटेल यांचे स्वागत करताना प्राचार्य डॉ.यशवंत पाटणे

इंग्रजी विभागाच्या कार्यक्रमात प्रा.जसीर मोसीब यांचे स्वागत करताना प्राचार्य डॉ.यशवंत पाटणे

इतिहास विभागाच्या अन्नपी महाविद्यालय कार्यशाळेत मार्गदर्शन करताना डॉ.पुश.पी.शिंदे

अुशास्त्र विभागाच्या नियोजन मंडळ उद्घाटन प्रसंगी मार्गदर्शन करताना प्रा.गारुती लोंढे

भूगोल विभागाच्या अजिंक्य भिर्तीपत्रिका उद्घाटन प्रसंगी डॉ.सुभाष कारंढे यांचे स्वागत करताना प्रा.राजेंद्र घाडगे

शिक्षणशास्त्र विभाग शिक्षकदिन कार्यक्रमात अजिंक्य भिर्तीपत्रिकेचे उद्घाटन करताना प्राचार्य डॉ.यशवंत पाटणे व मान्यवर

वाणिज्य विभाग अन्नपी महाविद्यालय कार्यशाळेत मार्गदर्शन करताना गिल्हा उग्रोन केंद्र महालयस्थापिका वृषाली शोले

मराठी वाङ्मय मंडळाच्या उद्घाटन प्रसंगी कविता सत्र करताना ज्येष्ठ कवियत्री सौ.कांता भोसले

हिंदी दिनाच्या कार्यक्रमात डॉ.शाहीन पटेल यांचे स्वागत करताना प्राचार्य डॉ.यशवंत पाटणे

इंग्रजी विभागाच्या कार्यक्रमात प्रा.जमीर सोमीन यांचे स्वागत करताना प्राचार्य डॉ.यशवंत पाटणे

इतिहास विभागाच्या अन्नणी महाविद्यालय कार्यशाळेत मार्गदर्शन करताना डॉ.एस.पी.शिंदे

अुशास्त्र विभागाच्या नियोजन मंडळ उद्घाटन प्रसंगी मार्गदर्शन करताना प्रा.मारुती लोंढे

भूगोल विभागाच्या अजिंक्य मितीपत्रिका उद्घाटन प्रसंगी डॉ.सुभाष कारंडे यांचे स्वागत करताना प्रा.राजेंद्र घाडगे

शिक्षणशास्त्र विभाग शिक्षकवेल कार्यक्रमात अजिंक्य मितीपत्रिकेचे उद्घाटन करताना प्राचार्य डॉ.यशवंत पाटणे व मान्यवर

वाणिज्य विभाग अन्नणी महाविद्यालय कार्यशाळेत मार्गदर्शन करताना जिल्हा उद्योग केंद्र महाव्यवस्थापिका युधाली सीने

रा.से.यो. विभागाच्या कार्यक्रमात वृक्षारोपण करतांना कुलगुरु डॉ.देवानंद शिंदे, श्रीमंत छ.सो.वेदांतिकाबाजे मोसले व संस्थेचे पदाधिकारी

राज्यशासन वृक्षलाभवळ अभियानांतर्गत महाविद्यालय परिसरात वृक्षारोपण करतांना सहा. वनसंरक्षक मा. महादेव मोहिते सोबत संस्थेचे चेअरमन शरदराव चव्हाण व मान्यवर

रा.से.यो. उद्घाटन कार्यक्रमात बोलतांना सहा.वनसंरक्षक महादेव मोहिते

जागतिक पुस्तक दिन सप्ताह कार्यक्रमात मार्गदर्शन करतांना सौ.शुभांगी झांझुरणे

संविधान दिन साजरा करतांना महाविद्यालयातील प्राध्यापक व विद्यार्थी

रा.से.यो. श्रमसंस्कार शिबिराच्या उद्घाटन प्रसंगी मार्गदर्शन करतांना उपजिल्हाधिकारी मा.अमृता नाटेकर सोबत संस्था संपर्क जयेंद्र चव्हाण व मान्यवर

रा.से.यो. विभागाच्या श्रमसंस्कार शिबिराच्या समावेश प्रसंगी मार्गदर्शन करताना संस्थेचे उपाध्यक्ष मा.सांभाजीराव नलावडे सोबत संस्थेचे चेअरमन शरदराव चव्हाण व मान्यवर

रा.से.यो. श्रमसंस्कार शिबिरात किल्ले अजिंक्यतारा येथे श्रमदान करतांना महाविद्यालयाचे विद्यार्थी

महाविद्यालयाच्या वतीने इन्फोसिस कॅम्पस इंटरव्यू कार्यक्रमात अॅचन लोवो यांचे स्वागत करतांना प्राचार्य डॉ. यशवंत पाटणे

माजी विद्यार्थी मंडळाच्या वतीने आयोजित शेतकरी मेळाव्यात मार्गदर्शन करतांना डॉ. धर्मेशकुमार फारलके

शिक्षक पालक स्नेह मेळाव्यात मनोगत व्यक्त करतांना पालक

प्राध्यापक प्रबोधनीच्या कार्यक्रमात मार्गदर्शन करतांना प्रा. डॉ. कुंभार

स्पर्धा परीक्षा विभागाच्या वतीने आयोजित कार्यक्रमात मार्गदर्शन करतांना उपजिल्हाधिकारी मा. तुषार टोंबरे

खंडपाल दिनाच्या कार्यक्रमात एस्. आर. संवनाथन यांना अभिवादन करतांना शिवाजी विद्यापीठ ज्ञान स्रोत केंद्राच्या संचालिका डॉ. नमिता खोत व मान्यवर

विद्यार्थिनी कल्याण मंडळ विभागाच्या वतीने आयोजित महिला व्यवसाय प्रशिक्षण कार्यशाळेत सहभागी विद्यार्थी

सन २०२६-२७ बी. ए. ३ च्या शुभ चिंतन सोहळ्यात सहभागी विद्यार्थी व सोबत प्राचार्य डॉ. यशवंत पाटणे

महाविद्यालयाच्या वतीने आयोजित वाणिज्य विभागाच्या इंडस्ट्रीवेल मीट मध्ये मार्गदर्शन करताना मा.एस.यु. कटारिया

महाविद्यालयाच्या वतीने आयोजित अर्थशास्त्र विभागाच्या इंडस्ट्रीवेल मीट मध्ये मार्गदर्शन करताना मा.शंकर कश्यप

महाविद्यालयाच्या वतीने आयोजित भुजोल व इतिहास विभागाच्या इंडस्ट्रीवेल मीट मध्ये मा.अशोक चिवटे, निलेश पंडित, सुर्यकांत घाडगे, अमित कदम यांचा सत्कार करताना प्राचार्य

महाविद्यालयाच्या वतीने आयोजित इंडस्ट्रीवेल मीट समारोप प्रसंगी उद्योजक मा.श्रीकांत पवार यांचे स्वागत करताना प्राचार्य डॉ.वसवंत पाटणे

वाचन प्रेरणा दिन कार्यक्रमांनिमित्त ग्रंथप्रदर्शनात सहभागी प्राचार्य डॉ.वसवंत पाटणे, माजी ग्रंथपाल पुन.ए.पाटील व प्रास्थापक

ग्रंथालय विभागाद्वारे मजानाची शिंदोरी पोहोचवा घरोघरीचा उपक्रमाल मार्गदर्शन करताना डॉ.गिरीश पेंढारकर चौबत जिल्हा माहिती अधिकारी प्रशांत सातपुते.

मजानाची शिंदोरी पोहोचवा घरोघरीचा उपक्रमास ग्रंथ भेट देताना अजय प्रकाशन चे संचालक मनोज साळुंखरे व ग्रंथ स्वीकारताना संस्थेचे संपटक जयेंद्र चव्हाण व प्राचार्य डॉ.वसवंत पाटणे

मजानाची शिंदोरी पोहोचवा घरोघरीच्या अभिनव उपक्रमांतर्गत वाचकांना ग्रंथ भेट देताना महाविद्यालयाचे ग्रंथपाल प्रा.पुरुषोत्तम वाकडे

संपादकीय

विद्यामृत हा आमच्या महाविद्यालयाचा शैक्षणिक वर्ष २०१६-१७ चा वार्षिक अंक आपल्या हाती प्रदान करताना मला विशेष आनंद होत आहे. या शैक्षणिक वर्षात आमच्या महाविद्यालयातील विद्यार्थी व प्राध्यापकांनी शैक्षणिक, सामाजिक, सांस्कृतिक आणि क्रीडा क्षेत्रामध्ये विशेष नैपुण्य प्राप्त केलेले आहे. त्याचे दर्शन आपणास या अंकातील अहवाल विभागात होईलच. महाविद्यालयाच्या शैक्षणिक आणि संशोधन क्षेत्रातील योगदानाच्या दृष्टीने यावर्षी स्वामी विवेकानंद जयंती निमित्त दि. १२ जानेवारी २०१७ रोजी शिवकृपा करंडक राज्यस्तरीय वक्तृत्व स्पर्धेचे आयोजन करण्यात आले. तसेच मराठी विश्वकोष निर्मिती मंडळ मुंबई व भारतीय भाषा ज्ञान मंडळ यांचे संयुक्त विद्यमाने 'भारतीय भाषा साहित्य आणि साहित्यकार' या विषयावर नवोदित लेखकांची राष्ट्रीय कार्यशाळा आयोजित करण्यात आली होती.

यावर्षी शिवाजी विद्यापीठाने आयोजित केलेल्या नियतकालिक स्पर्धांमध्ये महाविद्यालयाची विद्यार्थिनी कु. स्नेहल रामचंद्र साबळे बी.ए.भाग-२ हिला हिंदी विभागातील ललित लेख प्रकारात द्वितीय क्रमांकाचे पारितोषिक मिळाले तसेच बी.कॉम. भाग-२ मधील कु. मीनल खुळे ही विद्यार्थिनी गुणवत्ता यादीत आल्याबद्दल तिला शिवाजी विद्यापीठाची रु. ५०००/-ची गुणवत्ता शिष्यवृत्ती मिळाली. बी.ए. भाग-३ ची विद्यार्थिनी कु. रोहिणी मोरे हीने शिवाजी विद्यापीठाच्या पॉवर लिफ्टिंग स्पर्धेत प्रथम क्रमांक मिळविला. या सर्वांचे हार्दिक अभिनंदन.

विशेष उल्लेखनिय बाब म्हणजे आमच्या महाविद्यालयातील कॉमर्स विभागाचे प्रमुख प्रा.आर.पी.चेतिवाल यांनी शिवाजी विद्यापीठाची पीएच्.डी. पदवी संपादित केली त्याबद्दल त्यांचे अभिनंदन.

प्रस्तुत अंकात विद्यार्थ्यांची वैचारिक क्षमता आणि अभिव्यक्ती यांना प्रेरणा मिळेल या अनुषंगाने साहित्य, शिक्षण, विज्ञान, पर्यावरण, विविध सामाजिक समस्या आणि सांस्कृतिक क्षेत्रातील घडामोडींवर चिंतनात्मक लेख, कथा, कविता व समीक्षा यांचा समावेश केलेला आहे. ते आपणास निश्चितच भावतील अशी आशा व्यक्त करतो.

'विद्यामृत' चा अंक तयार करताना प्राचार्य डॉ. यशवंत पाटणे यांचे मौलिक मार्गदर्शन, विभागीय संपादकांचे योगदान व श्री चैतन्य गायकवाड यांनी मुखपृष्ठ व अंकाची अंतर्गत रचना अत्यंत कल्पकतेने केली. याबद्दल त्यांना धन्यवाद!

प्रा. पांडुरंग सातपुते
प्रमुख संपादक

मराठी विभाग

घासावा शब्द । तासावा शब्द ।
तोलावा शब्द । बोलण्यापूर्वी ॥
शब्द हेचि कातर । शब्द सुईदोरा ।
बेतावेत शब्द । शास्त्राधारे ॥

- संत तुकाराम

अनुक्रमणिका

अ.नं.	लेखाचे नाव	लेखकाचे नाव	वर्ग	पान नं.
१	सैराट : एक चिंतन	विकी चंद्रकांत जाधव	बी.ए.भाग ३	७
२	डॉ. आनंद यादव : साहित्यातील महामेरू	तृप्ती तुकाराम सपकाळ	बी.ए.भाग ३	९
३	बारा मोटांची विहीर	हर्षदा दादासो पिंपळे	बी.ए.भाग १	११
४	भूजल व्यवस्थापन	कल्याणी विष्णू रावण	बी.ए.भाग १	१४
५	डालीच्या वाढत्या किंमती	प्रियांका दत्तात्रय खोमणे	बी.ए.भाग १	१६
६	वस्तू व सेवा कर	काजल अरुण बांबरस	बी.कॉम.भाग ३	१८
७	मी सावित्रीबाई बोलतेय	प्रिया हणमंत नारकर	बी.कॉम.भाग २	२०
८	खरं महाराष्ट्र घडतोय ?	अमर संजय वांगडे	बी.कॉम.भाग २	२२
९	अभिनयाचा महासागर: सागर कारंडे	तेजस वसंत कुंभार	बी.ए.भाग २	२४
१०	अपयश कविता	अलंकार रवींद्र गायकवाड	बी.ए.भाग १	२६
१	आई वडील	स्नेहल गोपाळनाथ नलावडे	बी.कॉम.भाग १	८
२	पणती	शिवानी बळिप	बी.ए.भाग १	१०
३	ते मीच असेन	प्रिया हणमंत नारकर	बी.कॉम.भाग २	१३
४	मी शिक्षणाचा सेवक	ऐश्वर्य वीरसिंग रजपूत	बी.ए.भाग ३	१५
५	फक्त तू खचू नकोस	अमर संजय वांगडे	बी.कॉम.भाग २	२७
६	तू एक वाटसरू	अजिंक्य वीरसिंग रजपूत	बी.ए.भाग ३	२१
७	सावित्रीबाई	प्रतीक्षा विठ्ठल जंगम	बी.ए.भाग १	१७
८	मैत्री	स्नेहल गोपाळनाथ नलावडे	बी.कॉम.भाग	१९

विभागीय संपादक : डॉ. भरत जाधव

सैराट : एक चिंतन

विकी चंद्रकांत जाधव

बी.ए.भाग ३

नुकताच 'सैराट' हा सिनेमा येऊन गेला. प्रत्येक मराठी रसिकाला वेड लावणारा बॉक्स ऑफिसवर हिट ठरणारा, पदार्पणात अभिनेता, अभिनेत्रीला राष्ट्रीय पुरस्कार मिळवून देणारा चित्रपट म्हणून त्याची भलावणही करण्यात आली. खरंतर तो किती चांगला किती वाईट हे ठरविण्यापेक्षा सारा समाज सैराट होतो आहे काय? हा प्रश्न मात्र उभा राहिला. समाजाचे सार्वजनिक जगणेच सैराट होते आहे काय? हा प्रश्न माझ्यासारख्या संवेदनशील मनाच्या नागरिकांच्या मनात आ वासून उभा आहे. वयात येणाऱ्या मुलांना आपला समाज, जातीव्यवस्था, आर्थिक विषमता, माणूस म्हणून आपली लोकशाहीतील कर्तव्ये, कुटुंबाप्रती असणाऱ्या जबाबदाऱ्या या सर्वांचा विचार आपण कधी करणार आहोत?

सैराटच्या गाण्यांनी तरुणाईवर भुरळ घातली आहे. 'सैराट झालं जी' असं म्हणत झिंग झिंग झिंगाट होणारी आजची तरुणाई आपल्या उद्याच्या भविष्याकडे कशी पाहते हेही पाहणे अगत्याचे ठरेल. भाजपच्या आमदार मनिषा चौधरी यांनी 'सैराट' चित्रपटावर बंदी घालण्याची मागणी केली आणि दिग्दर्शक नागराज मंजुळे यांनी तो चित्रपट लोकांचा आहे त्यामुळे तो लोकांनी पाहायचा की नाही हे ठरवावे अशी प्रतिक्रिया दिली. अनेक लोकांनी हा चित्रपट बघितला त्यावर आपापल्या परिने प्रतिक्रिया ही दिल्या. पण एकंदर चित्रपट आणि समाजमन या दोन्ही गोष्टींचा विचार करता आपणास काही गोष्टी प्रकर्षाने ध्यानात घ्याव्या लागतील त्या म्हणजे चित्रपटांचा समाजमनावर खूप मोठा प्रभाव पडतो त्यामुळे चित्रपटांतून काय दाखवावे आणि काय दाखवले जाऊ नये या गुद्द्यांचाही विचार करावा लागेल. 'शाळा', 'बालक पालक', 'फॅण्टी' असे काही चित्रपट माध्यमिक शाळांमधील प्रेम प्रकरणे आणि किशोरवयीन मानसिकता यावर आधारलेले आहेत. यातून चांगले संदेश जाण्याऐवजी हायस्कूलमधील मुलांची मानसिकता बदलून मुलींकडे पाहण्याचा दृष्टिकोन

बदललेला दिसतो. या सर्वांचा कळस म्हणून आपण कोपडीसारख्या प्रकरणामध्ये होते. समाजातील वास्तवापेक्षा चित्रपटातील कल्पना वास्तव म्हणून स्वीकारण्याची प्रवृत्ती वाढीस लागलेली दिसते.

परश्या, आर्ची - लंगड्या ही पात्रे आता गल्लीबोळातून आपणास पाहावयास मिळू लागली आहेत. त्यातील संवाद, गाणी, बोलीभाषा हे सारं लहानपनापासून आबालवृद्धांच्या तोंडातही ऐकायला येऊ लागली आहे. अनेक तरुणी बुलेटवर आणि इतर दुचाकीवर दिसू लागल्या हा सारा त्या चित्रपटाचा प्रभाव असलेला दिसतो. गाड्यांच्या हॅण्डलवर भगवा ध्वज फडकू लागला तो शिवरायांवरील प्रेमामुळे नव्हे तर सैराटमधील दृश्यामुळे. या ठिकाणी शिवभक्तांवर हा आक्षेप नाही; पण अनेक नकली बेगडी भक्त आपणास रस्तोरस्ती दिसताहेत. अनेक वर्षे मराठी चित्रपटांची तिकिटे काळ्या बाजारात विकली गेली नव्हती ती या सिनेमावेळी विकली. अनेक ऑनलाईन तिकिटांसाठी नेट कॅफे तुफान गर्दीने फुलून गेले. मराठी चित्रपटाला सुगीचे दिवस आले. कमीत कमी पैशात चांगला व्यवसाय करणारा चित्रपट म्हणूनही सैराट फेमस झाला. त्याचबरोबर समाजमनही असेच सैराट झाले.

नगर जिल्ह्यातील अल्पवयीन मुलींच्या अत्याचार व हत्या प्रकरणानंतर कोट्यावधींचे गर्दीचे विक्रम मोडणारे मोर्चे निघाले. मुंबईतील अल्पवयीन मुला-मुलींच्या प्रेम प्रकरणातून मुलाचा मारहाण करून खून करण्यात आला. राष्ट्रीय कराटेपटू असलेल्या मुलीचे हातपाय मोडून पाशवी अत्याचार झाला. समाजातील संवेदनशीलतेचा अंत झाला आहे की काय इतपत शंका यावी अशी माणसे बागू लागली आहेत. माणसांच्या संवेदना, जाणिवा बोथट झाल्या आहेत. प्रेम प्रकरण, अत्याचार यासारख्या घटनांमधून तरी पाशवी वृत्तीचे आणि हिंसकतेचे दर्शन घडताना दिसत आहे. कुसुमाग्रजांनी प्रेम कुणावरही करावं असं म्हणलंय त्या कवितेत शेवटी ते म्हणतात की भोगापेक्षा त्यागावर प्रेम

समाजमाध्यमे, फ्री इंटरनेट, व्हॉट्सअप, फेसबुकसारखी माध्यमे विकृतीचे, हीनतेचे बाजारीकरण करण्यात मशगूल झाली आहेत. खेडी ग्लोबल झालीत पण माणसं ग्लोबल झालीत का? गाड्यांची, माणसांची गर्दी झाली पण त्या गर्दीत माणसे आहेत का? हे शोधण्याची वेळ आली आहे. हायवेवरून १२० किमी वेगाने पळणारी दुचाकी, आपल्याबरोबर इतरांच्या जिवीताला धोका निर्माण करणारी सैराट वाहने दिसताहेत. या सैराट वाहनामधून सैराट मनाची, सैराट वृत्तीची, झिंगाट झालेली तरुणाई आणि त्यांच्याकडे अपूर्वाईने बघणारी अचंबीत झालेली काय करावं हे नेमकं न कळणारी अर्धपरिपक्व डोकी आपणास मोठ्या प्रमाणात दिसताहेत.

चित्रपटाने नेमकं काय दिलं यापेक्षा आपण त्यातलं काय घेतलं हे पाहणं अगत्याचं ठरणार आहे. निदान उद्याच्या अभ्युदयाची आशा आणि आपल्या संस्कृतीचा सारांश सैराट होऊन सारा समाज झिंगाट होणार नाही याची दक्षता घ्यायला हवी.

आई वडील

तलवडे स्नेहल गोपालनाथ
बी.कॉम भाग १

आई वडील कसे असतात ना
थोडेसे प्रेमळ थोडेसे रागीट.....
थोडेसे रागावणारे खूप सारी माया देणारे
आई असते खूप काही पदार्थ गायेने खाऊ घालणारी
वडील असतात हवी ती गोष्ट ज्या त्या क्षणी आणून
देणारे
खूप सारी माया देणारे ॥१॥

असं नको करु हे कर ते करु नको असं
सांगणारी आई.....
करु देण आता नाही तर कधी करणार वय आहे
आता तीच असं गुलांच्या बाजूने बोलणारे वडील
खूप सारी माया देणारे ॥२॥

आई असते सणाला नवीन नवीन कपडे देणारी
वडील असतात प्रत्येक सणाला न चुकता
गेहंदीचा कोन, बांगड्या, नेलपेंट आणून देणारे
खूप सारी माया देणारे ॥३॥

आई असते गुलगी मोठी झाल्यावर लज्जासाठी
गुलगा शोधणारी.....
वडील असतात तिला लज्जा आता करायचं नाही
असं आईला पटवून देणारे
खूप सारी माया देणारे ॥४॥

आई असते लज्जादिवशी गुलगी घराबाहेर पडताना सासरी
जाताना तिला रडू वेळ नये म्हणून स्वतःच्या डोक्यातील
अश्रू लपवणारी वडील असतात गुलगी सासरी जातीय
म्हणून मनातल्या मनात रडणारे
आई वडील हे असेच असतात.
खूप सारी माया देणारे ॥५॥

साहित्यातील महामेरु : डॉ. आनंद यादव

तृप्ती तुकाराम सपकाळ

बी.ए. भाग ३

काव्य, कथा, कादंबरी, समीक्षा आणि ललित अशा विविध साहित्यप्रकारात लिलया वावर असणारे ज्येष्ठ साहित्यिक डॉ. आनंद यादव यांचे नुकतेच २७ नोव्हेंबर २०१६ रोजी पुण्यातील धनकवडी येथे राहत्या घरी निधन झाले.

ग्रामीण साहित्याचा सखा म्हणून डॉ. आनंद यादव यांच्याकडे पाहावे लागते. ग्रामीण भागाशी अखेरपर्यंत त्यांची नाळ जोडलेली होती. त्यांच्या बहुतेक कथा या ग्रामीण संस्कृतीचा रस, रूप, गंध ल्यालेला दिसतात. डॉ. यादव यांचा जन्म ३० नोव्हेंबर १९३५ रोजी कागल, जि. कोल्हापूर येथे झाला. घरची शेती, आर्थिक परिस्थिती गरिबीची असल्याने त्यांना शिक्षण घेण्यासाठी संघर्ष करावा लागला. त्यांच्या संघर्षाचे चित्रण त्यांच्या 'झोंबी' या आत्मचरित्रातून पहावयास मिळते. त्यांचा संघर्ष नेहमीच विद्यार्थ्यांना प्रेरणा देत आला आहे. त्यांचे शिक्षण कागल आणि कोल्हापूर येथे झाले. त्यानंतर त्यांनी काहीकाळ आकाशवाणीवर नोकरी केली. त्यानंतर सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठातून त्यांनी मराठी विभागामध्ये प्रपाठक म्हणून काम केले व तेथेच मराठी विभागप्रमुख म्हणून ते निवृत्त झाले. लेखनातून निवृत्ती घेण्याचा इरादा त्यांनी २९ एप्रिल २०१३ रोजी बोलून दाखविला.

डॉ. आनंद यादव यांनी सुमारे ४० पेक्षा जास्त पुस्तकांचे लेखन केले आहे. कवी म्हणूनही त्यांनी उत्तम नावलौकिक मिळवला. त्यांचे 'हिरवे जग' (१९६०), 'मळ्याची माती' (१९७८), 'मायलेकर' (१९८१) ही दीर्घ कविता प्रसिद्ध झाली. त्यांनी अनेक कथासंग्रह लिहिले व संपादित केले आहेत. त्यांचे 'खळाळ' (१९६७), 'घरजावई' (१९७४), 'माळावरची मैना' (१९७६), 'आदिताल' (१९८०), 'डवरणी' (१९८२), 'उखडलेली झाडे' (१९८६) असे काही कथासंग्रह प्रकाशित झाले आहेत. 'मातीखालची माती' (१९६५) हा व्यक्तिचित्रात्मक संपादन गाजले. त्यांनी ललित, वैचारिक व

समीक्षणात्मक लेखनही केलेले दिसते. 'स्पर्शकमळे' (१९७८), 'पाणभवरे' (१९८२), '१९६० नंतरची सामाजिक स्थिती आणि साहित्यातील नवे प्रवाह', 'आत्मचरित्र मीमांसा', 'मराठी लघुनिबंधाचा इतिहास', 'ग्रामीणता: साहित्य आणि वास्तव', 'ग्रामीण साहित्य: स्वरूप आणि समस्या', 'मराठी साहित्य: समाज आणि संस्कृती' अशी पुस्तके प्रकाशित झाली आहेत. कादंबरीकार म्हणूनही डॉ. आनंद यादव यांच्याकडे आदराने पाहिले जाते. 'गोतावळा' (१९७१), 'नटरंग' (१९८०) यावर नटरंग नावाचा मराठी चित्रपटही नुकताच निघाला आहे. 'एकलकोंडा' (१९८०), 'माउली' (१९८५), 'संतसूर्य तुकाराम' या त्यांच्या कादंबऱ्या प्रकाशित झाल्या आहेत. त्यापैकी संतसूर्य तुकाराम या कादंबरीवर चारकऱ्यांनी आक्षेप घेतल्यामुळे त्यांना ही कादंबरी बाजारातून परत घ्यावी लागली. त्यांना महाबळेश्वर येथे होणाऱ्या अखिल भारतीय मराठी साहित्य संमेलनाचे अध्यक्षपदही सोडावे लागले.

डॉ. यादव यांनी 'झोंबी' (१९८७), 'नांगरणी' (१९९०), 'घरभिंती' (१९९२), 'काचवेल' असे आत्मचरित्रात्मक लेखनही केलेले दिसते. लहान मुलांसाठी त्यांनी उगवती मने हा बालकथासंग्रह संपादित केला आहे. डॉ. आनंद यादव यांच्या पुस्तकांची नावे बघितली तरी आपल्या लक्षात येते की, त्यांचे नाते ग्रामसंस्कृतीशी घट्ट झालेले होते. त्यांच्या कथा, कथेतील व्यक्तिचित्रे ही ग्रामीण भागातून आलेली, दुर्लक्षिली गेलेली अशीच आहेत. संवेदनशील मनाच्या लेखकाचे प्रतिबिंब त्यांच्या सर्वच कथांमधून दिसते. बहुप्रसवशील लेखक म्हणून त्यांनी साहित्याची निर्मितीप्रक्रिया वाचकांसमोर उलगडून दाखविली आहे. नवीन लेखकांना लिहिते करण्यासाठी त्यांनी सुयोग्य असे मार्गदर्शन केले आहे. ग्रामीण जीवनातील स्पंदने टिपताना घ्यावयाची काळजी, लोकांचे स्वभाव, त्यांची बोली, बालमानशास्त्र अशा विविध पैलूंचा उलगडा

त्यांनी केला आहे.

डॉ. आनंद यादव यांची मनोभूमी खेड्यात तयार झाली होती. ग्रामीण संस्कृतीची बिजे त्यांच्या मनोभूमीत रुजलेली होती. त्यांच्या मळ्याच्या मातीची नांगरणी करून मातीखालची मातीवर स्पर्शकमळांचे हिरवे जग फुलविले त्यांच्या जाण्याने मराठी साहित्यविश्वात कधीही भरून न येणारी पोकळी निर्माण झाली आहे. डॉ. आनंद रतन यादव यांच्या या लेखनाला सलाम व त्यांना भावपूर्ण आदरांजली अर्पण करते.

पणती मुलगी

शिवानी बलिप
बी.ए. भाग १

खुडू नको खुडू नको

खुडू नको कळी आई

जगू दे गं मला,

दिवा हवा वंशाला पण

पणती नको तुला गं

पणती नको तुला ॥१॥

दिवे असणारे किती

लयास गं गेले

मुले असूनही वृद्ध

आश्रमात गेले,

लेकीकडे, लेकीकडे.....

लेकीकडे राहायचे सुख

देईन तुलादिवा हवा...॥२॥

रस्त्यावर असं मला

फेकून नको देऊ,

गोळा मी पोटचा

तुझ्या जीव नको घेऊ

कशासाठी, कशासाठी

मुली परी मुलावर माया.....॥

दिवा हवा वंशाला.....॥३॥

मुलगी कधी, पत्नी कधी

कधी बनली आई,

सावित्री तू, जिजाऊ तू

तू प्रतिभा ताई,

इवले हात, इवले हात

इवले हात पसरते मी

जगू दे गं मला....॥

दिवा हवा वंशाला॥४॥

लिंब शेथील बारामोटेची विहीर व त्यावरील शिल्पे कु. हर्षदा दादासाहे पिंपळे (बी.ए.१)

प्रस्तावना :

महाराष्ट्रात शिवकाल व पेशवेकाळात शेतीसाठी व पिण्याच्या पाण्याच्या सोयीसाठी अनेक ठिकाणी विहिरी व बारवांची निर्मिती करण्यात आली. 'बारव' म्हणजे विहिरीचा एक प्रकार. ज्या विहिरीत लोकांच्या सोयीसाठी थेट पाण्याच्या पातळीपर्यंत पायऱ्या बांधलेल्या असतात, अशा विहिरींना 'बारव' म्हणतात. अशी वैशिष्ट्यपूर्ण 'बारव' म्हणजे सातान्यापासून जवळ असणाऱ्या लिंब या गावातील 'बारा मोटेची विहीर' होय. या विहिरीचे महत्त्वाचे वैशिष्ट्य म्हणजे या विहिरीवर असणारी वैशिष्ट्यपूर्ण अशी विविध शिल्पे होय. महाराष्ट्रात प्रामुख्याने गड व मंदिरावर अशी शिल्पे आढळतात, मात्र 'विहीर' किंवा 'बारवा'वर अशी शिल्पे दुर्मीळ आहेत, त्यामुळे इतिहासाच्या अभ्यासाच्या दृष्टीने 'बारा मोटेची विहीर' महत्त्वाची आहे.

भौगोलिक पार्श्वभूमी व बारवेचा इतिहास :

सातारच्या उत्तरेस १२ कि.मी. अंतरावर कृष्णा नदीच्या उजव्या तीरावर लिंब गाव आहे. शाहूंची राणी विरुबाईने येथे एक बाग व विहीर बांधली आहे. या विहिरीवर एका वेळी पंधरा मोटा चालत. विहिरीच्या समोरच्या भागावर मोडी लिपीत शिलालेख आहे. उत्कृष्ट शिल्पकलेचा नमुना असलेली ही विहीर शके १६४१ ते १६४६ (इ.स. १७१९ ते १७२५) या कालावधीत बांधली. काळशार दगडात बांधलेली अष्टकोनी आकाराची ती प्रचंड बारव (पायरी विहीर) म्हणजे साऱ्यासाठी कुतूहल असायचं. लिंबशेरी हे शाहूंचं वतनाचं गाव. त्यामुळे विरुबाईनेच खास शेत मळ्यात ही दगडी बारव बांधून घेतली. जेणेकरून विहिरीच्या पाण्याचा शेतीला उपयोग होईल. पण केवळ एवढाच विचार करून ती थांबली नाही. ती अस्वादक वृत्तीची होती. त्यामुळे शेतीला उपयोगी पडण्याबरोबरच ती बारव सौंदर्यदृष्ट्याही कशी वेगळी होईल, याकडे विरुबाईने लक्ष दिलं. त्यासाठी विहिरीत उतरण्यासाठी ठेवलेल्या पायऱ्यांच्यावर कमान रेखून तीवर सजाकोटी सारखी खास खोली बांधून घेतली. आज

अडीचशे वर्षांनंतरही ही बारव, विरुबाईची सजाकोटी भक्कमपणे उभी आहे. या सजाकोटीत आता गप्पा मारायला कुणी येत नाही, पण बारवेत असलेल्या पाण्यावर मात्र लिंबशेरी गावची शेकडो एकर जमीन आजही ओलिताखाली आहे. त्यामुळे या पाण्यावर शेती करणारे लिंबशेरी गावातले शेतकरी आजही विरुबाई आणि थोरल्या शाहू छत्रपतींना आवर्जून याद करतात. या विहिरीचा आकार शिवलिंगासारखा आहे. विहिरीत उतरताना भक्कम कमान आहे. दगडी पायऱ्या उतरल्यानंतर उपविहिरीत उतरतो. त्यानंतर मुख्य विहीर ११० फूट खोल आणि ५० फूट व्यासाची आहे. या विहिरीवर महाल बांधण्यात आला असून, विहिरीतूनच चोरवाटेने या महालाकडे जाता येते. या छोटेखानी महालाला मध्यभागी चार खांब आहेत, प्रत्येक खांबावर वेगवेगळी शिल्पे कोरली आहेत. महालात लाकडी दरवाजे, पडदे लावण्यासाठी लोखंडी रिंगा आजही अस्तित्वात आहेत. राजमहालाच्यावर चढून आल्यानंतर महालावर सिंहासन आहे. विहिरीवर १५ मोटाची जागा असली तरी प्रत्यक्षात बारा मोटांतूनच पाणी उपसा होत असे. विहिरीसाठी दगड आणावे लागले होते. ते दगड आणण्यासाठी जो गाडा वापरला होता त्याचे चाक आजही तेथे पाहायला मिळते.

शरभ शिल्पे :

या विहिरीचे महत्त्वाचे वेगळेपण म्हणजे विहिरीवर महाराष्ट्रात कोठेही न आढळणारी शरभ शिल्पे होय. ही शिल्पेच या विहिरीचे महत्त्वाचे वैशिष्ट्य आहे. भगवान शंकराने धारण केलेले काल्पनिक पशूचे रूप म्हणजे शरभ. या प्राण्याचे वर्णन हे काल्पनिक असून, सत्यसृष्टीत अशा प्रकारचा प्राणी आजपर्यंत तरी कुठे आढळलेला नाही. पण महाकवी कालिदासाच्या सुप्रसिद्ध मेघदूत नामक महाकाव्यात शरभाचा उल्लेख आलेला आहे, हे विशेष. शरभ शिल्पांचा अभ्यास करताना ही शिल्पे महाराष्ट्रात गडाच्या व मंदिराच्या दरवाजावर आढळतात. यातून त्या दरवाजाचे महत्त्व, मजबुती दाखविण्याचा प्रयत्न दिसतो. मात्र,

विहिरीवर अशी शिल्पे का कोरली याबद्दल जूनही निश्चित असे अनुमान सांगता येत नाही. यातूनही विहिरीची मजबुती व मोठेपणा सांगण्याचा प्रयत्न असावा असे दिसते. यात गड-मंदिरांमध्ये शरभाच्या पायात हत्ती दिसतात, तर कधी गंडभेरुंडाच्या पायात शरभ आणि शरभाच्या पायात गंडभेरुंड दिसते. कोणत्या राजसत्तेने कोणाकोणावर विजय मिळविला आहे याचा थोडा बहुत अंदाज बांधता येतो.

बारा मोटेच्या विहिरीवरील शरभ शिल्पे :

बारा मोटेवरील शरभ शिल्पांचा अभ्यास करताना यात वेगळेपणाही स्पष्टपणे जाणवतो. या विहिरीवर एकूण सहा शरभ शिल्पे आहेत. विहिरीत उतरत असताना पहिल्या चौकात कमानीच्या बाजूला समोरासमोर दोन शरभ शिल्पे आहेत. त्यानंतर प्रत्यक्ष विहिरीच्या वरच्या भागात मात्र डौलदारपणे दिसणारे विविध प्रकारचे चार शरभ दिसतात. विहिरीवरचे शरभ हे शिल्पकलेच्या दृष्टीने नटलेले, आखीव व रेखीव आहेत.

अ) कमानीवरील पहिला शरभ : पहिला शरभ हा पूर्वेकडच्या बाजूचा आहे. समोर पाहणाऱ्या या शरभाने आपला उजवा पाय वर घेतला आहे. याची शेपटी पाठीवर गेलेली असून, ती भिंतीमुळे दिसून येत नाही. दुसरा शरभ : कमानीच्या पश्चिम बाजूस दुसरा शरभ आहे. हा समोर पाहणारा असून त्याने डावा पाय वर घेतला आहे. याची शेपटी मानेपर्यंत गेली आहे. कमानीवरील हे दोन्हीही शरभ हे 'पंख नसलेला केवळ शरभ' या प्रकारातील आहे.

ब) विहिरीवरील शरभ : विहिरीच्या मुख्य भागात जमिनीपासून दोन फूट अंतरावर खाली एकूण चार शरभ शिल्पे आहेत, हे चार शरभ आग्नेय, नैऋत्य, वायव्य व ईशान्य कोपऱ्यात समान अंतरावर आहेत. शरभ शिल्पांची रचना करताना त्याकाळातील शिल्पकाराने त्यांची दिशा निश्चित केली असून त्यांचे अंतरही समान ठेवले आहे. या चार शरभात विविधता असून त्यांचे प्रकारही वेगवेगळे आहेत.

१) आग्नेय बाजूचा शरभ : आग्नेय बाजूस असणारा हा शरभ दोन पायावर उभा आहे. त्याचा अविर्भाव आक्रमक दिसतो आहे. त्याने समोरच्या दोन पायात एक हत्ती पकडलेला आहे. याच्या गळ्यात साखळदंड दिसतो. हा 'पंखधारी शरभ' आहे. हा शरभ 'गजजेता शरभ' या प्रकारातील आहे.

२) नैऋत्य बाजूचा शरभ : नैऋत्य बाजूचा हा शरभ दोन पायावर पुढे झेपावलेला शरभ आहे. समोरच्या दोन पायात व जबड्यात एक हत्ती पकडलेला आहे. हा पंखधारी शरभ आहे. या शरभाला 'गजभक्षक शरभ' किंवा 'हत्तीला खाणारा शरभ' असे म्हणतात. ३) वायव्य बाजूचा शरभ : वायव्य बाजूच्या या शरभ शिल्पातील शरभाने चार पायात चार व शेपटीत एक असे एकूण पाच हत्ती पकडलेले आहेत. शेपटीत पकडलेला हत्ती हा भिंतीत दिसतो. या शरभाची पाठीवरची शेपटी तुटलेली दिसते. हा पंखविहीन 'पंचगज विजयी शरभ' या प्रकारातील शरभ आहे. ४) ईशान्य बाजूचा शरभ : ईशान्य बाजूच्या या शरभाने चार पायात चार हत्ती पकडलेले आहेत. पंखधारी शरभ आहे. हा 'चतुर्गज विजयी तथा विशाल गज युद्धरत पंखधारी शरभ' या प्रकारातील आहे.

याशिवाय या विहिरीवर २४ नागशिल्पे, २ गोमुख व १८ पुष्प शिल्पे, २६ गोलाकार चक्र पुष्प शिल्पे आहेत. महालातील खांबावर द्वंद्वयुद्ध व मोर शिल्प आहे. बासरी वाजविणारा श्रीकृष्ण व गवळणी, हनुमान, गणेश, घोड्यावरील व हत्तीवरील योद्धा, योद्धा अशी शिल्प समृद्धता आहे.

निष्कर्ष : लिंब वेथील बारा मोटेची विहीर थोरल्या शाहू महाराजांच्या काळात बांधण्यात आली. हा काळ मराठा सत्तेच्या दृष्टीने स्थिर होण्याचा काळ होता. नेमक्या याच काळात ही विहीर लोकोपयोगी कामाकरिता बांधण्यात आली. विहिर पाण्याच्या सोयीसाठी बांधली असताना त्याची वैशिष्ट्ये अभ्यासाच्या दृष्टीने आजही महत्त्वाची ठरतात. १) महाराष्ट्रात आढळणारी अष्टकोनी आकारातील मोठी बारव आहे. २) विहिरीचे बांधकाम हे स्थापत्य कलेच्या दृष्टीने अजोड असून, विहीर बांधकामासाठी वापरण्यात आलेले दगडी चाक अजूनही त्याठिकाणी पाहावयास मिळते. ३) शरभ शिल्पे असणारी महाराष्ट्रातील ही दुर्मीळ विहीर आहे. विहिरीवरील शरभ शिल्पात विविधता आहे. ४) महाराष्ट्रात केवळ गड मंदिरावर शरभ शिल्पे दिसून येतात. मात्र, येथे विहिरीवर शरभ शिल्प असल्याने ही दुर्मीळ अशी आहे. ५) योद्धा, मोर, श्रीकृष्ण, गणेश, हनुमान या शिल्पासह विविध प्रकारची पुष्प शिल्पे आढळणारी दुर्मीळ विहीर. ६) महाराष्ट्रात व सातारा

भयशर्मा भव ज्ञानसत्रक व्याख्यानमाला
अर्थशास्त्र विषय मार्गदर्शक- प्रा. अशोक सस्ते
भराठी विषय मार्गदर्शक- प्रा. अरुण चावळेकर

अजिंक्य भित्तिपत्रिका उद्घाटन
समवेचे अध्यक्ष भरदराव चव्हाण व
प्राचार्य डॉ. पशवंत पाटणे

मशिक्षक दिनक- प्राचार्य डॉ. पशवंत पाटणे
पंच्या इस्ते प्रा. धनत्रये व प्रा. निलाळकर
पांचा सरकार

कनिष्ठ विभाग - शिक्षक वृंद

कनिष्ठ विभाग - विशामृत
संपादक मंडळ

इ.श.ची शुभचिंतन सोहळा
विद्यार्थी मनोगत - ऋतुजा खामकर

राष्ट्रीय युवा सप्ताहांतर्गत
ममेहंदी स्पर्धांक

राष्ट्रीय युवा सप्ताहांतर्गत
मपाककला स्पर्धांक प्रथम क्रमांक

तो मीच असेन.....

कु. प्रिया हणमंत नारकर
बी.कॉम. भाग २

जन्म झाला जेव्हा तुझा
तेव्हा सर्वात आनंदी मीच होतो
सर्वजण असतील आनंदाच्या डोहात
परंतु कर्तव्याचे माप घेऊन
मी स्थिर उभा होतो....

घेतलं होतरां मुखी पहिलं नाव आईचं
घेतलं होतरां मुखी पहिलं नाव आईचं
तेचं बोललं मनभरून ऐकणारा
तो मीच होतो....

गेली होतीस शालेत पहिल्यांदा
तेव्हा हुंदके देऊन रडली होतीस
ते ऐकून मन घट्ट करून
तुला शालेत पोहोचवणारा
तो मीच होतो

मी तिथेच होतो. आजही तिथेच आहे
माझं कर्तव्याचं माप हाती घेऊन
पण.....

पण मी इथे असून तू कुठ आहे?
आहेस तू आता या अविश्वासी जगामध्ये
आहेस तू आता या गुरफटलेल्या विश्वामध्ये
मृणालच. आजही काळजी पोटी वाट पाहणारा घरी
तो मीच आहे....

तुझ्या या मृगजळी सुरखामधून
वेळाला वेळ काढून कधीतरी बोलशील का?
दिवसातून एकदा तरी बाबाकडे पाहशील का?
थोड्या दिवसात जाशील मला सोडून
थोड्या दिवसात जाशील मला सोडून
फक्त एकदा.....

फक्त एकदा मागे वळून बघ पोरी
तुझ्या जाण्याने व्याकूल झालेला
तो मीच आहे

..... तुझा बाबा

जिल्ह्यातही असे अनेक बारव अनास्थेमुळे आजही दगड-
मार्तीच्या द्विगान्यात गडप झालेले आहेत त्यांचा इतिहासाचा
ठेवा म्हणून जतन केला पाहिजे. त्यांचा शिल्पकला व
स्थापत्याच्या दृष्टीने अभ्यास झाला पाहिजे.

संदर्भ

१. कुळे मुकुंद, इतिहासाचे साक्षीदार, मनोविकास प्रकाशन,
पुणे, दु.आ. २०११, पृ. ३४

२. डॉ. पाठक अरुणचंद्र, महाराष्ट्र राज्य गझेटिअर, सातारा
जिल्हा, प्रकाशक, दर्शनिका विभाग महाराष्ट्र शासन, मुंबई,
द्वि.आ. २०१२

३. देशपांडे महेश, साताराच्या परिसरात, लोकव्रत
प्रकाशन, सातारा, २००९ प्र. आ. पृ. २५

४. कुळे मुकुंद, इतिहासाचे साक्षीदार, मनोविकास
प्रकाशन, पुणे, दु.आ. २०११, पृ. ३२, ३३

५. महाराष्ट्र टाइम्स, कोल्हापूर आवृत्ती दि. ११ जानेवारी
२०१४, पृ. पुरवणी, १

६. तेंडुलकर महेश, गड मंदिरांवरील द्वारशिल्प, स्नेहल
प्रकाशन, पुणे, प्र. आ. २०११ पृ. १०, ११

७. उपरोक्त, तेंडुलकर, पृ. ८

८. उपरोक्त, पृ. १५

९. उपरोक्त, पृ. १५

१०. उपरोक्त, पृ. १५

११. उपरोक्त, पृ. १५

१२. उपरोक्त, पृ. १७

१३. दि. २६ जानेवारी २०१७ रोजीची प्रत्यक्ष भेट

भूजल व्यवस्थापन काळाची गरज

कल्याणी विष्णू रावण

(बी.ए.भाग १)

पाणी हा महाराष्ट्राच्या शेती, उद्योग व नागरी जीवनाचा आधार आहे. त्यामुळे राज्यातील आर्थिक समृद्धी ही पाण्याच्या उपलब्धतेवर अवलंबून आहे. पाणी ही निसर्गतः मिळणारीच वस्तू असल्याने त्याची किंमत मात्र जनसामान्यांना चणचण जाणवल्या वरच कळायला लागते. एक जमाना असा होता की ज्यावेळी भूजल पातळी ही नदीमधील पाण्याच्या पातळीपेक्षा वर राहत असे आणि जमिनीतून नद्यांमध्ये कायमचा पाझर राहत असल्यामुळे त्या बारा महिने जरी नाही तरी ८-१० महिने तरी वाहत असताना दिसत असत. पण आज भूजल पातळी ही वेगाने घसरत असल्यामुळे ती नदीतील पाण्याच्या पातळीपेक्षा कितीतरी खोल गेलेली आढळते आणि त्यामुळे नदीला जमिनीकडून मिळणारा पाझर हा कमी होताना दिसत आहे. ही परिस्थिती अशीच राहिली तर पाझर हा कायमचा बंद होऊन बसेल. आज ऊर्जेच्या बाबतीत ऊर्जेची बचत म्हणजे निर्मिती हे समीकरण समाजात जसे रुढ झालेले आहे, त्याच अनुषंगाने पाण्याची बचत म्हणजे पाण्याची निर्मिती या समीकरणाचा प्रचार व प्रसार होण्याची गरज आहे.

पाणी कृत्रिमरीत्या निर्माण करता येत नाही हे जेव्हा समाजातील तळागाळापर्यंत जाऊन पोहोचेल तेव्हाच ग्रामीण व शहरी भागातून पाण्याच्या अनाटायी वापरावर आपोआप निर्बंध आणता येऊ शकेल. देशभर आज भूजल उपसा करण्यावर कुठलेही कायदेशीर नियंत्रण नसून फक्त अप्रत्यक्ष असे प्रशासकीय नियंत्रण आहे. भूजल हे सहजासहजी उपलब्ध होत असल्याने व दरवर्षी त्याची पूर्ती होत असल्यामुळे साहजिकच शेतकऱ्यांचा कल अधिकाधिक विहिरी करून त्याद्वारे जास्तीत जास्त क्षेत्र ओलिताखाली आणण्याकडे आहे.

महाराष्ट्रातील भूजलाचे अस्तित्व व उपलब्धता तीन प्रकारामध्ये आढळून येते. स्थळ भूजलधारक प्रस्तर (Shallow water table aquifer), खोलीवरील अर्ध बंदिस्त भूजलधारक प्रस्तर (Deep semi contained aquifer) व खोली वरील पूर्ण बंदिस्त भूजल धारक प्रस्तर (Deepar contained aquifer) यातील उथळ भूजल धारक प्रस्तरांमध्ये खडकांच्या भूजलीय गुणधर्मानुसार वार्षिक पर्जन्यापासून प्रतिवर्षी नवीन भरणाची नैसर्गिक प्रक्रिया सुरु असते. महाराष्ट्राचा भुभाग प्रामुख्याने अति प्राचीन ते अलिकडच्या काळात तयार झालेल्या खडकांपासून बनलेला आहे. त्यात अग्रिजन्य रूपांतरीत व वालुकामय

खडकांचा अंतर्भाव असून ८१% क्षेत्र दक्षिणी कातळाच्या खडकांनी (बेसाल्ट) व्यापलेले आहे या खडकात मुळातच पाणी साठवणीला अनुकूल सच्छिद्रता भेगा किंवा संधी फारसे नाहीत. परंतु विघटनाच्या प्रक्रियेमुळे भूपृष्ठापासून साधारणतः २ ते १२ मीटर खाली पर्यंत मुरुम, भेगा व संधी ह्यांचे अस्तित्व पठारी व सपाट भागातील वेगवेगळ्या भूस्तरामध्ये निर्माण झालेले आहे आणि त्यामुळे मर्यादित भूजल साठा उपलब्ध आहे.

खऱ्या अर्थाने विहिरीतील पाणी पातळी म्हणजे भूजलाच्या नाडीचे ठोके आहेत. उथळ भूजलधारक प्रस्तरातील पुनर्भरणाच्या प्रक्रियेचा अभ्यास करण्यासाठी भूजल सर्वेक्षण आणि विकास यंत्रणेने ३९२० निरीक्षण विहिरी प्रस्थापित केल्या असून या निरीक्षण विहिरीतील पाण्याची पातळी प्रतिवर्षी ऑक्टोबर, जानेवारी, मार्च व मे महिन्यात मोजण्यात येते.

भूजलाचे मूल्य :

आपल्याला भूजल मिळते ते खडकांमध्ये असलेल्या भेगा, संधी, छिद्रे यांच्या माध्यमातून छिद्रांच्या माध्यमातून विहिरीत अथवा विंध्य विहिरीमध्ये होणाऱ्या पाझरामुळे थोडक्यात भूजल साठवणाऱ्या खडकाला जलधर असे संबोधले जाते. या जलधरामध्ये केल्या जाणाऱ्या विहिरी या वेगवेगळ्या उपयोगासाठी वापरात आणल्या जातात. मग ती विहिर सिंचनासाठी पिण्याच्या पाण्यासाठी किंवा उद्योगांसाठी असो भूपृष्ठावरील पाण्यासारखे भूजल हे पाणी पिण्यासाठी सिंचनासाठी किंवा उद्योगासाठी राखीव असे करता येत नाही. आजवर कायद्यातील अपुऱ्या तरतुदीमुळे भूजल हे निसर्गाचे पाणी म्हणूनच बघितले गेलेले आहे. त्यामुळे त्या पाण्याला काही किंमत आहे याकडे मात्र जवळ जवळ दुर्लक्षच झालेले आहे. असेच म्हणावे लागेल. आज पाण्याच्या माध्यमातून पावसाचे पाणी अडवून भूजल वाढविण्यासाठी खूप मोठ्या प्रमाणावर प्रयत्न करण्यात येत आहेत, त्यासाठी शासनामार्फत देखील रुपये खर्च केले जातात. पैसा खर्च करून निर्माण झालेले भूजल मात्र निसर्गतःच मिळालेले भूजल समजून त्या भूजलाच्या मूल्याची जाणीव मात्र नसते. उन्हाळा आला की पाण्याची किंमत कळायला लागते व मग रु ५००/- प्रति टँकर याप्रमाणे पाणी विकत घेण्यास मागे पुढे पाहिले जात नाही. हीच जर पाण्याची आपत्कालीन किंमत असेल तर पाण्याची नेमकी खरी किंमत किती आहे हे देखील उपभोक्त्यांपर्यंत पोहोचविणे गरजेचे आहे.

भूजल व्यवस्थापन :

भूजल हे जमिनीप्रमाणे अचल नसून चल आहे. त्याचप्रमाणे कालवा किंवा पाईपमधील प्रवाहाप्रमाणे त्याचा प्रवाह मोजता येणार नाही. भूजल हे नैसर्गिक उताराप्रमाणे व भूस्तराच्या पाणी झिरपून नेणाऱ्या क्षमतेनुसार प्रवाहीत होते आणि पाझरते म्हणून भूजल व्यवस्थापन हे चल न मोजता येण्याजोगे व अनियंत्रित अशा बाबीचेच व्यवस्थापन आहे. जमिनीसारख्या अचल घटकांची वैयक्तिक मालकी सिद्ध करण्याची पद्धत जशी विकसित झाली आहे, तशी भूजलाच्या बाबतीत विकसित झालेली नाही. ज्याप्रमाणे नदीच्या प्रवाहाच्या वरच्या व खालच्या बाजूला अदृश्य स्वरूपात संबंध असतो, परंतु हा संबंध नदी प्रवाहासारखा एकाच दिशेने नसून विस्तीर्ण प्रदेशामध्ये विविध दिशांमध्ये विखुरलेला आढळतो, म्हणून भूजल संपत्तीचे व्यवस्थापन करण्याकरिता त्याचा एकत्रित सामाजिक संपत्ती म्हणून विचार करून त्यावर सुयोग्य नियंत्रण असणे जरूरीचे आहे.

पाण्याची विक्री व अतिशोषणापासून परावृत्त करण्यासाठी तसेच सामुहिक पाणी वापरण्याच्या पद्धतींना प्रोत्साहित करण्यात विहिरीचा सामुहिक वापर हा योग्य पर्याय ठरतो म्हणून भूजल वापराचे सहकारी तत्वावर व्यवस्थापन ही काळाची गरज आहे.

भूजल व्यवस्थापनाचा उपक्रम तसा नवीनच असल्यामुळे त्यावरील उपाय योजना सध्या स्पष्ट नाहीत. तसेच आज त्याबाबतची सामाजिक समज देखील अपुरी आहे. वृक्षारोपण आणि भूजल सुयोग्य व्यवस्थापनासाठी सामाजिक प्रयोगांना बाध देणे जरूरीचे आहे. राज्यभर भूजल व्यवस्थापनांतर्गत पिण्याचे पाणी वगळता इतर उपयोगासाठी प्रामुख्याने सिंचनासाठी होणारा भूजल उपसा लोकसहभागातून नियंत्रण करणेची गरज काळानुरूप पुढे आलेली आहे. ७३ व्या घटना दुरुस्तीनुसार ग्रामपंचायतीकडे हे सर्व अधिकार राहणार असून तांत्रिक पाठबळ शासनाने पुरविणे अपेक्षित आहे. पिण्याच्या पाण्याबरोबरच सिंचन, उद्योग आदिसाठी होणारा भूजल उपसा लोकसहभागातून नियंत्रण करणेसाठी भूजल सर्वेक्षण आणि विकास यंत्रणेने पाणलोटधारीत भूजल वापर योजना दरवर्षी प्रसिद्ध करण्याची गरज आहे.

मुळात भूजलाची निर्मिती पावसाच्या पाण्यावर अवलंबून असल्याने नैसर्गिकरित्या मिळणारे पाणी जेव्हा भूजलात रुपांतरित होते तेव्हा मात्र परंपरेने चालत आलेल्या कायद्याचा आधार घेत ते पाणी वैयक्तिक मालकीचे असल्याची भावना शेतकऱ्यांमध्ये रुढ झालेली आहे. परिणामस्वरूप माझ्या

जमिनीखालील पाण्यावर माझी मालकी या भावनेने आजवर भूजलाचा उपसा केला जात आहे. तसे पाहिले तर भूजल हे चल असल्याने त्यावरील मालकी ही वैयक्तिक कशी असणार असा प्रश्न सर्वांनाच भेडसावतो आहे.

खऱ्या अर्थाने भूजलाचा विकास करावयाचा झाल्यास त्याची सामुदायिक संपत्ती म्हणून विचार करावा लागणार आहे.

मी शिक्षणाचा सेवक

ऐश्वर्य तिरसिंग रजपूत

बी.ए. भाग ३

शिक्षणाचा प्रसार करणे हे माझे कर्तव्य मानतो

कारण मी शिक्षणाचा आदर करतो

शिक्षणाची विनम्र सेवा देतो

कारण मी शिक्षणाचा मान राखतो

शिक्षणातून मिळालेल्या ज्ञानाचे योग्य मोल व्हावे

म्हणून मी शिक्षणाच्या सर्व सेवकांना विनंती करतो

शिक्षणाचे अदान-प्रदान करण्याची.....

शिक्षणात अपेक्षित बदल करण्याची

शिक्षणाचे मोल विद्यार्थ्यांना समजावून सांगण्याची...

शिक्षणाचा अमूल्य ठेवा खात्रीने जपण्याची...

ग्रहण केलेल्या ज्ञानाची अमूल्य देणगी.....

सुरक्षित असल्याची हमी शिक्षण सेवक म्हणून मी देतो

समाज व शिक्षण, शिक्षक यांच्यामध्ये जिद्दाळ्याचे बंध निर्माण करतो

विद्यार्थ्यांचे हित जपतो

कारण मी शिक्षणाचा सेवक आहे

म्हणूनच मी शिक्षणाचा प्रसार करणे मी माझे कर्तव्य मानतो

डाळींच्या वाढत्या किंमतीचे समाज मनावरील परिणाम कु. प्रियांका दत्तात्रय खोमणे (बी.ए.भाग १)

प्रस्तावना :

मित्रहो! सामान्य माणसाच्या आहारातून डाळी गायब होण्याची वेळ आली आहे. ती केवळ गेल्या काही वर्षात तूर डाळ, मूग डाळ व मसूर डाळ यांच्या गगणाला भिडलेल्या किमतीमुळेच! गतवर्षी या डाळींची किरकोळ विक्री ६० ते ७० रुपये प्रतिदराने होती आता प्रति किलोचा दर सरासरी १२० रुपयांच्या पुढे सरकला आहे व यापुढे तो असाच सरकत राहील असे व्यापारी सांगतात. मागील काही वर्षात डाळीच्या भावात तेजी का आली? डाळीचे उत्पादन घटले आहे का? डाळी आयात करण्याच्या निर्णयात सरकार ठोस पावले का उचलत नाही? डाळी उत्पादन वाढीसाठी सरकार एखादी दीर्घकालीन भरीव योजना का राबवीत नाही? या सारखे प्रश्न मला पडतात. कदाचित तुम्हालाही ती पडत असतील म्हणूनच या प्रश्नाची उत्तरे शोधण्यासाठी मी सदरील लेख संकलित केला आहे.

डाळींचे आहारातील प्रमाण :

जागतिक स्तरावर आपला भारत डाळींचा आहारात वापर करणारा प्रमुख देश असून जगाच्या एकूण डाळींच्या उपभोगापैकी २७% डाळींचा वापर भारतात केला जातो. सन १९६० मध्ये भारतात दर माणसी ७० ग्रॅम डाळ दर दिवसाला उपलब्ध होती. हे प्रमाण काळाच्या ओघात घटून सन २०१४-१५ या वर्षात केवळ २८ ग्रॅम इतके झाल्यामुळे भारतीयांच्या जेवणातील प्रथिने जवळपास दीडपटीने कमी झाली आहेत. ही चिंत्नीय बाब आहे.

विषयाचे गांभीर्य :

विद्यार्थी मित्रहो आपण पाहतो की, देशाची व जगाची शांतता टिकवायची असेल तर अन्न धान्याचे उत्पादन विशेषतः डाळींचे उत्पादन आणि त्यांचे वितरण या बाबी वर्तमान स्थितीमध्ये जितक्या महत्त्वाच्या आहेत तितक्याच किंबहुना त्याहीपेक्षा जास्त त्या भविष्यकाळात देखील महत्त्वाच्या राहणार आहेत. आजच पाकिस्तानात धान्याची वाहतूक करताना सशस्त्र रखवालदार तैनात करावे लागतात, तर थायलंडमध्ये भाताच्या पिकाची राखणी करण्यासाठी बंदुकीचा पहारा घ्यावा लागत आहे. भविष्यात तर लोकसंख्या मोठ्या प्रमाणावर वाढणार आहे. तेव्हाची स्थिती कशी असेल? याची कल्पना करण्याऐवजी आता एकच करणे आवश्यक आहे ते म्हणजे भूकेपासून मुक्ती हाच सर्व राष्ट्रांचा अग्रक्रम असला पाहिजे असे

मला वाटते.

डाळ उत्पादनातील चढउतार :

भारतातील डाळींच्या किंमत वाढीच्या कारणांचा आपण आढावा घेतला तर असे लक्षात येते की सन १९५०-५१ ते २०१४-१५ या काळात निर्यात डाळींच्या पिकाखालील क्षेत्र केवळ १.५ पटीने वाढले व उत्पादनात फक्त १.६७% नी वाढ झाली. सन २००१-०२ मध्ये भारतात डाळींचे एकूण उत्पादन १३४ लाख टन झाले होते. पुढील पाच वर्षांनंतर म्हणजेच २०१५-१६ मध्ये पुन्हा १३३.०८४ लाख टन उत्पादन असा पाच वर्षातील डाळ उत्पादन वाढीचा सरासरी वेग जवळपास १% पेक्षा कमी नोंदवला गेला. २०१४-१५मध्ये डाळींचे उमादन १.७२ लाख टनापर्यंत पोहचले असले तरी एकूण डाळींचे उत्पादन मागणी पूर्ण करण्यासाठी भारत सरकार १९९०-९१ पासून ते आजपर्यंत दरवर्षी सरासरी २५ लाख टन डाळींची आयात म्यानमार, कॅनडा, ऑस्ट्रेलिया, अमेरिका, टर्की या देशांकडून आयात करित आहे. डाळ पिकांखालील क्षेत्रात १९९०-९१ ते २०१४-१५ या कालावधीत किंचित देखील वाढ झाली नसून उलट क्षेत्र घटत आहे हे वास्तव या ठिकाणी आपण लक्षात घेतले पाहिजे.

डाळींच्या किंमतवाढीची कारणमीमांसा :

१. डाळींच्या मागणीच्या तुलनेत पुरवठा कमी असल्यामुळे भाववाढीला बळ मिळत आहे.
 २. डाळ +उत्पादनाच्या एकूण क्षेत्रापैकी केवळ १२ ते १३% क्षेत्र बागायती आहे. उरलेल्या ८७% क्षेत्रावर करण्यात येणाऱ्या डाळ पिकांची लागवड पावसावर अवलंबून आहे. मोसमी पावसाने दगा दिल्यास मागणीच्या तुलनेत पुरवठा कमी राहून किमती वाढतात.
 ३. आपण ज्या म्यानमार, कॅनडा, ऑस्ट्रेलिया या देशांकडून डाळी आयात करायचो त्या देशांना देखील दुष्काळाचा फटका बसल्याने जागतिक पुरवठ्यावर परिणाम होऊन किंमती वाढल्या आहेत.
 ४. प्रतिकूल हवामानामुळे रब्बी पिकांच्या उत्पादनात घट झाली. परिणामी डाळींच्या किंमती वाढल्या आहेत.
 ५. पावसामुळे तुरीचे पीक खराब झाल्याने यावर्षी तूर डाळींचे भाव मोठ्या प्रमाणात वाढले आहेत.
- डाळींच्या किंमती नियंत्रणात राहण्यासाठी पुढील उपायाची गरज**

१. डाळी पिकवण्यासाठी शेतकऱ्यांना प्रोत्साहन मिळावे म्हणून सरकारने प्रोत्साहनपर योजना आखण्याची गरज आहे.
२. डाळीचे बियाणे शेतकऱ्यांना स्वस्त दरात उपलब्ध करून दिले तर डाळीचे उत्पादन वाढून किंमती नियंत्रणात राहतील.
३. सरकारने सार्वजनिक वितरणप्रणालीच्या माध्यमातून आवश्यक डाळीचे वितरण केले तर किंमती नियंत्रणात राहतील.
४. डाळीचे वाढते दर नियंत्रित ठेवण्यासाठी नियंत्रण कायद्याची गरज.
५. साठेबाजारावर कडक कारवाई करून सरकारचा वचक त्यांच्यावर राहिला पाहिजे.

सावित्रीबाई फुले

जंगम प्रतीक्षा विह्वल
बी.ए. भाग १

जाणीव झाली, बदल हवा आहे,
आम्हाला सावित्रीबाईंचा आदर्श
हवा आहे ॥

भाग्य आमचे म्हणावे, आम्ही
सावित्रीच्या लेकी,
पण आठवण नाही हो आज
तुमची, तुमच्याच लेकी ॥

तुम्हीच खऱ्या हो विद्येच्या देवता,
तुमच्यामुळेच वाढते समाजातील
स्त्रियांची साक्षरता ॥

प्रणाम माउली, प्रणाम तुझ्या धाडसाला
नाही जुमानलस, तू समाजाच्या
त्रासाला ॥

शिक्षणाची देणगी दिलीस तू
तुझ्या लेकी,
म्हणूनच आम्ही अभिमानाने
म्हणू शकतो...
आम्ही सावित्रीच्या लेकी ...
आम्ही सावित्रीच्या लेकी ... ॥

चला समजून घेऊया वस्तू व सेवा कर [G.S.T.] कु. काजल अरुण बांबरस (बी.कॉम.भाग ३)

प्रस्तावना :

सरकारने वस्तू व सेवा कर सुरु करण्याविषयी मांडलेले घटनादुरुस्ती विधेयक संसदेच्या दोन्ही सभागृहामध्ये संमत झाले आहे. कर सुधारणांचा भाग म्हणून केळकर समितीने सन २००३ मध्ये अशा कराची शिफारस केली होती. त्यानंतर सन २००६ मध्ये युपीए सरकारने जीएसटी विधेयक तयार केले व २०११ मध्ये ते मांडले होते. सन १९४७ नंतरचे सर्वात महत्त्वाचे करसुधारणा विधेयक म्हणून वस्तू व सेवा कर(GST) विधेयकाचे महत्त्व आहे. या विधेयकामुळे केंद्रीय अबकारी कर, राज्याचा मुल्यवर्धित कर (व्हॅट), करमणूक कर, जकात, प्रवेश कर, चैनीच्या वस्तूवरील कर, खरेदी कर हे असणार नाहीत तर त्याऐवजी एकच कर असेल. त्यामुळे संबंधित संकल्पनेची माहिती पुढीलप्रमाणे असेल.

जीएसटी म्हणजे काय ?

जीएसटी म्हणजे वस्तू व सेवा कर असून वस्तू किंवा सेवांवर हा एकच कर यापुढे लागू राहील. ग्राहकांकडून खरेदी करण्यात येणाऱ्या वस्तू अथवा सेवांवर या कराची आकारणी करण्यात येणार आहे किंवा ज्याठिकाणी सेवेचा उपभोग घेतला जाणार आहे त्यानुसार करवसूली होणार आहे. अनेक विकसित देशात याच पद्धतीची करप्रणाली अस्तित्वात आहे. त्यामुळे कर आकारणीत सुटसुटीतपणा येणार आहे.

वस्तू व सेवा कर हा इतर सर्व करांची जागा घेणार !

केंद्रीय करातील केंद्रीय अबकारी कर, अतिरिक्त अबकारी शुल्क, विशेष अतिरिक्त सीमा शुल्क, मेडिसिनल अँड टॉयलेट प्रिपरेशन सेवा कर, अतिरिक्त सीमा शुल्क, केंद्रीय अधिभार व उपकर हे सर्व कर जीएसटीमुळे राहणार नाहीत. राज्यांचे मुल्यवर्धित कर, विक्री कर, लॉटरी, जुगार व सट्टेबाजीवरील कर, करमणूक कर (स्थानिक संस्था कर वगळता), राज्याचे उपकर, अधिभार, चैनीच्या वस्तूवरील कर, खरेदी कर, जकात व प्रवेश कर हे सर्व कर राहणार नाहीत हे आपण येथे लक्षात घेतले पाहिजे.

कर आकारणीची पद्धत कशी असेल ?

कर आकारणीसाठी जीएसटी मंडळ स्थापन करण्यात येईल. त्याचे अध्यक्ष केंद्रीय अर्थमंत्री असतील व सदस्य अर्थ राज्यमंत्री असतील. कुठल्याही एका राज्याचे अर्थमंत्री उपाध्यक्ष असतील तर इतर राज्यांचे अर्थमंत्री सदस्य असतील. मतदानात

केंद्राचा वाटा एक तृतीयांश व राज्याचा दोन तृतीयांश असेल. म्हणजेच जीएसटी मंडळात एक तृतीयांश सदस्य केंद्राचे तर दोन तृतीयांश राज्यांचे असतील. कुठलाही कर आकारताना ७५ टक्के मतांची आवश्यकता असेल. केंद्र व राज्य यांना कर आकारणीचा समांतर अधिकार असेल हे याचे महत्त्वाचे वैशिष्ट्ये आहे.

जीएसटीची अंमलबजावणी कशी होणार ?

जीएसटीच्या अंमलबजावणीसाठी महसूल विभागातील ६०,००० कर्मचाऱ्यांना प्रशिक्षण देण्यात येणार आहे. नवीन कर रचना दर पद्धती यासाठी माहिती तंत्रज्ञान सुविधा आदिकरिता आवश्यक असलेल्या व डिसेंबर २०१६ पर्यंत पूर्ण होणाऱ्या या प्रशिक्षणात केंद्र तसेच राज्य शासनातील कर्मचाऱ्यांना सहभागी करून घेण्यात येणार आहे. एप्रिल २०१७ पासून अंमलबजावणी यंत्रणा उभी केली जाईल असेही यानिमित्ताने सांगण्यात आले आहे.

जीएसटीमुळे राज्यांना महसूल बुडण्याची भीती वाटते त्यावर उपाय काय ?

सर्वात महत्त्वाचा प्रश्न आहे की, जीएसटीमुळे राज्यांना महसूल बुडण्याची भीती वाटत असली तरी जीएसटी लागू केल्यानंतर राज्यांना पहिली पाच वर्षे केंद्र सरकार महसुलातील तोटा भरून देईल. वस्तू व सेवांवर हा कर लावण्यात येईल. ज्या राज्यातील ग्राहक जास्त असतील त्या राज्यांना करात जास्त चाटा मिळेल. तामिळनाडू, महाराष्ट्र व गुजरात या राज्यांना महसूल बुडण्याची भीती वाटत आहे. त्यांना भरपाई दिली जाईल. हा निकष बघता उत्तर प्रदेश, पश्चिम बंगाल, केरळ यांना करात जास्त वाटा मिळेल. किमान दोन वर्षे वस्तूवर ०.१ टक्के जादा कर आकारणी केली जाईल. जादाचा महसूल ज्या राज्यात वस्तूची निर्मिती झाली त्यांना मिळेल. पहिली तीन वर्षे राज्यांना १.०० टक्के भरपाई दिली जाणार आहे. चौथ्या वर्षी ७५ टक्के तर पाचव्यावर्षी ५० टक्के भरपाई दिली जाईल. वस्तू व सेवा कर म्हणजे जीएसटी विधेयक हे सर्वांच्या फायद्याचे आहे, त्यामुळे देशांतर्गत उत्पादन वाढीस चालना मिळेल व महसुलातही वाढ होईल असे मला वाटते.

जीएसटीचा मार्ग मोकळा झाला असला तरी आता पुढे नेमके काय होणार, महागाई होईल की स्वस्ताई याचे कुतूहल मोठ्या प्रमाणामध्ये आहे त्यावर टाकलेला दृष्टिक्षेप ;

१) वस्तूवरील कर कमी तर सेवावरील करभार वाढणार आहेत.

२) सर्वसमावेशक आणि देशभरात सर्वत्र सामाईक अप्रत्यक्ष कर म्हणून 'वस्तू आणि सेवा कर' अर्थात जीएसटीचा प्रत्यक्ष आराखडा आणि त्याची दररचना नेमकी कशी असेल या संबंधाने उत्सुकता निर्माण झाली आहे.

३) वस्तू व सेवांवरील राज्य व केंद्राचा अनेक स्तरीय भार नाहीसा करून, त्याजागी देशात सर्व एकच सामाईक कर राहिल. मुख्यतः कर आकारणी ही उत्पादनकेंद्रित न राहता, ती ग्राहक केंद्रित बनणार आहे. त्यामुळे १५ टक्के असलेला सेवा कर, सरासरी १४ टक्के असलेला अबकारी कर आणि १२ टक्के असलेला मुल्यवर्धित कर याऐवजी नव्या करप्रणालीत एकच जीएसटी येईल.

४) देशाचे मुख्य आर्थिक सल्लागारांच्या अध्यक्षतेखालील समितीने १७ ते १८ टक्के असा जीएसटीचा सामान्यदर असेल असे प्रस्तावित केले आहे. सर्वाधिक मागणी असलेल्या आणि जीवनावश्यक वस्तूसाठी तो १२ टक्के, तर ऐषोरामी वस्तू, तंबाखूजन्य उत्पादने यासाठी तो कमाल ४० टक्क्यांपर्यंतही जाणारा असेल.

५) सर्वाधिक उपभोगाच्या पेट्रोलियम उत्पादने, वीज सेवा, कृषी उत्पन्न बाजार समिती कर आदी प्रस्तावित जीएसटीच्या बाहेर ठेवण्यात आले आहेत. उलट आजवर ज्या सेवांवर आजवर कोणत्याही कर आकारणी होत नव्हती, त्यापैकी कार्हीवर जीएसटी लागू होणे अपेक्षित आहे. त्यामुळे महागाईच्या संबंधाने कमी-अधिक परिणाम वेगवेगळ्या प्रकारच्या ग्राहकांवर दिसून येईल हे मात्र नक्की.

मैत्री

तलवडे स्नेहल गोपाळनाथ
बी.कॉम. भाग १

मैत्री असते जिवाला जीव देणारी
अडचणीच्या वाटेवर बरोबर उभी
राहणारी ...

मैत्री असते प्रत्येक गोष्ट शोअर करणारी
जिवाला जीव देणारी ॥१॥

मैत्री असते सुंदर समुद्राची
लाट मैत्री असते देशीमगाठ....
मैत्री असते मनाला स्पर्श
करणारी प्रत्येक गोष्ट प्रेमाने
समजावून सांगणारी
जिवाला जीव देणारी ॥२॥

मैत्री असते गप्प गप्प असल्यावर
मनातलं ओळखणारी
काय झालं आहे हे विचारणारी
डोक्यात पाणी आल्यावर
स्वतःच्या डोक्यात पाणी आणणारी
जिवाला जीव देणारी ॥३॥

मैत्री असते गणितातील वर्तुळ
मैत्री असते गणितातील वर्तुळ
ज्याला नसतो कधी शेवट
अखंड गोलाकार फिरणारी
कधी न संपणारी
जिवाला जीव देणारी
जिवाला जीव देणारी ॥४॥

मी सावित्रीबाई फुले बोलतेय

कु. प्रिया हणमंत नारकर (बी.कॉम.भाग २)

पूर्वीच्या काळी स्त्रीयांना स्वातंत्र्य नव्हते असे म्हणले जाते. पण त्याच पूर्वीच्या काळात आपल्या महाराष्ट्राला शिवबा सारखा शूर, पराक्रमी पुत्र लाभला हे कशामुळे? हे सर्व शक्य झाले त्या जिजाऊमुळे कारण जिजाऊ होत्या म्हणून शिवबा होता. आणि राणी लक्ष्मीबाई या ढाल-तलवारी चालविण्यास कशामुळे शिकल्या? याचा विचार केलाय कधी? अहो, त्यावेळी जिजाऊ सारख्या मातेला आणि लक्ष्मीबाईसारख्या राणीला स्वातंत्र्य होते म्हणूनच ना? याचा अर्थ पूर्वी स्त्रीयांना स्वातंत्र्य होते परंतु त्यानंतर काही वर्षांनी इंग्रजांनी आपले वर्चस्व आपल्यावर गाजविण्यास सुरुवात केली आणि हळूहळू स्त्रीयांचे स्वातंत्र्य कमी होत गेले.

या इंग्रजांची हुकूमशाही मिटविण्यासाठीच व समाजातील अस्पृश्यता कमी करण्यासाठीच माझा जन्म ३ जानेवारी १८३१ मध्ये सातारा जिल्ह्यातील नाथगाव येथे खंडोजी नेवसे पाटील आणि लक्ष्मीबाई या दामपत्यापोटी झाला. मी पाटील कुटूंबातील पाहिले अपत्य होते. त्यामुळे माझे बालपण अत्यंत खुशालीचे गेले. त्यानंतर इ.स.१८४० मध्ये केवळ वयाच्या नवव्या वर्षी माझा विवाह नाथगाव येथेच महात्मा जोतिराव फुले यांच्याशी झाला. विवाहानंतर मा. जोतिराव फुले आणि त्यांची मावस बहिण सगुणा यांचा सहवास मला मिळाला. त्यांच्या सहवासातूनच माझ्या व्यक्तीमत्त्वाची जडण-घडण होत गेली.

हिंदू समाजातील स्त्रीयांचे दुःख दूर करायचे असेल तर त्यांना शिकवून शहाणे केले पाहिजे कारण 'अज्ञान म्हणजे अंधार' मनुष्याचे जीवन पूर्ण विकसित करण्याचे शिक्षण हे महत्त्वाचे साधन आहे. हे जोतिबांनी ओळखले आणि त्यांनी १८४८ मध्ये पुण्यातील बुधवार पेठेतील भोडे यांच्या वाड्यात मुलींची पहिली शाळा स्थापन केली. सुरुवातीला सहा वर्षाखालील सहा मुलींनी प्रवेश घेतला. त्यापैकी ४ मुली ब्राह्मण, १ धनगर व १ मराठा होती. कालांतराने शाळेत मुलींची संख्या अधिक होत नसल्याचे दिसून आले. मुलींची संख्या अधिक वाढावी, या मुलींसाठी एका स्त्री शिक्षिकेची गरज आहे असे मा.फुले यांना वाटले. त्याचवेळी त्यांनी मला शिक्षिका बनवावचे ठरविले. समाजातील प्रत्येक स्त्री शिकावी यासाठी मी स्वतः जोतिबारावांच्या हाताखाली शिकत होते. या सर्व कार्याला माझ्या माहेरकडून विरोध होताच परंतु सासरची मंडळीही

सामाजिक दडपणात बांधली गेल्यामुळे त्यांनाही आम्हास सहकार्य करणे कठीण जात होते. आम्हा दाम्पत्याची इच्छा नसताना देखील आम्हास ग्रहत्याग करावा लागला. परंतु जोतिरावांनी मला शिक्षण देण्याचे थांबविले नाही तर त्यांनी मला उत्तम शिक्षण देऊन एक उत्तम शिक्षिका बनविली. हा शिक्षिकी पेशा स्वािकरून मी भिडे या वाड्यातील शाळेत शिकविण्यास जाऊ लागले. परंतु त्या काळातील समाजातील काही व्यक्तींना आवडत नसे. त्यांना वाटे स्त्रीयांना शिक्षण दिले तर ती कुमार्गाला लागेल, तिचे वर्तन उद्धट बनेल, या कारणामुळे या व्यक्तींचा शिकवण्यावर विरोध होता. त्यांनी तो विरोध व्यक्त करण्यासाठी माझ्यावर अप शब्दाचा मारा केला. माझ्यावर दगड फेक देखील केली. अक्षरशः शेणाचे गोळे देखील फेकून मारले या सर्व त्रासांना प्रतिउत्तर देऊन मी मुलींना शिक्षणाचे दरवाजे खुले करून दिले.

अशा अविचारी समाजाचे चित्र पालटून विचारी समाज बनविण्यासाठी मी अनेक प्रयत्न केले. आणि ते सिद्धीसही आणले. त्याकाळी लावलेल्या शिक्षणाचे बीज आज वटवृक्षात साकारताना दिसत आहे. हे पाहताना मला अत्यंत समाधान मिळते. याच बरोबर आजची स्त्री देखील तेवढीच सक्षम बनलेली आहे. आज प्रत्येक क्षेत्रात स्त्रीचा सहभाग असतो. स्त्री काय करू शकत नाही? म्हटल तर ती सगळं काही करू शकते. आज असंख्य मुली शाळेत जात आहेत. शिक्षण घेत आहेत व आपले स्वप्न साकारत आहेत. आज मुली आपल्याला प्रत्येक क्षेत्रात झळकताना दिसत आहेत. शिक्षक, पोलिस, डॉक्टर, वकिल, इंजिनियर, पायलट यांसारख्या विविध उच्च पदांवर स्वकष्टाने, स्वबळाने उभ्या आहेत. खरच खूप अभिमान वाटतो या सर्व स्त्रियांचा की ज्यांनी आपली स्वतःची एक ओळख या जगासमोर मांडली आहे. मी लावलेल्या शिक्षणाच्या बीजाचे आज वटवृक्ष होत आहे हे नेत्र दिपवून टाकणारे दृश्य पाहताना मला खूप आनंद वाटतोय.

परंतु आजही या वटवृक्षांच्या फांद्या तोडणारी माणसे या समाजात अस्तित्वात आहेत याचे मात्र दुःख वाटते. मी इतकी स्त्री-शिक्षणासाठी झटले तुमच्या मुला-मुलींसाठी, शिक्षणाची दारे खुली करून दिली परंतु आजही काही व्यक्ती ही दारे कायमची बंद करावयास निघाली आहेत. आज समाजात अशी परिस्थिती आहे की आजही मुलींना शिक्षणापासून वंचित ठेवले

जाते. तिची शिकण्याची इच्छा असूनही तिला शिक्षण घेण्यापासून दूर ठेवले जाते. आज मी तुम्हाला आबर्जून सांगू इच्छिते मुलीला शिक्षणाची पायरी चढू द्या, स्वपरिक्षण करू द्या, स्वतःच्या पायावर उभे राहू द्या. मग बघा तिच मुलगी नक्कीच यशाच्या शिखरावर पोहोचलेली असेल. मुलीला स्वातंत्र्य दिले तर ती नक्कीच तुमच्या वंशाच्या दिव्यापेक्षा एक प्रखर ज्योत बनून अभिमानाने झळकेल. चला, उठा तर मग या ज्ञानाच्या शिक्षणाचे वटवृक्ष तोडणाऱ्यांचे पहिले हाथ थांबवा. अशा अविचारी व्यक्तींचे अविचार आपल्या समाजातून नष्ट करा. शिक्षणाचे महत्त्व स्वतः समजून घ्या आणि इतरांनाही समजू द्या.

मी जाता जाता एवढेच सांगेन की मी लाबलेल्या या शिक्षणाच्या पणतीला तुम्ही कधीच बिझू देऊ नका. ती अखंड पेटू द्या. नक्कीच तिचा प्रकाश सर्वत्र पसरलेला असेल.

तू एक

वाटसरु ...

ऐश्वर्य रजपूत
बी.ए. भाग ३

बा निसर्गा विश्वात या
तूच खरा सद्गुरु,
चराचरांतील, अऽथळ्यामधला
तू एक वाटसरु ...

साठवता चांदणे, डोळ्यांत,
प्रीतीचा गंध, मनामनांत,
ओथंबते हृदय, प्रेम जागते,
ही तुझीच किमया जणू,
तू एक वाटसरु ...

प्रातःकाळी पुष्प उमलते,
आशेचे ते किरण जागते,
काट्यांमधुनी फुले वेचुनी,
भ्रमण आपले सुरु,
तू एक वाटसरु...

पक्षी आळवती, सुरेल गाणी,
नित्य छेडती शुद्ध तराने,
स्वच्छंदी हे जीवनगाणे,
मैफल त्यांची स्मरु,
तू एक वाटसरु ...

लाटांचा तो अलोट डोंगर,
मुक्त गरजतो तो महासागर,
भरती येता रौद्र होळणी,
मावळतो हा सद्गुणी,
मर्यादेचा महामेरु,
तू एक वाटसरु ...

दिले दाब जरी तू आम्हाला,
ही झोळी फाटकी असे,
ऑजळ भरुनी घेता-घेता,
तुझी जाण मनावरी ठसे,
आयुष्याच्या वळणावरचा,
तूच तारशील तरु,
तू एक वाटसरु ...

प्रेमळ स्वभावाने वाग सर्वांशी,
तुझीही होईल ओळख जगाशी,
तुझीही होईल जवळीक जगाशी,
सुजलाम्, सुफलाम् अशा या देशात,
तुझ्या आयुष्यातला नवीन प्रशांत,
सर्व दुःखे तारुन बनशील तू कल्पतरु,
तू एक वाटसरु ...

खरचं महाराष्ट्र घडतोय ... ?

वांगडे अमर संजय (बी.कॉम.भाग २)

भारताचे लोकप्रिय माजी राष्ट्रपती अब्दुल कलाम यांचे स्वप्न भारत हा महासत्ताक देश बनला पाहिजे हे होते. भारतात व्यवसाय, विज्ञान क्षेत्राची अफाट प्रगती झाली आहे. त्यात महाराष्ट्राचा मोठा हातभार आहे. भारताचा कणा म्हणजेच महाराष्ट्र होय. महाराष्ट्र म्हणताच नजरेसमोर येतो इतिहासाचा साक्षीदार व शिवरायांच्या चरणांनी पावण झालेली भूमी. याच महाराष्ट्रात आया-बहिणीचे रक्षण करण्यासाठी सक्षम असलेल्या भूमीपुत्रांचे योगदान लक्षात येते. महाराष्ट्र हा विविध क्षेत्रात प्रगतशील आहे. मात्र याच महाराष्ट्रात आमच्या आई-बहिणीवर अत्याचार होतानाच्या घटना ऐकून एकच प्रश्न मनात पडतो, 'खरचं महाराष्ट्र घडतोय ...?' आज संपूर्ण महाराष्ट्रामध्ये अत्याचारान्याचे थैमान माजले आहे. त्यामध्ये बलात्कारी, छेडछाड, विनयभंग असे अत्याचार स्त्रियांवर होताना दिसत आहेत. या अत्याचारांना रोख लावणे जरूरीचे आहे. कोपर्डी हत्याकांड, चिंचणे येथील विवाहितेचा खून, सांगली येथील अल्पवयीन मुलीवरील अत्याचार, दिल्ली येथील निर्भया प्रकरण त्याचबरोबर कर्नाटकातील बंगळूर येथील छेडछाड प्रकरण असे अनेक अत्याचार अल्पवयीन व विवाहीत महिलांवर होत आहे. खरचं आजची स्त्री निर्भय मुक्त आहे का? महाराष्ट्रामध्ये याचे प्रमाण अधिक वाढले आहे याकडे सरकारने गांभीर्याने लक्ष देऊन कायदे कडक करणे व अशा वासनांद प्रवृत्तीला आळा घालणे गरजेचे आहे. पुरोगामी महाराष्ट्राचा बिहार बनू नये इतकच.....!

मानवाच्या भावनाशून्यतेचे हे जिवंत उदाहरण

सध्या अल्पवयीन मुली आणि स्त्रियांवर लैंगिक अत्याचार आणि बलात्कार घडण्याच्या घटना घडताना आपण ऐकतो. त्यात सामूहिक बलात्कार हा एक हिंसक लैंगिकतेचा प्रकार आहे. ज्या व्यक्तींनी आयुष्यात लहानपणापासून हिंसाचार पाहिलेला आहे, जे अशा वातावरणात वाढलेले आहेत, अशा व्यक्तींना त्याचे भान राहत नाही. ज्या महाराष्ट्राने आपल्याला आया-बहिणीचा मान सन्मान राखण्याचे संस्कार दिलेत, त्याच महाराष्ट्रात अल्पवयीन मुलीपासून ते वृद्ध महिलेच्या बलात्काराच्या घटना घडताना पहायला मिळतायेत. त्यात मग कोपर्डी येथील हत्याकांड असो वा सातारा जिल्ह्यातील चिंचणे येथील नराधमाने ठोसेघर येथे केलेली विवाहीत महिलेची हत्या असो आणि नुकताच सांगली जिल्ह्यातील भिलवडी येथे एका अल्पवयीन मुलीवर झालेल्या बलात्काराची आणि नंतर तिचा

नराधमांनी केलेल्या खुनाची घटना पाहता मन सुन्न होते आहे. आज राज्यात आणि देशात असे कित्येक गुन्हे घडत आहेत. अल्पवयीन मुलींना सहजरीत्या जाळ्यात ओढता येत असल्याने त्यांच्यावरील बलात्काराच्या प्रमाणात वाढ झाली आहे, असे पोलिसांकडे वारंवार दाखल झालेल्या तक्रारीतून स्पष्ट झाले आहे.

स्त्रियांना दोष देणे हेच सामाजिक विकृतीचे लक्षण

खिला तिचा सन्मान परत मिळवून दिला पाहिजे. छोट्या कपड्यांमुळे किंवा रात्री-अपरात्री बाहेर फिरण्यामुळे बलात्कार वाढले आहेत, असं म्हणणे म्हणजे मुखांच्या नंदनवनात राहण्यासारखं आहे. अल्पवयीन मुलीवर बलात्कार होतो तेव्हा त्यांनी कसले कपडे घातले होते? ६० वर्षांच्या वृद्धेवर जेव्हा अत्याचार होतो, तेव्हा तिने कोणते कपडे घातले होते. ती कुठे रात्री-अपरात्री फिरायला गेली होती? असे प्रश्न विचारले जातात. मुळात स्त्रीवरील अत्याचाराचा दोष स्त्रीलाच देणे हेच सामाजिक विकृतीचे लक्षण आहे. स्त्रीने कसे वागावे हे स्त्रीच ठरवेल. तिने कसे वागावे, याचा अधिकार समाजातील पुरुषांना कसा देता येईल?

घरा-घरात स्त्री-पुरुष असमानता आणि स्त्रीकडे उपभोग्य वस्तु म्हणून पाहायचे आणि बाहेर बलात्कार हीऊ नयेत, अशी अपेक्षा करायची. हेच मुळात चुकीचे आहे. सर्वसामान्यातील बहुसंख्य कुटुंबात हेच पाहण्यास मिळते. आजही किती टक्के कुटुंबातील मुलांना स्त्री-पुरुष समानता आणि सहजीवन अनुभवायला मिळते? मुले मुद्दाम दिलेल्या शिक्षणापेक्षा अनुकरणातून अधिक शिकतात. याशिवाय ज्याप्रमाणे मुले घरातील मोठ्या माणसांचे अनुकरण करतात, त्याचप्रमाणे समाजातील सर्व सामान्य लोक पण व्यवस्था परिवर्तनातील नेतृत्व करणारांचे अनुकरण करतात, याचे भान नेतृत्व करणारांनी ठेवले पाहिजे.

महिलांवरील सर्व प्रकारचे अत्याचार थांबले पाहिजेत. त्याकरिता समाजाची मानसिकता बदलण्याची गरज व्यक्त करित महिलांना समाजात सुरक्षित वाटावे अशी परिस्थिती निर्माण करणे, हे एक आव्हानच आहे. प्रतिगामी विचार बदलून पुरुषांएवढेच महिलांना समान हक्क मिळाले तर सद्य परिस्थितीत बदल अपेक्षित आहेत. पण अशा बदलाची अपेक्षा कोणत्या आधारावर बाळगायची हाच प्रश्न देशवासियांसमोर आहे!

स्त्रीविषयीचा दृष्टिकोण बदलण्याचा प्रयत्न

स्त्रियांना पाहण्याचा दृष्टिकोण बदलला पाहिजे. एकीकडे आपण म्हणतो 'विकास होतोय महाराष्ट्र घडतोय' आणि त्याच महाराष्ट्रात स्त्रियांवरील अत्याचार पाहता मनुष्य हा पशु झाल्याचे प्रतिक्रियेत होते. महाराष्ट्रात पुर्वी स्त्रियांना जो मान होता त्या विषयी सामाजिक प्रबोधन आणि समुपदेशनावर भर द्यावाच लागेल. प्रत्येक गुन्हेगार हा लहानपणी निष्पाप बाळ असते पण जगण्याच्या प्रक्रियेत त्या निष्पाप बाळाचा अड्डल गुन्हेगार कधी झाला? कोणत्या कारणामुळे त्याच्यात स्त्री ही फक्त एक उपभोगाची वस्तू आहे, अशी भावना निर्माण केली? या प्रश्नांचा आपल्या सर्वांनी आत्मचिंतनाने विचार करावाच लागेल, आज जे गुन्हेगार आहेत, त्यांच्याबाबत कसलाही दयाभाव न दाखवता त्यांना कठोर शिक्षा झाली पाहिजे. पण ते करत असताना नवे गुन्हेगार निर्माण कसे होणार नाहीत, याचाही विचार केला पाहिजे. तसे केले नाही, तर येणाऱ्या काळात तुरंगातली गर्दी वाढत राहिल आणि समाजाची प्रवृत्तीही बदलणार नाही.

हार्दिक अभिनंदन!

**प्रा. राजेशकुमार चेतीवाल यांना
शिवाजी विद्यापीठाची पी.एच्.डी. प्रदान**

अभिनयाचा महासागर - सागर कारंडे

तेजस वसंत कुंभार (बी.ए.भाग २)

छत्रपती शिवरायांचा जिल्हा म्हणून ज्या सातारा जिल्ह्याकडे अभिमानाने पाहिले जाते त्या जिल्ह्यातील पाटण या तालुक्यात हिरव्यागार डोंगर कडे-कपारीत वसलेल्या 'रवळे' या छोट्याशा गावचे सुपुत्र व अभिनयाचा महासागर सागर कारंडे नामक अभिनेता यांच्या जीवनकार्यावर टाकलेला हा छोटासा प्रकाश झोत टाकण्याचा हा अल्पराा प्रयत्न!

दिनांक १ जानेवारी १९८० रोजी माता छाया व पिताश्री श्री. आनंदराव कारंडे यांच्या घरी एक तेजस्वी तारा सागरच्या रुपाने जन्माला आला. त्यांचे बालपण माहीम या ठिकाणी गेले. तर प्राथमिक व माध्यमिक शिक्षण बालमोहन विद्यामंदीर या ठिकाणी पूर्ण झाले. त्यानंतर किर्ती कॉलेज या ठिकाणी कॉम्प्युटर हार्डवेअर इंजिनअरींग डिप्लोमाचे शिक्षण पूर्ण केले. परंतु इंजिनअरच्या मशिनरी क्षेत्रात त्यांचे मन रमेना कारण नोकरीपेक्षा अभिनयाचे क्षेत्र त्यांना खुणावत होते. कारण शाळा कॉलेजमध्ये अभिनय स्पर्धा, एकांकिका स्पर्धा, वेशभुषा स्पर्धा, गणेशोत्सव व नवरात्रोत्सव यासारख्या सांस्कृतिक कार्यक्रमात तरबेज असलेला हा युवक होता. त्यामुळे त्यांनी या क्षेत्राकडे अतिशय गांभिर्याने पाहिले. आपल्या बरोबर असलेल्या प्रत्येकजणाला गुरु मानत त्यांची अभिनयाच्या क्षेत्रात गरुडझेप आजही चालूच आहे. या क्षेत्रातील मिळालेल्या यशामुळे ते खूप समाधानी व आनंदी असल्याचे ते आजही आवर्जून सांगतात. मात्र या यशाचे शिखर पार करण्यासाठी त्यांना खूप कष्ट घ्यावे

लागले हे विसरता येणार नाही.

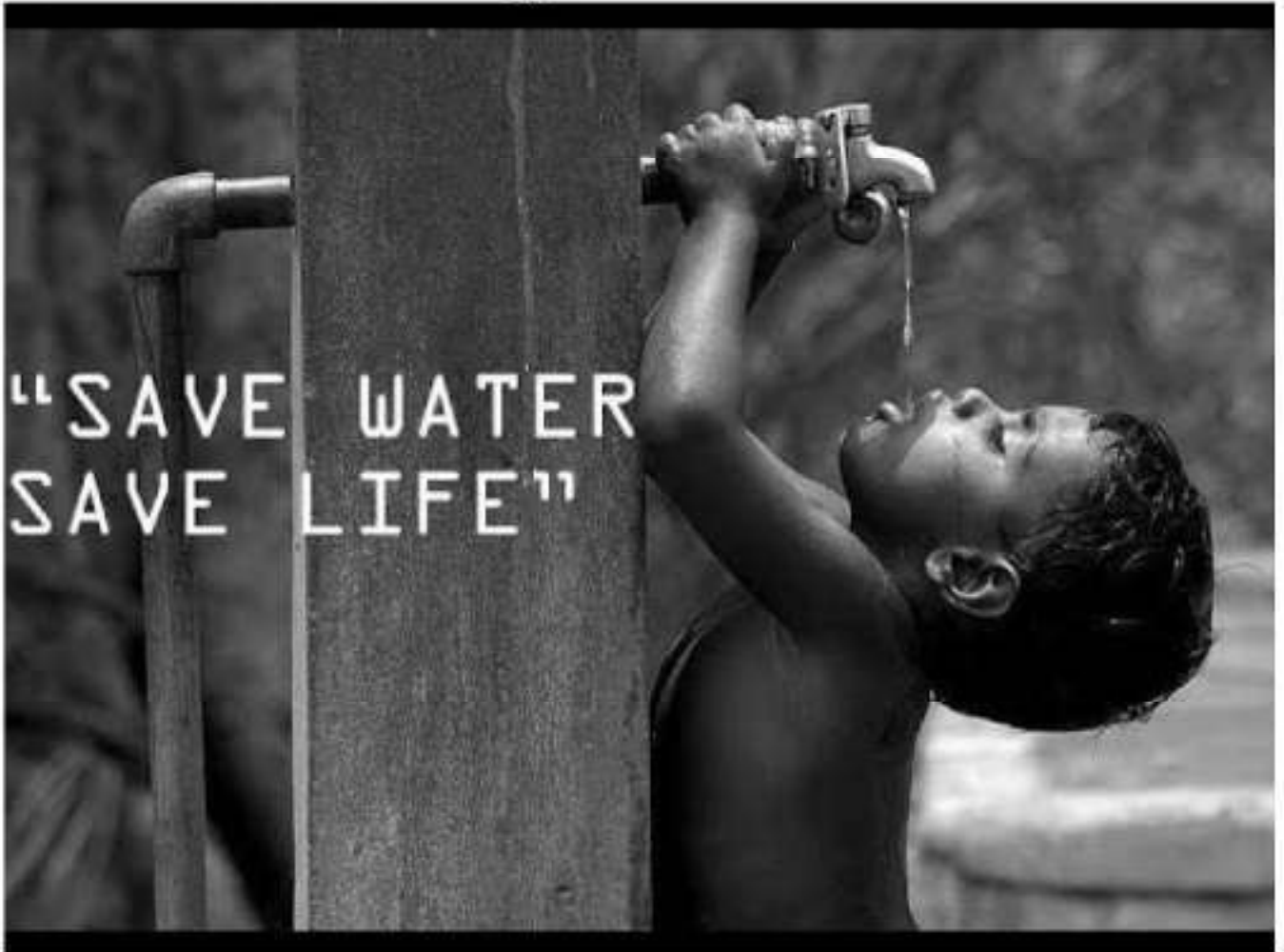
सुरवातीस घरच्यांचा प्रचंड विरोध झुगारावा लागला परंतु अभिनयाच्या वेडाने झपाटलेले शांत बसतील ते सागर कारंडे कसले? त्यांच्या अभिनयाच्या उर्मी त्यांच्या अंतरंगात उसळत होत्या. दिग्दर्शक व अभिनेते श्री. सुरेश मशीलकर यांनी २००२ मध्ये दिग्दर्शित केलेल्या 'गणपती बाप्पा मोरया' या व्यावसायिक नाटकातून अभिनयाचा त्यांनी श्री गणेशा करत मराठी रंगभूमीवर पदार्पण केले. त्यानंतर संतोष पवार यांनी दिग्दर्शित केलेल्या 'यदाकदाचित' १ व २ मधून तसेच 'आम्ही पाचपुते', 'नळूबाई तळ' या नाटकातून त्यांनी आपल्या अभिनयाची चुणूक प्रेक्षकांस दाखवली. झी मराठीच्या 'फू बाई फू' या लोकप्रिय कार्यक्रमाचे पर्व २ मधील उपविजेतेपद त्यांनी पटकावले. तर पर्व ७ मध्ये साकारलेली लावण्यवतीची भूमिकाही तितकीच उल्लेखनीय व अविस्मरणीय अशी आहे. या स्त्रीभूमिकेने त्यांना लाखमोलाचा आनंद मिळवून दिला असे ते आवर्जून सांगतात. तर फू बाई फू च्या ७व्या पर्वाचे महाविजेता होण्याचा बहुमान त्यांनी मिळवला. ७व्या पर्वानंतरच्या ८व्या पर्वाचे सुद्धा 'महाविजेतेपद' झी मराठीने त्यांना सन्मानाने बहाल केले.

तत्कालीन ई.टीव्ही. मराठीवर कॉमेडी एक्सप्रेस मधील मिस्कील बगळ्याची सागर कारंडे यांनी साकारलेली भूमिका सर्वच जनमाणसांच्या स्मरणात राहणारी अशीच आहे. या भूमिकेने त्यांना उंदड प्रतिसाद मिळवून दिला. अवधूत गुप्ते यांच्या 'एकतारा' या चित्रपटात त्यांनी अभिनेते संतोष जुवेकर यांच्या मित्राची भूमिका अप्रतिम साकारलेली आहे. तसेच 'बायोस्कोप' या चित्रपटात त्यांनी आपल्या अभिनयाची वेगळीच झलक दाखवली आहे. सध्या झी मराठीच्या विनोदाचा धबधबा म्हणून ओळखल्या जाणाऱ्या सर्वात लोकप्रिय सोमवार मंगळवार रात्री ९.३० वाजता सुरु होणाऱ्या 'चला हवा येऊ द्या!' या कार्यक्रमातही त्यांचा मोलाचा सहभाग आहे. अभिनयाबरोबर त्यांना गाणे गायनाचीही आवड असून निळू फुले, नाना पाटेकर, दाद कोंडके, मकरंद अनासपुरे, अशोक सराफ इ. मान्यवर अभिनेत्यांच्या आवाजाची नक्कल त्यांच्या अभिनयासह ते करतात. सध्याचे केंद्रीय सामाजिक न्याय विभाग राज्यमंत्री व रिपब्लिकन ऑफ इंडिया या पक्षाचे पक्षाध्यक्ष

खासदार रामदासजी आठवले साहेब यांच्या चारोळ्या ते हुबेहुब करतात. की पाहणारे लोक (प्रेक्षक) आश्चर्यचकित होतात. त्यांना असे वाटते की रामदासजी आठवले साक्षात हवा येवू द्याच्या मंचावर अवतरले की काय? आपल्या विनोदी अभिनयाबरोबर सागर कारंडे यांची सर्वात महत्त्वाची गंभीर अशी भूमिका म्हणजे कार्यक्रमाची सांगता करणारी पोस्टमन काकांची भूमिका! पत्र वाचन करताना अवघ्या प्रेक्षकांची हृदये हेलावतात व डोळे ओलावतात. अशी डोळ्यांना व मनाला पाझर फोडणारी, हळवेपणाने भरलेली, पत्र वाचताना गंभीरपणे असणारे हेच ते विनोदवीर सागर कारंडे का असा प्रश्न जनसामान्यांस पडल्यावाचून राहत नाही. कामाच्या व्यापामुळे त्यांना गावी जाण्यास जमत नसले तरी पण ज्या ज्या वेळी गावी जातो त्यावेळी आपल्या लोकांनी आपल्यातील कलाकाराचे, कलागुणांचे कौतुक केले आहे. त्यामुळे अजून चांगले काम करण्याची ऊर्जा मिळत असल्याचे ते आवर्जून सांगतात. तळमावले येथील श्री शिवसमर्थ पतसंस्थेचे त्यांचे निकटचे संबंध असून ते शिव समर्थ परिवाराचा एक सर्वात महत्त्वाचा सदस्य असल्याचे संस्थेचे संस्थापक व शिवसमर्थ समुहाचे

शिल्पकार आदरणीय अॅड. जनार्दन बोत्रे साहेब आवर्जून सांगतात. त्यांना सागर कारंडे यांच्याबद्दल प्रचंड अभिमान वाटतो. चला हवा येवू द्या या कार्यक्रमात आपला नियमित सहभाग असला तरी त्यांच्या डोक्यात प्रसिद्धीची व महान अभिनेता असल्याची हवा अजून तरी गेलेली नाही. हेच त्यांच्या यशाचे गमक आहे. त्यांनी आपले पाच कायम जमिनीवरच ठेवणे पसंत केले आहे. हे त्यांच्या नियमित दुरध्वनीवरील संभाषणातून दिसून येते. सर्वसामान्य लोकांचे फोन सुद्धा ते आनंदाने स्वीकारतात व प्रतिक्रियेबद्दल धन्यवाद द्यायला ते कधीही विसरत नाहीत. हे एक त्यांचे महत्त्वाचे वैशिष्ट्य होय. आत्तापर्यंत या अवलियाने अनेक पुरस्कार मिळवले असून त्यापैकी मविनोदवीराचाफ मोठा सन्मान हा विशेष पुरस्कार आहे. आत्तापर्यंत मिळालेल्या प्रत्येक संधीचे सोने केले आहे. अशा या कलाकाराचा आम्हास सार्थ अभिमान वाटतो. असे आहेत आमचे सर्वांचे आवडते सागर दादा. अशा या अष्टर्पलू हरहुन्नरी कलाकारास आमच्याकडून पुढील वाटचालीसाठी मनःपूर्वक शुभेच्छा!

अलंकार रवींद्र गायकवाड (बी.ए.भाग १)

“पुष्कळसे लोक त्यांच्या शारीरिक, बौद्धिक आणि नैतिक क्षमतेच्या एका मर्यादित वर्तुळात राहतात. खरंतर आपल्या प्रत्येकात एखाद्या महासागराएवढी क्षमता आहे, जी आपण स्वप्नातही पाहत नाही.”

- विलीयम जेम्स

अपयश हा शब्द उच्चारला तरी काही जण नाक मुरडतात, तर काही जण चक्रे घाबरतात, तर काहींना घामच फुटतो. या शब्दाचे वलय कुणालाच हवे नसते. अपयशाला सर्वच घाबरतात. काही तर याच्या नैराश्यामुळे/अपयशामुळे आत्महत्या करतात.

पण माझ्या मते आयुष्यातील सर्वात सुंदर टप्पा म्हणजे अपयश. आयुष्यातला सर्वात महत्त्वाचा शब्द म्हणजे अपयश. अपयश म्हणजे आयुष्याकडे पाहण्याचा एक सकारात्मक दृष्टिकोन होय. आणि अपयश म्हणजेच सर्वात मोठी सुवर्णसंधी होय. आणि जर अपयशाला चिवट प्रयत्नांची जोड दिली तर तो एक इतिहास बनतो. जसा मानवजातीचा उगम झाला तसाच आणि त्याचबरोबर अपयशाचा सुद्धा जन्म झाला. अपयश आल्यानेच माणूस दैनंदिन व्यवहारातल्या गोष्टी शिकू लागला व उत्क्रांती झाली. जेव्हा आपल्याला अपयश येते तेव्हा आपण पुरते बचतो पण जर आपण जेवढे बचतो त्याच्या दुष्प्रत जोमाने प्रयत्न केले तर अपयश कधी येणार नाहीच.

माझ्या मते अपयश म्हणजे वरचे यश. म्हणजेच येथे अपचा अर्थ इंग्रजी मधील अपशी घेतला तर ते वरचे यश असा होईल. आणि हे सत्यच आहे. आणि ज्यांनी आयुष्यात अपयश म्हणजे काय हे पाहिले व त्याच्यावर मात केली त्यांच्याच यशाच्या इतिहासावर आज आपण शालेय व महाविद्यालयीन शिक्षण घेत आहोत. आणि पदव्यासुद्धा घेत आहोत. एखादी गोष्ट करताना अपयश आले तर ती गोष्ट करणे सोडून देणे हा झाला सामान्य माणसाचा गुणधर्म व ती गोष्ट मला का जमली नाही मग ती मी करणारच हा झाला असामान्य व्यक्तीचा गुणधर्म. स्वतःच्या कक्षा, स्वतःच्या

होय. अपयशात मनाची एकाग्रता फार महत्त्वाची. कारण या जगात मनासारखी दुसरी ताकदवान कोणतीही गोष्ट नाही. कारण तुम्ही एखादी गोष्ट करायचीच असे ठरवले तर ती गोष्ट १००% सत्यात उतरते. म्हणजेच अपयशीत मन हे अर्ध्या विझलेल्या विस्तवासारखे असते त्यावर फक्त आपण आपल्या कणभर प्रयत्नांची फुंकर घातली की तुमच्या यशाचा उजेड चारही दिशांना पसरेल.

विजेच्या दिव्याचा शोध लावल्यानंतर एका पत्रकार परिषदेत जेव्हा एका पत्रकाराने सर एडिसन यांना विचारले की, तुम्ही प्रयोग करताना ९९९ वेळा चुकलात याबद्दल तुम्हाला काय वाटते. यावर एडिसन यांनी दिलेले उत्तर असे होते की, मी ९९९ वेळा चुकलो नाही तर मी प्रयोग कसा करू नये याचे ९९९ रस्ते/उपाय शोधून काढले. या उत्तरातूनच आपल्याला सकारात्मक दृष्टिकोन दिसून येतो. आपले डोळे हे एखाद्या चित्रपटाला सारखे असतात जे आपण पाहतो तेच चित्र आपल्या मनाच्या पडद्यावर उमटत राहते. म्हणजेच जे तुम्ही पाहता तशीच प्रतिमा मनावर उरते म्हणून आपण आपल्या डोळ्यांवर, आपल्या वाणीवर आणि आपल्या कानांवर नियंत्रण ठेवले पाहिजे. अपयश आले तर त्याचा गवगवा न करता त्याचा मुक्त हस्ताने स्वीकार करा. तुमची आवड काय त्या क्षेत्रात घुसा. आपल्या आवडीच्या क्षेत्रात इतके पारंगत व्हा की तुमचा हात धरणारा तिथे कोणीच नसला पाहिजे. यशाच्या मार्गात येणारा पहिला अडथळा म्हणजे भिती होय. यावर एकच उपाय तो म्हणजे. जी गोष्ट आपणांस करायला भिती वाटते तीच प्रथम केली पाहिजे. सुरुवातीला ५ मिनिटे नंतर १० मिनिटे असा कार्यकाल वाढवत नेला तर तीच गोष्ट आपणाला एकदम सोपी वाटेल. सध्याचे युग हे कल्पकतेचे युग आहे. आणि आता गुणवत्तेपेक्षा तुमच्या कल्पकतेला जास्त महत्त्व दिले जाते. व कल्पकता ही मेंदूवर व मेंदू विचारांवर अवलंबून असतात. व विचार हे वाचल्यावर येतात. जसे आपण भूक लागल्यावर अन्न खातो आणि पोटाची भूक शमवतो. तसेच वाचन व विचार हे मेंदूचे खाद्य आहे. हे खाद्य जर तुम्ही

मेंदूला पुरविले नाही तर तुमचा मेंदू अशक्त होईल व कालांतराने तो कोराच राहिल. तसेच नेहमी उच्च ध्येय ठेवा व उच्च यशाची स्वप्ने पाहा. कारण उच्च ध्येयाची स्वप्ने सत्यात उतरतात जेव्हा आपण त्याचा पाठपुरावा करतो. म्हणूनच जो आपल्या स्वप्नातल्या ध्येयाची पूर्ती करतो तो स्वप्नांच्याही पलीकडे जातो. आणि ध्येय ठेवताना हे नेहमीच वेगळे आणि विलक्षण असायला हवे. कारण मळलेल्या पायवाटेने सर्वच जातात पण जो काट्याकुट्यांच्या पायवाटेने जातो तो नवीन रस्ता दाखवतो. तुमच्याकडे असलेल्या सर्व क्षमतांचा पुरेपुर वापर करायला शिका मन एकाग्र करा. मनावर ताबा ठेवा नाहीतर मन तुमचा ताबा घेईल. आणि जेव्हा आयुष्यात अपयश येईल तेव्हाच समजा की यशाची सुरुवात झाली आहे.

फक्त तू खचू नकोस...

वांगडे अमर रंजय
बी.कॉम. भाग २

एक डाव हरला तरी
त्यात काय एवढं... ?
कुणीतरी जिंकलंच की
हे ही नसे थोडं...
संधी मिळेल तुलाही,
लगेच हिमसू नकोस
आयुष्य खूप सुंदर आहे
फक्त तू खचू नकोस ... ॥१॥

सूर्य रोजच उगवतो,
त्याच नव्या तेजाने ...
रोज मावळतीला जातो
रोजच्याच नेमाने
येणे जाणे रितच इथली,
हे तू कधी विसरू नकोस...
आयुष्य खूप सुंदर आहे
फक्त तू खचू नकोस ... ॥२॥

प्रेम तुझ्यावर करणारे
कितीतरी लोक आहेत
तुझ्यासाठी जोडणारे,
खूप सारे हात आहेत
अरे अशाच आपल्यांसाठी
तू ही थोड हसून बघ
आयुष्य खूप सुंदर आहे
फक्त तू खचू नकोस ... ॥३॥
वाट तुझी बघत असत रोजच कुणीतरी...
तुझ्यासाठी जगत असतं
आस लावून प्रत्येक क्षणी
त्याच्या साठी तुलाही जगायचे,
अशू तू गाळू नकोस
आयुष्य खूप सुंदर आहे
फक्त तू खचू नकोस ... ॥४॥

उठ आणि उघडून डोळे
पाहा जरा जगाकडे ...
प्रत्येकाच्या आयुष्यात,
काही तरी असेच थोडे ...
नाही नाही म्हणून,
उगाच कुढत तू बसू नकोस
आयुष्य खूप सुंदर आहे
फक्त तू खचू नकोस ... ॥५॥

सामर्थ्य आहे हातात जर
स्वप्ने डोळ्यात घेऊन चल ...
परिस्थितीशी मिडवून छाती,
दोन हात करत चल ...
विजय तुझाच असेल
तेव्हा मागे वळून पाहू नकोस
आयुष्य खूप सुंदर आहे
फक्त तू खचू नकोस ... ॥६॥

हिंदी विभाग

मृदु भावों के अंगूरों की
आज बना लाया हाला
प्रियतम, अपने ही हाथों से
आज पिलाऊँगा प्याला;
पहले भोग लगा लूँ तुझको
फिर प्रसाद जग पाएगा;
सबसे पहले तेरा स्वागत
करती मेरी मधुशाला

- हरिवंशराय बच्चन

अनुक्रमणिका

अ.नं.	लेखाचे नाव	लेखकाचे नाव	वर्ग	पान नं.
१	गद्य आदिमाँ : महाश्वेता देवी	कु. कोमल विजय घोरपडे	बी.ए.भाग ३	२९
२	अधिकार (कहानी)	कु. सोनाली आनंदराव माने	बी.ए.भाग २	३१
३	दंगल	कु. विकी चंद्रकांत जाधव	बी.ए.भाग ३	३३
	पद्य			
१	बेटियाँ	कु. आशा विजय पवार	बी.ए.भाग ३	३२
२	जोडो भारत	कु. राखी विजय पवार	बी.ए.भाग ३	३०

प्रमुख संपादक : प्रा. सुवर्णा कांबळे

आदिमाँ : महाश्वेता देवी

कु. कोमल विजय घोरपडे

बी.ए.भाग ३

हजार चौरासीर की माँ, आदिमाँ जिन्होंने भारतभूमी के आदिवासियों के जीवन का मर्मतं सत्य विश्व के सामने लाने के लिए अपनी कलम चलानेवाली महाश्वेता देवी ने अपना पूरा जीवन पश्चिम बंगाल के लोडस और शबर्स आदिवासियों के न्याय, अधिकार, गुलामी से मुक्ति के लिए संघर्षरत जीवन यात्रा में समर्पित किया। जर्नलिस्ट बनकर आदिवासियों के जीवन संस्कृति को तलाशने निकली महाश्वेता सुखी रोटी और नमक पर जुगाड करनेवाली शोषण के पाटों में पिसनेवाले आदिवासियों के अधिकार के लिए अपना ऐषोआराम त्याग कर 'आदिमाँ' कब बनी समझ में ही नहीं आया। उम्र के 90 साल तक दो सुती साडियाँ और पाँव में स्लिपर डालकर भारतभूमी के मूलवासी के अन्न, वस्त्र और आवास के लिए अविरत झगडनेवाली 'आदिमाँ' का देहांत 28 जुलाई 2016 में हुआ। भारतभूमी के निवासी बने अपने अधिकार के लिये आक्रोश, संघर्ष, आवाज बुलंद करने की प्रेरणा महाश्वेता देवी का चल बसना फिर से आदिवासियों को अपनी मातृभूमी से टूटना है।

महाश्वेता देवी का जन्म अविभाजित भारत के ढाका के एक संपन्न साहित्यिक परिवार में 1926 में हुआ। पिता मनीष घटक एक जाने-माने कवि और उपन्यासकार थे और माँ धारित्रि देवी भी एक लेखक और समाजसेविका थी। विरासत में ही लेखन और समाजसेवा का व्रत लेनेवाली महाश्वेता पिता के नौकरी के कारण ढाका, मदिनापूर, कोलकाता, शांतिनिकेतन में शिक्षा के लिए घुमती रही। शांतिनिकेतन में योगी रवीन्द्रनाथ टागोर से शिक्षा ग्रहण करना याने मानवतावादी, विश्वशांती दूत के आशिष को प्राप्त करना, जो महाश्वेता देवी ने आजीवन मानवतावादी विचारों का पुरस्कार किया। एम.ए.अंग्रेजी करने के बाद वह महाविद्यालय में पढाने लगी अपने स्वतंत्र क्रांतीकारी विचार के कारण मार्क्सवादी विचारधारा के नाटककार बिजन भट्टाचार्य के संपर्क में आकर उनसे विवाह बध्द हो गई। परंतु,

आगे विचारों के स्वतंत्रता का पुरस्कार करनेवाली मुक्त विचार की महाश्वेता देवी भट्टाचार्य से अलग हो गई। पुरोगामी विचारधारा के अनुयायी असीम गुप्ता से दुसरा विवाह करते हुए शोषितों के मुक्ति के लिए कार्यरत रही।

उनका लेखकीय प्रवास जीवनानुभव से प्रतिबिंबित रहा है। महाश्वेता भारत की वो बेटी रही, जो पहले अपनी साहित्य से अपने राष्ट्र और राज्य का मान बढ़ाई और बाद में जन-मानस पर हो रहे अत्याचार के खिलाफ खडे होकर, अपनी इंसानियत का धर्म निभाई। 'झांशी की रानी' की कहानी उन्होंने महल में एअर कंडिशन रुम में बैठकर नहीं लिखी। बल्कि, जबलपूर, पुना, सागर, इंदौर, ललितपूर आदि स्थानों पर जाकर 1857 के संग्राम में शामिल क्रांतिकारो से जानकारी प्राप्त कर पत्रों को जीवंतता प्रदान की। आदिवासियों के इलाकों में घूमनेवाली महाश्वेता देवी उनके आचार-विचार, रहन-सहन संस्कृति से परिचित हो गई मनुष्य बनकर रहने के लिए दो वक्त के रोटी के लिए उनके जीवन संघर्ष को नजदीकता से देखनेवाली महाश्वेता का साहित्य आदिवासियों आक्रोश का स्वर है। उनके कहानी का नायक 'इत्वामुंडा' अनाथ बालक अपने दादा के साथ बिगार करने से नकार देकर शिक्षा हासिल करना चाहता है। तब सामंतशाही वर्ग के शोषण का ज्वालामुखी मानवता को कैसी निगलती है, इसका यथार्थ चित्रण महाश्वेता देवी का साहित्य है। मातृसत्ता संस्कृति के वाहक आदिवासी स्त्रियोंपर सामंतवादी और प्रशासन अधिकारियों के बढ़ते शोषण का यथार्थ चित्रण 'द्रौपदी' में हो जाता है। जब स्त्री चंडी बन जाती है, तब सब को निगल जाती है 'स्त्री' शक्ति का दर्शन 'द्रौपदी' के माध्यम से करते हुए 'स्त्री' समाज के बदलाव की 'नींव' है, इस यथार्थ को अंकित किया है। खुद को नग्न कर पुलिस अधिकारियों को बलात्कार करने के लिए पुकारनेवाली 'द्रौपदी' आज के स्त्री अत्याचार के विरुद्ध

सर्वस्व स्वाहा: करनेवाली नारी का रूप है। महाश्वेता देवी ने अपने साहित्य के माध्यम से आजीवन आदिवासियों के मुक्ति का गान गाया। महाराष्ट्र के लक्ष्मण गायकवाड कहते हैं 'हम भारत भूमी के आदिवासियों की आदिमां' चल बसी। कलम और जीवन को एक तत्व में बांधकर चलनेवाली विरला लेखिकों में महाश्वेता देवी का नाम हमेशा शिर्षस्थ रहेगा।

मीलू के लिए, मास्टर साब यह लघु कथाएँ, स्वाहा, रिपोर्टर, वांटे टे कहानियाँ, और हजार चौरशीर माँ, अरण्येर अधिकार, वानप्रस्थ, नटी, अग्निगर्भ, झांसी की रानी, ऑपरेशन बसाई टू डू, हरिराम महातो, सरसनित्य, द स्टॅच्यू, द फेअरी टेल ऑफ मोहनपूर आदि उपन्यास लिखकर विश्व लेखिका बनकर आदिवासियों की यातनाओं की 'युगवाणी' बनी महाश्वेता देवी की कलम अनेक पुरस्कारों से नवाजी गई। 1979 में साहित्य अकादमी पुरस्कार, 1996 में ज्ञानपीठ पुरस्कार, 1997 में रामन मैग्सेस पुरस्कार, 1986 में नागरिक सन्मान पद्मश्री और 2006 में पद्मविभूषण प्राप्त किया परंतु इन्ह सारे पुरस्कारों से बढकर आदिवासियों ने प्रदान किया 'माँ' का पुरस्कार उनके ममत्व का गौरव है; इस 'आदिमाँ' को शतशः प्रणाम।

जोडो भारत

कु. राखी विजय पतार
वी.ए. भाग ३

जोडो भारत, जोडो भारत, नवयुग ने ललकारा है
भारत हमको प्यारा है, हम युवकों का नारा है।

आओ मिलकर गाएँगे, हम सबको अपनाएँगे
नही सहेंगे हम बँटवारा, सारा देश हमारा है।

सब टीबारें तोड़ेंगे, दिल को दिल से जोड़ेंगे
लाख झाँकियाँ चमक उठी है, फिर भी भारत एक
सितारा है।

लहू पसीना सिचेंगे, अशकों से बल खीचेंगे
बाहों में है उछला सागर, उसे कहाँ किनारा है।

नवयुवकों का नव अभियान, प्रेम शक्ती का यह
तूफान कहे जमाना भारत जोडो
धर्म, पंथ, जाती भेद को दूर छोडो।

समता, न्याय, अधिकार से भारत हम बांधेंगे
एकतावाली बंधुता हम सबको सिखलायेंगे

हम युवकों का नारा है
भारत देश हमारा है।

अधिकार

कु. सोनाली आनंदराव माने

बी.ए. भाग २

दौड़ती बस में बैठी गीता के आँखों के सामने से उन्ह दिनों का घटना क्रम तेजी से दौड़ रहा था। गीता और नीता हर दिन की तरह हसते-खेलते गुनगुनाते स्कूल के रास्ते पर निकल पड़ी थी। गीता से नीता कह रही थी “मैं कबड्डी के मंच के लिये अगले हफ्ते शहर जानवाली हूँ। मुझे कल बाबा कबड्डी खेल का नया सूट लानेवाले हैं, लेकिन गीता तुम अकेली मेरे शिवाय स्कूल जा पाओगी?” गीता ने तुरंत कहा था “नहीं! नहीं! नीता तुम्हारे न होते मैं घर ही ठहर जाऊँगी। गांव के चौहराह से हमारे पीछे आनेवाले लडको कि शरारत देखते अकेली स्कूल जाने से डर लगता है।” गीता तुम डरपोक हो क्या! हम आज की जमाने की लडकियाँ है हमे पढ-लिखकर आग बढ़ना है। इन्ह गन्दी हरकते करनेवाले लडकोंसे डरकर हम अपनी पढाई नहीं छोडेंगे, हम इतने कमजोर नहीं है। हमे परिस्थिती से दो हाथ करके आगे बढ़ना ही होगा, तभी तू कलेक्टर और मैं डॉक्टर बन सकती हूँ। फिर भी इन्ह लडकों के बारे में हम घरवालों को और स्कूल टीचर को बतायें। नीता तू सही कहती है हमे घरवालों और स्कूल टीचर को उन्ह बच्चों के बारे में जानकारी देनी ही चाहिए। बाते करते करते दोनो कब स्कूल पहुँची समझ में ही नहीं आया।

नीता ने कबड्डी का सूट हाफ पैंट और टी शर्ट पहना था, आज उसकी प्रैक्टिस थी। उसका ड्रेस देखकर गीता ने कहा नीता तुम लडकों से कम नहीं हो तुम जरूर मंच जिताओगी! मेरी सहेली है हिं लाखों में एक! बाते करते करते वह कब गांव के बाहर स्कूल के रास्ते पर पहुँची समझ नहीं आया। अचानक लडकों को सामने देखकर वो दोनो हडबडा गई थी। गीता वही की वही खडी रही थी नीता बच्चों को रास्ता छोडने की बिंनती कर रही थी। तभी दो लडके नीता पर झपट पडे थे और गीता के सिर पर किसी ने पिछे से जोर से मार दिया था।

आँख खुली तब गीता अस्पताल में थी। पास बैठी

माँ से उसने तुरंत पूछा था ‘माँ नीता कहा हैं?’ उसके सवाल का जवाब देने के बजाय मुँह छुपाते पिताजी बाहर चले गये थे और माँ जोर-जोर से सिसकियाँ देने लगी। गीता के मन में कुछ अघटित की शंका उत्पन्न हुई; फिर भी माँ के संभालते उसने कहा था माँ तुम क्यों रो रही हो? आखिर नीता कहाँ है? मुझे उससे मिलना है। तब माँ जोर-जोर से रो पड़ी थी। गीता को गले लगाते बस यही कह पाई, “गीता! नीता अब इस दुनिया में नहीं रही, दरिंदों ने उसके शरीर को नोच-नोचकर छलनी बना दी और गठरी में बांधकर नदी पार झाँडी में उसका शव फेका मिला। तुम्हे रास्ते में बेहोश पडी देखकर तुम्हारी अन्य सहेलियों ने खबर दी जो हम तुझे अस्पताल ले आये।” तभी कमरे में इन्स्पेक्टर और महिला पुलिस मेरे सामने आकर खडी हो गई। उन्होंने माँ से बाहर जाने के लिए कहा और गीता को सवाल पूछने लगे। बताओं गीता तुम और नीता कब से दोस्त रही हो? क्या तुम एक साथ स्कूल जाती थी? क्या रास्ते में कोई तुम्हे परेशान करता था? क्या तुम्हारा और तुम्हारी सहेली नीता का किसी लडकों से दोस्ताना था? क्या तुम्हें कभी किसी ने छेडा था? क्या नीता को किसी ने छेडा था? उस दिन क्या हुआ था? क्या लडकों ने तुम्हारे साथ और नीता के साथ क्या किया था? क्या तुम उन्ह लडकों को जानती हो? एक साथ होनेवाले इन्ह सवालों से गीता अंदर से हिल चुकी थी। उसका दिमाग चकरा रहा था फिर भी उसने खूद को संभालते सब सवालों के जवाब दिये थे।

पुलिस जाते ही अंदर आकर पिताजी ने कहा था ‘गीता तुम नीता की तरफ से जवाब मत देना। नीता पर बलात्कार करनेवाले लडके हमारी जाती से है। अगर तुमने जवाब दिया तो वो अमीर लोग हमारा घर-बार बरबाद कर देंगे और जाती से बाहर करने की धमकी भी देकर गये है। “बेटी! तुम्हारे सामने हाथ जोडता हूँ। उनके खिलाफ बयान मत देना आखिर तुम्हारी भी शादी-ब्याह मुझे निपटाना है।”

आखिर इन्हीं लोगों ने तुम्हारी तरफ उंगली उठाई तो तुम्हारी जिंदगी बरबाद हो जायेगी और साथ में घर की इज्जत चली जायेगी। गीता! “मैं तुम्हारे पाँव पकड़ता हूँ। नीता का खयाल दिमाग से निकाल दे।” तब गीता झट से खड़ी हो गई- “नहीं पिताजी! नीता मेरी बचपन से दोस्त है। हम बहनों से कम नहीं थे, एक दुसरे की जान थे। जब तक उन्हें अत्याचारियों को सजा नहीं दिलवा दूँगी तब तक मैं चूप नहीं बैठूँगी।”

गांव में प्रवेश करते ही गीता ने देख लिया गांव में आतंक का वातावरण था। चारों तरफ पुलिस ही पुलिस थी। दबे आवाज में बातें हो रही थी। वह लड़कियाँ ही बुरी थी। लड़कियों को तमीज में रहना चाहिए। लड़कों जैसे कपड़े नहीं पहनने चाहिए। लड़कियों को पढ़ाना ही नहीं चाहिए। अपनी गली में आते ही सुना था, आ गई कलमुँही इसके घरवालों को गांव से बाहर कर देंगे नहीं तो हमारे घर के बेटियों की शादी ब्याह नहीं रचेंगे। हमारे बेटों के नाम लेकर जात-बिरादरी को बरबाद कर देगी। गीता घर आकर पाँव में मुँह गाड़े बैठी थी। रात के ग्यारह बजे थे। भैया आकर कहने लगा - “देख गीता! न्यायालय में जबाब मत देना। नीता आखिर उच्चवर्णिय लड़की है। हम रहे नीचले जातवाले। तुम उन्हें साथ दोगी तो वह उच्चवर्णिय हमारा जीना हराम कर देंगे और उपर से जातवाले हमें बिरादरी से बाहर कर देंगे। एक तो बिरादरी का विरोध स्विकारते तुम्हें पढा रहे थे, उपर से यह झमेला। घर को बचाना हो तो अपना मुँह बंद ही रखो।”

पाँ फूटने से पहले उठकर गीता जल्दी तैयार हो गई थी। आज उसे शहर के न्यायालय में जाना था। बस स्कूल के उसी राह के नजदीक से गुजरी तो वो घटना याद आ गयी। बच्चे नीता पर झपट पड़े थे नीता को बचाने गीता उनके बीच खड़ी हो गई थी तभी जोर से उसके सीर पर चोट हो गई थी। उसने होश खो दिये थे। लेकिन आज तो मैं होशो-हवाश में हूँ मैं अपने नीता को न्याय दे दूँगी! उन्हें बच्चों के विरुद्ध बयान दे दूँगी। न मैं अपने जात वालों से डरनेवाली हूँ न परिवार से ना स्त्री को लेकर गंदे विचार रखनेवाले इस पाखंडी समाज से। जिसने हमें बच्चों जैसे रहन-सहन, आचार-विचार के अधिकार नहीं दिये है। परंतु, मैं सच्चाई के राहपर चलकर सत्य बताकर नीता को न्याय दिलवा दूँगी। जिस समाज ने जाति-पाति, लिंग भेद में इस स्त्री-पुरुष को बाँट रखा है।

जन्म लेने से पहले ही लिंगानुपात करनेवाले इस समाज को कब स्त्रियों की महत्ता समझ में आयेगी। मैं नीता को न्याय दिलाने के लिए इस पुरुषप्रधान समाज से दो हाथ करूँगी। पुरुष समान अधिकार स्त्रियों के लिए प्राप्त कराना यही मेरा जीवन कार्य होगा। मैं स्त्री उन्नति के लिए अपना जीवन समर्पण करूँगी। इस दृढ़ निश्चय से गीता बस से नीचे उतर गयी। सामने केशरिया, हरे, पिलो, निले झंडे लेकर अपने अपने गट नेता गटों के साथ नारे बाजी करने वाले झुंड से रास्ता निकालकर कोर्ट के प्रवेशद्वार पर खड़ी गीता कहती है - मैं लड़ूँगी स्त्री जाती के अधिकार के लिये लड़ूँगी। जाती-पाती, अमीर-गरीब, ऊँच-नीच से परे रहकर स्त्री अधिकार के लिये लड़ूँगी।

बेटियाँ

कु. आशा विजय पवार
बी.ए. भाग ३

ठगता हुआ सूरज होती है बेटियाँ
जिंदगी का आयना होती है बेटियाँ
जलता हुआ दिया होती है बेटियाँ
काँच कि तरह होती है बेटियाँ

दो घरों की तुलसी होती है बेटियाँ
ससुराल और पीहर की डोर होती है बेटियाँ
पीहर की धाक और ससुराल की गुरुर होती है बेटियाँ

जीवन का ठत्सव होती है बेटियाँ
दुःखों को भूल कर आगे बढ़ती है बेटियाँ

बेटा - बेटा एक सगाव
नारी जीवन जिंदाबाद

दंगल

कु. विकी चंद्रकांत जाधव

बी.ए. भाग ३

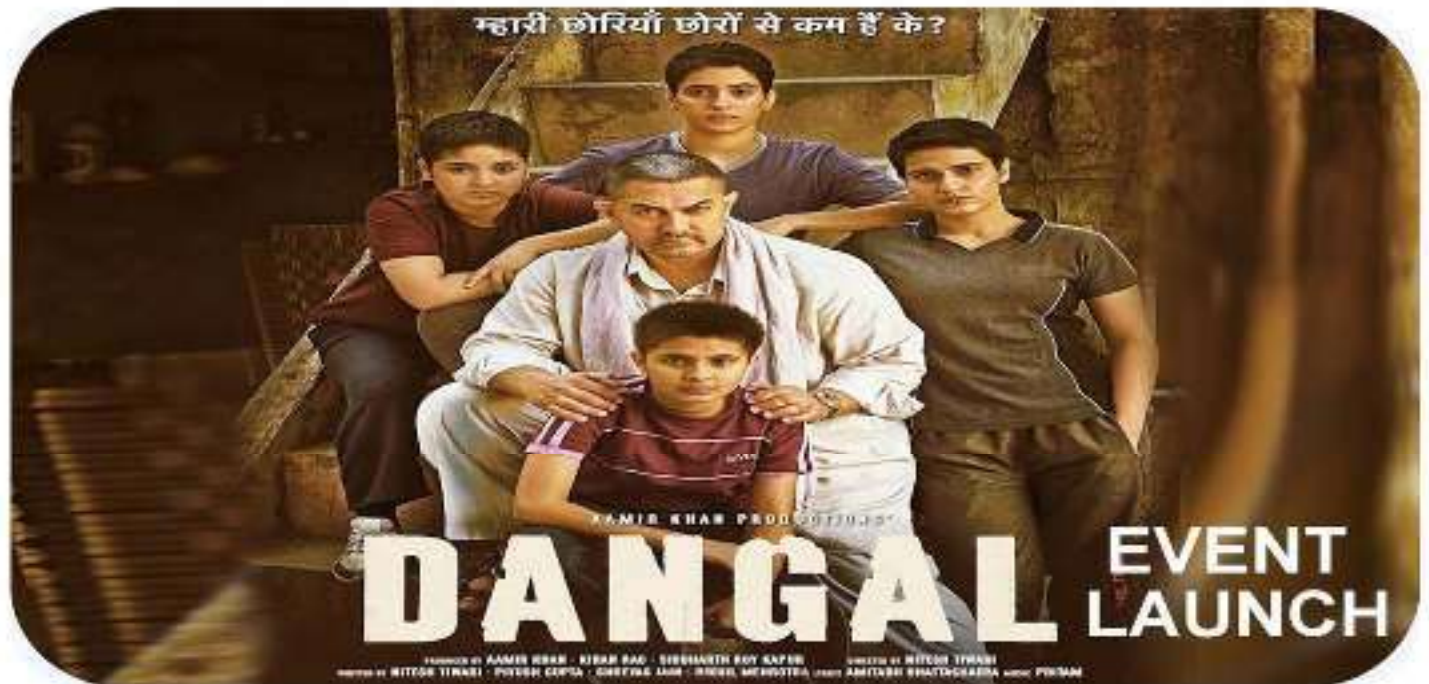
'दंगल' यह भारतीय खेल आज नितीश, तिवारी निर्देशित और अमीर खान निर्मित फिल्म के माध्यम से आंतरराष्ट्रीय स्तर पर चर्चित रहा। 'दंगल' फिल्म सुपर-डूपर हिट हुआ। 'दंगल' फिल्म में महावीर सिंह फोगट इस व्यक्तिरेखा का पिता का रोल निभानेवाले अमीर खान का डायलॉग 'म्हारी छोरियाँ छोरों से कम है के?' ने पुरे भारतवासियों को यह एहसास करा दिया है की पुरुषों का वर्चस्व रखनेवाली 'दंगल' में भी भारत में महिलाओं ने आंतरराष्ट्रीय स्तर पर अपने कार्य सिद्धता की मोहर लगा दि है। 1952 में हेलसिंकी ऑलिम्पिक मे भारत को महाराष्ट्र के सातारा से 'खशाबा जाधव' ने 'कुस्ती' को पहला 'ऑलिम्पिक मेडल' प्राप्त करा दिया था। 56 साल बाद 18 अगस्त 2016 को 'ब्राज़ील' में संपन्न 'ऑलिम्पिक' में भारत के लिए पहला पदक जीतनेवाली 'साक्षी मलिक' ने 'दंगल' क्रीडा क्षेत्र में मेडल प्राप्त करते हुए, भारतीय पुरुष प्रधान समाज को अपने कार्य सिद्धता का प्रमाण देते हुए, नया इतिहास रचा। पुरे भारत वर्ष में 'दंगल' (कुस्ती) इस क्रीडाक्षेत्र में ध्यान आकर्षित किया। 'दंगल' यह महाराष्ट्र के भूमी का मर्दानी खेल 'कुस्ती' नाम से जाना जाता है। कोल्हापूर के लोकराज राजर्षी शाहू जीने इस खेल को राजाश्रय देकर संपन्न बनाया और यह 'दंगल' महाराष्ट्र के गांव-गांव में प्रसिद्ध खेल के रूप में प्रचलित रहकर मेले, त्यौहारो का आकर्षण रही है। मेलों, त्यौहारों में 'दंगल' रखी जाती है। भारत वर्ष से पहलवान महाराष्ट्र में आते है। यही 'कुस्ती' खेल उत्तर भारत में 'दंगल' नाम से परंपरा से चला आ रहा है। परंतु, यह खेल महिलाओं के लिए निषिद्ध था। चुला-चौका संभालनेवाली औरत यह मर्दानगी खेल खेल ही नहीं सकती। हरियाणा के महावीर सिंह फोगट जी वंश चलाने के लिए लडका नहीं है, इस विचार से नाराज रहनेवाले भूतपूर्व नॅशनल रेसलिंग चॅम्पियन घर की कमजोर आर्थिक

स्थिती के वजहसे रेसलिंग के करिअर पर विराम देकर नौकरी करते है। परंतु, जब बेटियाँ गीता और बबीता ने मीलकर उनपर अपमान जनक टिपण्णी करनेवाले लडकों को पीटकर आती है। तो उन्हे उनमें लडके जैसी ताकत दिखवाई देती है। और अपने लडकियों को दंगल का प्रशिक्षण देना प्रारंभ किया। 'दंगल' का भारत सरकार की ओर से 'द्रोणाचार्य' किताब प्राप्त महावीर सिंह फोगट, अपने लडकियों में से भारत के लिए ऑलिम्पिक लानेवाली खिलाडी नजर आती थी। जो गाँव-परिवार नफरत रोश उठाते लडकों जैसे कपडे पहनाकर कडी मेहनत करा लेने वाला पिता देश के लिए गोल्ड मेडल जीतने की चाहत बेटियों से पुरा करवाता है। तब सही मायने में भारत जैसे पुरुष प्रधान देश में 'दंगल' हो जाती है। महिलाओं ने दंगल करना शुरु किया है। महिलाओंने 'दंगल' में भारत के लिए 56 साल बाद ऑलिम्पिक मेडल लाया और प्रमाणित किया की, महाशक्ती का प्रमाण देनेवाली फोगट बहनों पर अमीर खान ने 'दंगल' यह फिल्म निकालकर महिला शक्ती का गौरव किया। परंतु, परंपरावादी, अलगाववादी देश रक्षण कर्ताओं को महिलाओंका यह गौरव शायद हजम नहीं हुआ। कामनवेल्थ मेडल प्राप्त गीता फोगट का बचपन का रोल निभाने वाली पाकिस्तान की छोटी उम्र की जायरा वासीम 'दंगल' फिल्म से प्रसिद्धी पाकर जब जम्मू काश्मीर की सी.एम.महबूबा मुक्ती से प्रशंसा पाती है। तब यहा के अलगाववादी, परंपरावादी पुरुषी मानसिकता जायरा वासीम के लिये पोस्ट डालते है। तब भारत जैसे महासत्ता बने जा रहे देश की महिला विरोधी पुरुषसत्ता परंपरावादी मानसिकता फिर एक बार विश्व के सामने आकर फेसबुक ट्विटर पर 'दंगल' छिड जाती है की, जायरा वासीम सही है या गलत। गीता फोगट का रोल निभाकर जायरा वासीम मशहूर होकर पाकिस्तान के युवकों की रोल मॉडेल बनी। परंतु, अलगाववादी जो स्त्री शक्ती को स्वीकार ही नहीं करते उन्होंने जायरा वासीम को धमकाना

शुरु किया। तब जायरा ने फेसबुक पर कहा - "मैं यह साफ करना चाहती हूँ की मैं नहीं चाहती की कोई मुझे फॉलो करे, मुझे अपने काम पर गर्व नहीं है। मैं यहाँ कोई बेहस नहीं करना चाहती, उम्मीद है लोग मुझे माफ करे देंगे।" जायरा वासीम का यह बयान सुनकर ऐसा लगता है की भारत देश में आज भी स्त्री को स्वतंत्र विचार से जिने का अधिकार नहीं। आज भी यहाँ की स्त्री को पुरुष मानसिकता का शिकार होना पडा है।

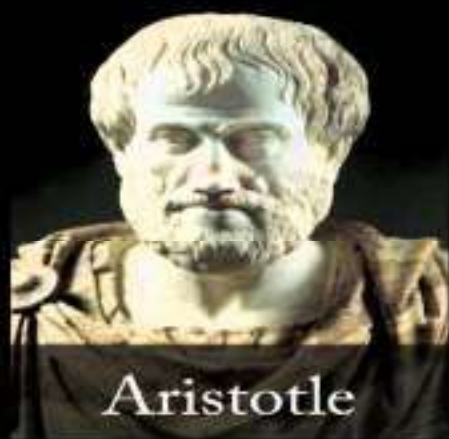
जायरा वासीम के साथ स्वतंत्र विचार के लोग उसके साथ खडे है। परंतु, 'दंगल' ने फिर एक बार भारतीय स्त्री स्वतंत्रता पर सवाल खडा किया है। शायद स्त्री-पुरुष को लेकर सदियोंसे 'दंगल' खडी है। वह कब खत्म होगी और स्त्रियों को पुरुष समान अधिकार प्राप्त होकर उसे सन्मानजनक जीवन जीने का अधिकार प्राप्त हो यही भावना हम भारत के युवा वर्ग करते है।

- १) गलतियाँ ये बताती है कि आप प्रयास कर रहे हैं।
- २) जो व्यक्ति अपने समय को नष्ट कर देते है, समय उन्हें नष्ट कर देता है।
- ३) अगर आप चाहते है कि आपके सपने सच हो तो आपको सपने देखने पडेंगे।
- ४) "सपने वो नहीं होते जो आप नींद में देखते हो, सपने वो है जो आपको नींद नहीं आने देते" - ए.पी.जी. अब्दुल कलाम
- ५) "जरूरतमंद की मदद कीजिये क्यों कि क्या पता कल आपको किसी की मदद की जरूरत हो।"
- ६) शिष्टाचार ही सबसे उत्तम सुन्दरता है जिसके बिना व्यक्ति केवल स्वयं तक सीमित हो जाता है एवं समाज उसे 'स्वार्थी' नाम का अर्वाइ देता है।
- ७) अपने सपनों को जिन्दा रखिए। अगर आपके सपनों की चिंगारी बुझ गई है तो इसका मतलब यह है कि आपने जीते जी आत्महत्या कर ली है।

ENGLISH SECTION

"Those who educate children well are more to be honored than they who produce them; for these only gave them life, those the art of living well"

Contributors

Religion, Culture and the global context	36
Gaikwad Alankar Ravindra, B.A.I	
M.H.Abrams	39
Mane Aditya Popat, B.A.II	
Jallikattu tradition first, safety next	41
Khamkar Sonal Chimaji, B.A.III	
Environmental Issues in India	43
Kawade Makarand Nitin, B.A.III	
Even Though We Fight A Lot, I Love you	40
Jadhav Vicky Chandrakant, B.A.III	
After Love and Fear, There's Pride	46
Gaikwad Dipali Hanmant, B.A.III	

Section Editor : Prof. Prakash D. Kamble

RELIGION, CULTURE AND THE GLOBAL CONTEXT

Gaikwad Alankar Ravindra
B.A. I

The Present-day global political economy has its roots in the colonial systems of exploitation. While the market economy and new technologies are rapidly changing the nature of international relations, the old patterns of wealth flowing from the developing South to the industrialised North remain largely in place. While it is true that globalisation has created new opportunities, it is important to examine who is accessing these opportunities, and who is losing out in the era of global competition. Globalisation has the effect of allowing the wealthy to accumulate more wealth, while poorer countries are further marginalised. The train of globalization picks up more speed every day, and fewer and fewer passengers can travel on it. After every stop, the ticket is more expensive.

The feminization of poverty is another feature of globalization. Women in both the North and South are at a disadvantage, with women in developing countries being exploited for cheap labour, while in industrialized nations, industries which have traditionally employed large numbers of women, shed jobs, or relocate factories to regions with cheaper labour and less stringent labour legislation. Even where women are not direct participants in the global economy, it impacts on their lives. For example, subsistence farming is often the sole means of support for rural women, but these women's livelihoods are now threatened with environmental collapse, caused by unsustainable exploitation of natural resources by large transnational companies. When white people came to South Africa, they had the Bible, and we had the land. But now we find that they have the land, and we have the Bible² In addition to this developing nations are under a great deal of pressure to adopt structural adjustment programmes, in order to access international financial aid.

The cuts in government social spending demanded by these programmes means that states are increasingly unable to provide adequately for services such as social welfare, education, and health care. Cuts in social spending have a particular impact on women, because as caregivers to children, the elderly and the ill, women have to carry an

additional burden when the state no longer provides support and services. The inability of governments to deliver social services also creates an increasing reliance on religious and cultural institutions that provide care and services. Furthermore, the world has also seen a resurgence of conservative and fundamentalist religious movements. As social and economic change place additional stresses on communities, more and more people are turning to tradition and religion as solutions to their problems. Religion and tradition are thus gaining increasing power within many states. Religion and culture provide hope to those living in poverty and oppression and within this context it can either be a force for social change, or for conservatism and resistance to change. Of course, according to modern ideas of democracy, there is supposed to be a clear division between religious institutions, and the secular (non-religious) state.

In practice, however, government policy is always informed by culture and religious beliefs to some extent, even in the established democracies of the developed world. For example, George W. Bush (as one of the first acts of his presidency), stopped aid to USA-based agencies involved in reproductive health care work in developing nations, which

offer abortions as part of their services. This decision was based on religious and moral sentiment within the USA, which is opposed to giving women the right to choose to have abortions. Throughout the world, religion and culture have an impact on development. Many colonial regimes used a divide and rule strategy, in terms of which, cultural, religious and ethnic differences were emphasised, and conflict between communities heightened. Many of these conflicts are still being played out today, with a great deal of importance placed on ethnic and religious identity.

This creates additional difficulties in addressing socio-economic imbalances between men and women, as communities close ranks and reject what they perceive as outside influences. Consequently, human rights for all become very difficult to enforce, as religious and cultural interests take precedence over the right to equality for some sectors of the society. On the one hand, governments are failing to deliver on socio-economic rights such as health, housing and welfare, and are allowing transnationals to violate workers rights in the hope of attracting international investment. On the other hand, increasingly powerful cultural and religious groups are encouraging the idea that concepts such as gender

equality are foreign imports, incompatible with traditional values.

This highlights the need for the media to play a vital role in revealing the links between globalisation and human rights violations. Within this context, it should also expose and challenge human rights abuses committed in the name of religion and which perpetuate gender inequalities. An IPS seminar on globalization and human rights produced the following recommendations for media practitioners: The media needs to inform itself on the globalization process, and be able to explain the various component of the global economy.

In order to challenge the practices of transnational corporations, the media needs to understand how these companies operate. The media has a responsibility to provide the public with accurate information on issues around globalization, thus allowing them to make more meaningful choices. The media should form networks with other organizations in civil society, which are committed to foster democracy and a culture of human rights. The media should seek stories that provide a human face to issues of globalization. This training manual will examine the importance of looking for lost and hidden stories: issues which should be

covered by the media, but which are glossed over or neglected. An awareness of gender issues can be used to shine a new and different light on all stories covered by the media, and reveal new angles and new stores.

M.H. Abrams :

Mane Aditya Popat

B.A.II

M.H. Abrams, an esteemed critic, teacher and tastemaker who helped shape the modern literary canon as founding editor of "The Norton Anthology of English Literature" and joined the elite himself by writing one of the 20th century's most acclaimed works of criticism, has died. He was 102.

Abrams' death was confirmed Wednesday by Cornell University. According to the university's website, Abrams died Tuesday at a retirement community in Ithaca, N.Y. No cause of death was given.

While at Cornell in the 1950s, Abrams was asked by publisher W.W. Norton to lead a team of editors compiling excerpts of vital English works. The first edition of the "Norton Anthology" came out in 1962 and was an immediate success. Abrams stayed on through seven editions, into his 80s, as the book became required reading - or perusing - for millions of college students.

Abrams also wrote several books, including the 1953 publication "The Mirror and the Lamp," a groundbreaking work of literary theory that celebrated Byron, Keats and other British Romantic poets and popularized a field of study that emphasized how authors' lives and feelings influenced their work.

"The Mirror and the Lamp" was

ranked No.25 on a Modern Library list of the greatest English-language nonfiction books of the 20th century.

In the years before "The Mirror and the Lamp," the Romantics had been effectively denigrated by T.S. Eliot, who found Byron to have a "disorderly mind, and an uninteresting one" and believed Keats and Shelley "not nearly such great poets as they are supposed to be." He valued reason and restraint, stating that a poem's meaning should be clear.

But Abrams countered that the Romantics changed and enriched the history of poetry by freeing the emotions and imagination. The Romantics broke from the ideal of capturing the real world (a mirror) and instead composed "lamps," illuminating the poet's personal vision.

A son of Russian Jewish immigrants, Meyer Howard Abrams was born July 23, 1912 and raised in Long Branch, N.J. As a child, he spoke Yiddish until the age of 5 and loved reading so much that he would borrow up to three books at a time from the library and then return the next day for more.

He was a scholarship student at Harvard University - and one of the few Jews then permitted at Harvard - and later won a scholarship to Cambridge University. He joined the Cornell faculty in 1945 and instructed such future literary

stars as novelist Thomas Pynchon (Who submitted a term paper so accomplished that Abrams suspected - wrongly - it was plagiarized) and the critic Harold Bloom.

Known fondly to Bloom and others as "Mike" Abrams, he modeled his work for Norton on his literature course. Abrams and his colleagues "believed that to understand literature you had to understand its place in history and culture."

Abrams experimented with content and form. When he was an undergraduate at Harvard, anthologies were grim, square volumes with double-column printing on each page. Abrams innovated with single columns and the kind of fine, thin paper used for Bibles, making the anthology portable. The preface of the first edition promised a volume that "can not only be carried everywhere, but read anywhere, in one's own private room, in the classroom, or under a tree."

The anthology was conceived when the canon was overwhelmingly white and male, but Abrams and his fellow editors opened up over the following decades, including women and "post-colonial" authors such as Salman Rushdie, Chinua Achebe and V.S. Naipaul. Norton, meanwhile, issued numerous separate anthologies that included volumes on African American writers, Latinos and nonfiction authors.

He received the National Humanities Medal from President Obama in July.

Abrams married Ruth Gaynes in

1937. He is survived by two daughters, two grandchildren and a great-grandson.

Even Though We Fight A Lot, I Love You

Jadhav Vicky Chandrakant
B.A.III

Even though we fight a lot, I love
you.

We fight, I think, because the
stakes are high.

I sometimes get so mad I cannot
stand you,

But underneath my anger I could
cry.

I have an uncontrolled need to
control you,

To be your only destiny and
guide.

I know it isn't fair to try to mold
you,

But my poor love's entangled in
my pride.

Ah, love! Please love me even in
my fury,

Which rises like a tide beneath
the moon.

I plead before my only judge and
jury

I want to change, but know
change won't come soon.

Love finds it hard to let the loved
one be

The person who is loved so
passionately.

Jallikattu Tradition First, Safety Next

Khamkar Sonal Chimaji

B.A.III

From rustic fears that failure to hold the annual bull-taming sport will incur divine wrath and cause an epidemic in the village to the obvious pride in participating in it, 'jallikattu' has come to stay as part of the tradition and culture of rural Tamil Nadu.

Seen as mere baiting of bulls and display of cruelty by animal right activists, but venerated by villagers as a symbol of antiquity and the martial tradition of Tamils, 'jallikattu' evokes varying reactions from different sections of society. It is part of the three-day celebrations of Pongal, the harvest festival of the Tamil people.

In most villages in the southern districts, bull taming is conducted on the second and third days of Pongal. Palamedu and Alanganallur villages near Madurai become the centres of attraction as tens of thousands of people gather to watch the spectacle of bulls from all over Tamil Nadu, numbering close to 1000, being unleashed in the arena to test the taming skills of the fighters.

Historical references show that 'jallikattu,' known in ancient times as 'Yeru thazhuvuthal,' was popular among warriors during the Tamil classical period. The term 'jallikattu,' comes from Tamil terms 'salli kaasu' (coins) and 'kattu' (a package) tied to the horns of bulls as prize

money. Later, in the colonial period, this term changed to 'jallikattu.'

A well-preserved seal found at Mohenjodaro in the 1930s is available at the Delhi Museum, which depicts the bull fighting practice prevalent during the Indus Valley Civilization.

In 'jallikattu,' all that the fighters have to do is to pounce on the running bull, try to hold on to its hump and move along with the animal without falling or getting hurt. It requires quick reflexes and a fleet foot to tame the recalcitrant bull, which will try to get away, shake off the fighter and, at times, stamp or gore the fallen participants. In Palamedu village, 'jallikattu,' will be held on January 16 by a committee called the Mahalingasamy Grama Podhu Madam, established in 1972. It consists of 11 members belonging to different caste groups. To avoid a confrontation, the first bull to run down the long lane is the Mahalingasamy Madathu Podhu Kaalai. The first respect in terms of caste goes to the Palamedu East Street Manja Malai Kaalai (bull) belonging to Dakuts (Devendra Kula Vellalars); then North Street Ayyanar Kaalai; South Street Pattallamman Koil Kaalai and 24 Manai Telugu Chetty Pattu Satha Koil Kaalai in that order.

There are some myths associated with 'jallikattu.' Most bull owners name

their animal after the gods associated with their lineage. Some believe that if they fail to take the bull to the Vaadi Vaasal (entry point to the fighting area) it will harm the family.

Palamedu panchayat president C. Narayansamy says 'jallikattu' is organised for divine purposes. "If we do not conduct 'jallikattu' the village is in danger of being affected by an epidemic." Palamedu, on the day of 'jallikattu,' wears a festive look and the villagers in and around get an opportunity to have their own small stalls, which sells food items ranging from beef, chicken and pig fry to sugarcane juice and 'jigarthanda'. It provides a chance for visitors and tourists to get a feel of rural life.

At Alanganallur, one can see posters put up in remembrance of "fallen heroes" who died fighting the bulls. Villagers still remember Hundial alias Senthil who was gored to death by a byll while fighting it at the Alanganallur event in 2005. He was just 20. His brother Ravi 18, when asked about the loss of his brother, says it was not a loss as he died a brave man. However, Ravi avoids participating in 'jallikattu.'

Ayyur Ayothee (43), a bull fighter, who has participated in events across the State and won prizes said: "Injuries are what you get at the end of the day and nothing else. But still 'jallikattu' should be conducted and it lies with the individual whether to participate in it or not."

Environmental Issues in India

Kawade Makarand Nitin

B.A.III

"Nature provides a free lunch, but only if we control our appetites."

- William Ruckelshaus

The word "Environment" is most commonly used to describe "natural" environment and means the sum of all living and non-living things that surround an organism, or group of organisms. Environment includes all elements, factors, and conditions that have some impact on growth and development of certain organism.

The environmental issues in India become more serious every day and she is turning into a bit of a mess on this front but with a serious lack of education and over 1 Billion people, a huge amount of which are in dire poverty, it's hardly surprising. The recent boom in its industries, little or no environmental education, infrastructure nearly at bursting point not to mention the huge deforestation that's going on. In fact, there is no shortage at all of government legislation protecting the Environment but unfortunately it is never enforced due to flagrant abuse of power, corruption and lack of resources. One of the critical ecological problems is the global warming that caused by large emissions of carbon dioxide in atmosphere by cars, airplanes, fabrics all over the world.

Keywords: Environment, lack of

education, population, poverty, industries, deforestation, government legislation, corruption, global warming, pollution.

1. The Major Environmental Issues in India

The rapid growing population and economic development is leading to a number of environmental issues in India. It is estimated that the country's population will increase

Alok Yadav

950

to about 1.26 billion by the year 2016. Major Environmental issues are Forest and Agricultural land degradation. Resource depletion (water, mineral, forest, sand, rocks etc.) Environmental degradation. Public Health. Loss of Biodiversity. Livelihood Security for the Poor. Population The four basic demographic factors of births, deaths, migration and immigration produce changes in population size, composition, distribution and these changes raise a number of important questions of cause and effect. Population growth and economic development are contributing to many serious environmental calamities in India. These include heavy pressure on land land degradation, forests, habitat destruction and loss of biodiversity. Changing consumption pattern has led to rising demand for energy. The final

outcomes of this are air pollution, global warming climate change, water scarcity and water pollution.

2. Forest and agricultural land degradation

Forest and agricultural land degradation An estimated 60% of cultivated land suffers from soil erosion, water logging, and salinity. It is also estimated that between 4.7 and 12 billion tons of topsoil are lost annually from soil erosion. From 1947 to 2002, average annual per capita water availability declined by almost 70% to 1,822 cubic meters. Overexploitation of groundwater is problematic in the states of Haryana, Punjab, and Uttar Pradesh. The Indian Agricultural Research Institute has estimated that a 3 oC rise in temperature will result in a 15 to 20% loss in annual wheat yields. These are substantial problems for a nation with such a large population depending on the productivity of primary resources and whose economic growth relies heavily on industrial growth. Forest area covers 18.34% of India's geographic area (637000km²). Nearly half of the country's forest cover is found in the state of Madhya Pradesh (20.7%) and the seven states of the northeast (25.7%); the latter is experiencing net forest loss. Forest cover is declining because of harvesting for fuel wood and the expansion of agricultural land. These trends, combined with increasing industrial and motor vehicle pollution output, have led to atmospheric temperature increases, shifting precipitation patterns.

3. Pollution

3.1 Air pollution

Indian cities are polluted by vehicles and industry emissions. Road dust due vehicles also contributing up to 33% of air Pollution In cities like Bangalore around 50% of children suffer from asthma. One of the biggest causes of air pollution in India is from the Transport system. It also appeared that the excessive pollution was having an adverse effect on the Taj Mahal. After a court ruling all transport in the area was shut down shortly followed by the closure of all industrial factories in the area. The air pollution in the big cities is rising to such an extent that it is now 2.3 higher than the amount recommended by WHO (world health organization). [On the positive side, the government appears to have noticed this massive problem and the associated health]

An Empirical Study on Environmental Issues in India 951

risks for its people and is slowly but surely taking steps. The first of which was in 2001 when it ruled that its entire public transport system, excluding the trains, be converted from diesel to compressed gas (CPG).

3.2 Water Pollution

Water pollution Out of India's 3,119 towns and cities, just 209 have partial treatment facilities, and only 8 have full wastewater treatment facilities 114 cities dump untreated sewage and partially cremated bodies directly into the Ganges River. Downstream, the untreated water is used for drinking, bathing, and washing. this situation is typical of many rivers in

as well as other developing countries.

3.3 Noise pollution

Noise pollution The Supreme Court of India gave a significant verdict on noise pollution in 2005. Unnecessary honking of vehicles makes for a high decibel level of noise in cities. The use of loudspeakers for political purposes and by temples and mosques make for noise pollution in residential areas. Recently Government of India has set up norms of permissible noise levels in urban and rural areas. How they will be monitored and implemented is still not sure.

3.4 Land pollution

Land pollution in India is due to pesticides and fertilizers as well as corrosion. In March 2009, the issue of Uranium poisoning in Punjab came into light, caused by fly ash ponds of thermal power stations, which reportedly lead to severe birth defects in children in the Faridkot and Bhatinda districts of Punjab Although the British started deforestation in India, the pressures to modernize since the partition of 1947 have only increased the rates of deforestation, which causes soil erosion which leads to Land Pollution.

3.5 Biodiversity conservation in India

Biodiversity conservation in India lying within the Indomalaya ecozone, hosts significant biodiversity. It is home to 7.6% of all mammalian, 12.6% of avian, 6.2% of reptilian, and 6.0% of flowering plant species. In recent decades, human encroachment has posed a threat to India's wildlife In response, the system of national parks and protected areas, first established in 1935, was substantially

Expanded. In 1972, India enacted the Wildlife Protection Act and Project Tiger to safeguard crucial habitat; further federal protections were promulgated in the 1980s. Along with over 500 wildlife sanctuaries, India now hosts 14 biosphere reserves, four of which are part of the World Network of Biosphere Reserves. 25 wetlands are registered under the Ramsar Convention.

Alok Yadav

952

4. Fundamental Duties of the citizens of India with respect to the environment

Fundamental Duties of the citizens of India with respect to the environment Clause (g) of Article 51 A 2 (g) 1 Clause (g) provides that it shall be the duty of every citizen of India - TOP PROTECT AND IMPROVE THE NATURAL ENVIRONMENT INCLUDING FORESTS, LAKES, RIVERS AND WILD LIFE, AND TO HAVE COMPASSION FOR LIVING CREATURES.

Clause 2(g)5 Provides that - Earth is the common heritage of man and animals . We have no right to annihilate or drive away from their territory or natural habitat the wild denizens. Ancient Indian thought talks of Sarvesham Shantir bhavatu (peace unto all living beings and entire environment) or Ahimsa paramodharama. Ahimsa paramo tapah (non-violence is the greatest duty and the greatest penance)

Clause 2(g)5 Provides that - The environment (Protection) Act, 1986, is an important step in that direction. The range of its provisions and the far-reaching

measures that can be undertaken through statutory rules and orders that can be issued under the Act, show that the duty to protect and improve the natural environment has been spelt out quite elaborately in our law.

5. Environmental Protection Acts

Environment (Protection) Act, 1986
Objective To provide the protection and improvement of environment . To make rules to regulate environmental pollution; To notify standards and maximum limits of pollutants of air, water, and soil for various areas and purposes; Prohibition and restriction on the handling of hazardous substances, and location of industries or with fine which may extend
Whoever Person found to be the cause of pollution, may be liable for punishment for a term which may extend to five years to one lakh rupees or both (Sec 15,16,17) If not comply fine of Rs. 5000 per day extra, still if not comply for more than one year, then imprisonment may extend up to 7 years. PENALITY.

6. Forest and Wildlife Protection Act

Forest and Wildlife Protection Act. 1927 - The Indian Forest Act and Amendment 1984; 1972 - The Wildlife Protection Act Rules 1973 and Amendment 1991 1980 - The Forest (Conservation) Act and Rules, 1981. Water 1882 - The Easement Act, 1897 - The Indian Fisheries Act. 1956 - The River Boards Act. 1970 - The Merchant Shipping Act. 1974 - The Water (Prevention and Control of Pollution) Act. 1991 - The Coasstal Regulation Zone
(An Empirical Study on Environmental Issues in India 953)

After Love And Fear, There's Pride

Gaikwad Dipali Hanmant
B.A.III

After love and fear, there's pride;

After tears, the neight;

After all the words are gone,

A chair with just one light.

After memories, the dream

That you will come home safe;

After sleep, another day

Of waiting for my life.

After hope, the happiness

Of thinking of your love;

After moments of despair

Astone no thought can move.

After all the sacrifice,

The hunger and the pain,

The passions and the promises,

The losses and the gains,

There's nothing but my love for you

Which waits upon the wind

जिमखाना विभाग	४८
ग्रंथालय विभाग	४९
राष्ट्रीय सेवा योजना	५०
सांस्कृतिक व सभासंमेलन विभाग	५२
अंतर्गत गुणवत्ता हमी विभाग	५२
मराठी विभाग	५२
हिंदी विभाग	५३
इतिहास विभाग	५३
भूगोल विभाग	५३
शिक्षणशास्त्र विभाग	५४
इंग्लिश लिटररी असोसिएशन	५४
अर्थशास्त्र विभाग	५४
वाणिज्य विभाग	५५
संशोधन विभाग	५५
अग्रणी महाविद्यालय योजना	५६
प्रौढ व निरंतर शिक्षण विभाग, शिवाजी विद्यापीठ मार्फत चालवले जाणारे कोर्सेस	५७
विद्यार्थिनी कल्याण मंडळ	५८
महिला लैंगिक छळ प्रतिबंधक समिती व रॅगिंग समिती	५८
माजी विद्यार्थी व पालक सभा	५९
करिअर अँड कान्सिलिंग सेल व स्पर्धा परीक्षा मार्गदर्शन केंद्र	५९
कार्यालयीन अहवाल	६०
प्राध्यापक प्रबोधिनी	६१
वैयक्तिक अहवाल	६१
रिफ्रेश ओरियंटेशन	७०
अॅकॅडेमिक/सोशल लेक्चर्स	७४
प्रकाशने	७६

संपादक : डॉ. यु. एम्. लोखंडे

DEPARTMENT OF GYMKHANA

No	Event	Achievement	Place	Player	Level
01	Athletics	Gold 1000 m	Shirwal	Bhairav Yadav	Satara Zone
02	Athletics	Gold 500 m	Shirwal	Bhairav Yadav	Satara Zone
03	Athletics	Gold 10000 m	Miraj	Bhairav Yadav	University
04	Athletics	Gold 500 m	Miraj	Bhairav Yadav	University
05	Cross Country	Silver	Patan	Bhairav Yadav	University
06	Badminton	Silver	Karad	Abhishek Mohite	Satara Zone
07	Chess	-	-	-	-
08	Cricket	-	-	-	-
09	Kabaddi Men	-	-	-	-
10	Kabaddi Women	-	-	-	-
11	Swimming	-	-	-	-
12	Wresting	-	-	-	-
13	Power Lifting	Gold	Gadhinglaj	Rohini More	University
14	Boxing	Gold	Sangli	Sajid Sheikh	University
15	Boxing	Silver	Satara	Sagar Jagdale	Satara Zone
16	Boxing	Gold	Satara	Sajid Sheikh	Satara Zone

Following Players Are Selected For All India Inter University Games

No	Name	Event	City
01	Bhairav Narayan Yadav	Athletics	Calcutta
02	Bhairav Narayan Yadav	Cross country	Kerala
03	Rohini More	Power lifting	Chandigarh
04	Sajid Sheikh	Boxing	Chandigarh
05	Swapnil Gaud	Cricket	Bhopal

Games organized by college under Shivaji University

No	Event	Date	Chief guest
01	Boxing Men & Women	09 & 10 Nov 2016	Jayendra Chavan

Events Organized by college

No	Event	Date	Chief guest
01	Int - Youga Day	21 June	Princ. Y.S. Patane
02	Independence Day	15th Aug 2017	Sharadrao Chavan
03	Yoga Training	20 Sep 2017	Princ. Y.S. Patane
04	Sports Day	2 Feb 2017	Princ. Y.S. Patane
05	Republic Day	26 Jan 2017	Sharadrao Chavan

विद्यामृत ग्रंथालय विभाग

शैक्षणिक वर्ष २०१६-१७ मध्ये ग्रंथालय विभागामार्फत विविध उपक्रम घेण्यात आले. १२ ऑगस्ट हा महाविद्यालयामध्ये ग्रंथपाल दिन म्हणून साजरा करण्यात आला. विद्यार्थ्यांना ग्रंथालयीन कामकाजाची माहिती करून देण्यात आली व एस. आर. रंगनाथन यांच्या कार्याविषयी माहिती दिली. १५ ऑक्टोबर हा डॉ. ए.पी.जे. कलाम यांची जयंती 'वाचन प्रेरणा दिन' म्हणून साजरी करण्यात आली. या दिवशी ग्रंथप्रदर्शन घेण्यात आले, विद्यार्थ्यांना आवडीचे पुस्तक वाचावयास देऊन नंतर त्या पुस्तकाविषयी मनोगते घेण्यात आली, भितीपत्रिका चे प्रकाशन करण्यात आले ज्यात विद्यार्थ्यांनी उत्स्फूर्तपणे सहभाग नोंदवला. प्राचार्य यशवंत पाटणे व प्रमुख पाहुणे प्रा.एल.ए.पाटील यांनी वाचनाचे महत्त्व सांगितले, महाविद्यालयातर्फे विद्यार्थ्यांना पुस्तके भेट देण्यात आली व वाचन संस्कृती अभियान हा 'WHATS APP' ग्रुप तयार केला.

ग्रंथालय संगणकीकरण अधिक सुलभ व्हावे यासाठी 'NATIONAL INFORMATION CENTER' (NIC) DELHI चे 'ई-ग्रंथालय' हे SOFTWARE सुरु केले ज्यामुळे ग्रंथालयातील सर्व कामे ज्यात देवघेव, नियतकालिके, बजेट, ग्रंथ खरेदी इ. क्रिया SOFTWARE द्वारे केल्या जातात. हे LAN वर आधारित SOFTWARE असल्यामुळे महाविद्यालय परिसरातील सर्व संगणकावर OPAC सेवा सुरु आहे ज्याचा लाभ विद्यार्थी व कर्मचारी घेत आहेत.

ग्रंथालय विभागामार्फत OPAC व NATIONAL DIGITAL LIBRARY (NDL) वापरानंदभात एक दिवशीय कार्यशाळा घेऊन माहिती देण्यात आली व NDL चे ACCOUNT काढण्यात आले महाविद्यालयातील प्राध्यापक व विद्यार्थी याचा लाभ घेत आहेत.

महाविद्यालयातील विद्यार्थी आजच्या स्पर्धेच्या युगात टिकावा यासाठी चालू वर्षात स्पर्धा परीक्षांची पुस्तके खरेदी करण्यात आली आहेत व विद्यार्थ्यांना ग्रंथालयामोर वाचन कक्ष तयार करण्यात आला आहे. 17 FEB.2017 रोजी उत्कृष्ट वाचक पुरस्कार २०१६-१७ साठी विद्यार्थ्यांच्या मुलाखती घेण्यात आल्या व खालील विद्यार्थ्यांची निवड करण्यात आली व त्यांना मा.श्री.आय.के.सुर्यवंशी यांच्या हस्ते पुरस्कार देण्यात आला.

१. साळुंखे पूजा जयसिंग २. गायकवाड अलंकार रवींद्र ३. जगदाळे विकास विलास ४. कुंभार शुभम दिलीप

20 MARCH 2017 रोजी 'ज्ञानाची शिदोरी...पोहचवा घरोघरी' हा उपक्रम घेण्यात आला. मुलामुलींनी याच, त्यांना आवडलेले पुस्तक घ्यायचं, तिथं ठेवलेल्या नोंदवही मध्ये नोंदवायचं, वाचायचं आणि आपल्याकडेच ठेवायचं असा हा उपक्रम होता. समाजातील डॉक्टर, शिक्षक, ग्रंथविक्रेते आणि ग्रंथप्रेमी वाचकांनी या उपक्रमास भरघोस प्रतिसाद दिला. या ज्ञान शिदोरी उपक्रमास साहित्य संस्कृती मंडळाचे अध्यक्ष बाबा भांड यांनी प्रतिसाद दिला आहे. अजब प्रकाशनचे संचालक मनोज साळुंखे यांनी बहुमोल किमतीची १५० पुस्तके दान दिली आहेत. डॉ. गिरीश पेंढारकर यांचे उत्स्फूर्त अर्थसहाय्य तसेच जिल्हा माहिती कार्यालयाच्या वतीनेही जिल्हा माहिती अधिकारी प्रशांत सातपुते यांनी लोकरान्य दिवाळी अंक तसेच अन्य शासकीय मासिकाचे महत्त्वपूर्ण अंक या उपक्रमास दिले. विद्यार्थी व समाजातील ग्रंथप्रेमी वाचक यांनी वाचा लाभ घेतला.

Date	Programme/Activity & Chief Guest	Achievement/Action Taken
9/Aug/2016 to 12/Aug/2016	एस. आर. रंगनाथन जयंती, ग्रंथपाल दिन प्रमुख पाहुणे - डॉ. नमिता खोत (विद्यापीठ) ग्रंथपाल	* विद्यार्थ्यांना वाचनाचे महत्त्व समजले.
15/Oct/2016	डॉ.ए.पी.जे. कलाम जयंती, वाचन प्रेरणा दिन प्रमुख पाहुणे - प्रा.एल.ए.पाटील (माजी ग्रंथपाल) प्राचार्य डॉ. यशवंत पाटणे	* ग्रंथप्रदर्शनानामुळे विद्यार्थ्यांना डॉ.ए.पी.जे.कलाम यांच्या ग्रंथाची माहिती मिळाली व वाचनाची आवड निर्माण झाली. * विद्यार्थ्यांना आवडीच्या पुस्तकावर मनोगत व्यक्त करावयास लावल्यामुळे सभा धीटपणा आला भाषण कौशल्याचा विकास झाला. * भितीपत्रिका प्रकाशनामुळे लेखन कौशल्य याचा विकास होण्यास मदत मिळाली. * डॉ.ए.पी.जे. कलाम यांच्या जयंती निमित्त व्याख्यान प्रमुख पाहुणे प्रा.एल.ए.पाटील व प्राचार्य डॉ. यशवंत पाटणे यांनी दिल्यामुळे विद्यार्थ्यांमध्ये प्रेरणा निर्माण झाली.
17/Feb/2017	उत्कृष्ट वाचक पुरस्कार २०१६-१७ प्रमुख पाहुणे:- मा.श्री.आय.के.सुर्यवंशी(सहधर्मदाय आयुक्त)	* उत्कृष्ट वाचक पुरस्कार दिल्यामुळे विद्यार्थ्यांमध्ये जास्तीत जास्त पुस्तके वाचन करण्याची निकोप स्पर्धा निर्माण झाली.

7/March/2017	OPAC व NDL वापरासंदर्भात एक दिवशीय कार्यशाळा साधनव्यक्ती - प्रा. पुरुषोत्तम वाकडे (ग्रंथपाल) ग्रंथालय विभाग व प्राध्यापक प्रबोधनी यांच्या संयुक्त विद्यमाने	OPAC व NDL वापरासंदर्भात एक दिवशीय कार्यशाळेमुळे * विद्यार्थी व प्राध्यापक यांना OPAC चा वापर कसा करायचा याचे मार्गदर्शन मिळाले. * विद्यार्थी व प्राध्यापक यांना OPAC चा व NDL चा वापर कसा करायचा आपल्याला हवी ती माहिती कमीत कमी वेळात कशी प्राप्त करायची याची माहिती मिळाली.
20/March/2017	'ज्ञानाची शिदोरी...पोहोचवा घरोघरी' एक अभिनव उपक्रम प्रमुख पाहुणे - मा. प्रशांत सातपुते (जिल्हा माहिती अधिकारी) डॉ. गिरीश पेंडारकर, मा. जयेंद्र चव्हाण, प्रा. एल.ए.पाटील	'ज्ञानाची शिदोरी...पोहोचवा घरोघरी' एक अभिनव उपक्रम या अंतर्गत समाजातील व्यक्तींचा सहभाग घेऊन हा उपक्रम घेण्यात आला. या उपक्रमामुळे * समाजाचा सहभाग घेतल्यामुळे समाजाभिमुख उपक्रम झाला. * २५० च्या वर विद्यार्थी व वाचकप्रेमी वाचकांनी सहभाग घेतला व मोफत ग्रंथाचा लाभ घेतला. * समाजातील डॉक्टर, शिक्षक, ग्रंथ प्रकाशक, प्राध्यापक यांनी ६०० पुस्तके व १०००० रु. या उपक्रमास मिळाले ज्याचा अनेक विद्यार्थी व वाचकांनी लाभ घेतला. * वाचन संस्कृती वाढीस लागण्यास मदत मिळाली. * समाज आणि महाविद्यालय यामध्ये समन्वय निर्माण झाला

राष्ट्रीय सेवा योजना विभाग

नियमित कार्यक्रम अहवाल २०१६-१७

१. २१ जून २०१६ आंतरराष्ट्रीय योग दिन साजरा
२. २६ जून २०१६ राजर्षी शाहू महाराज जयंती निमित्त अभिवादन
३. २ जुलै २०१६ राज्य शासन २ कोटी वृक्ष लागवड अभियानात सहभाग व वृक्षारोपण
४. रा. सो. यो. विभागाचे ४ उद्घाटन मा. महादेव मोहिते (सहा.वनसंरक्षक, प.घा.वि.प्र.) यांच्या हस्ते झाले.
५. ११ जुलै जागतिक लोकसंख्या दिन साजरा
६. ८ ऑगस्ट २०१६ साक्षरता दिन साजरा. विद्यार्थ्यांना साक्षरतेचे महत्त्व सांगण्यात आले.
७. १४ ऑगस्ट २०१६ महाविद्यालय परिसरात स्वच्छता अभियान
८. १५ ऑगस्ट २०१६ स्वातंत्र्य दिन साजरा करण्यात आला.
९. ५ सप्टेंबर २०१६ शिक्षक दिन साजरा करण्यात आला.
१०. १० सप्टेंबर २०१६ महाविद्यालय परिसरात स्वच्छता अभियान
११. २१ सप्टेंबर २०१६ राष्ट्रीय सेवा योजना दिन साजरा करण्यात आला.
१२. २७ सप्टेंबर २०१६ शहिद भगतसिंह जन्मदिन साजरा
१३. २ ऑक्टोबर २०१६ राष्ट्रपिता महात्मा गांधी जयंती साजरी
१४. २६ नोव्हेंबर संविधान दिन साजरा करण्यात आला.
१५. २८ डिसेंबर २०१६ महाविद्यालय परिसर स्वच्छता
१६. ३ जानेवारी २०१७ सावित्रीबाई फुले यांची जयंती साजरी
१७. १२ जानेवारी २०१७ राजमाता जिजाऊ जयंती अभिवादन व युवक दिन साजरा
१८. २३ जानेवारी आरोग्य विभाग प्रबोधन रॅलीत सहभाग
१९. २५ जानेवारी २०१७ जागृती अभियानात सहभाग व महाविद्यालय परिसर स्वच्छता
२०. २६ जानेवारी प्रजासत्ताक दिन साजरा व सांस्कृतिक कार्यक्रम

२१. २ फेब्रुवारी २०१७ आनंदाश्रम वृद्धाश्रमास भेट
२२. १९ फेब्रुवारी २०१७ छ. शिवाजी महाराज जयंती साजरी
२३. २७ फेब्रुवारी २०१७ मराठी राजभाषा दिन साजरा
२४. ८ मार्च २०१७ आंतरराष्ट्रीय महिला दिन साजरा
२५. १० मार्च २०१७ सावित्रीबाई फुले यांना अभिवादन

राष्ट्रीय सेवा योजना विभाग

विशेष श्रमसंस्कार शिबीर दि. १६ जानेवारी ते २२ जानेवारी २०१७

किल्ले अजिंक्यतारा ता. जि. सातारा

आमच्या कला व वाणिज्य महाविद्यालयाचे विशेष श्रमसंस्कार शिबीर किल्ले अजिंक्यतारा येथे दि. १६ जानेवारी ते २२ जानेवारी २०१७ या कालावधीत पार पडले. श्रमसंस्कार शिबीराचे उद्घाटन दि. १६ जानेवारी रोजी सकाळी ११ वा. सातारा जिल्ह्याचे उपजिल्हाधिकारी अमृत नाटेकर यांच्या हस्ते पार पडले. यावेळी सातारा मराठा विद्या प्रसारक समाज संस्थेचे संघटक जयेंद्र चव्हाण व महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. यशवंत पाटणे प्रमुख उपस्थित होते. उपजिल्हाधिकारी अमृत नाटेकर यांनी विद्यार्थ्यांना श्रमाचे महत्त्व सांगितले. यावेळी संस्थेचे संघटक जयेंद्र चव्हाण व प्राचार्य डॉ. यशवंत पाटणे यांनी ही मार्गदर्शन केले.

शिबीराच्या दुसऱ्या दिवशी दि. १७ जानेवारी रोजी श्रमसंस्कार शिबीरात जि. प. साताराचे स्वच्छता दूत धनाजी पाटील व संजय पवार यांचे 'ग्रामस्वच्छता अभियान व लोकचळवळ' या विषयावर व्याख्यान झाले. अध्यक्षस्थानी प्रा. पी. व्ही. सातपुते होते. दि. १८ रोजी 'भूगर्भातील पाणी साठा' या विषयावर वरिष्ठ भूवैज्ञानिक विलास भोसले यांचे व्याख्यान झाले. त्यांनी महाराष्ट्रातील पाणी समस्या सोडविण्यासाठी जलसंधारण चळवळ गतिमान करण्याचे आवाहन केले. दि. १९ जानेवारी रोजी प्रा. अरुणा पोटे यांचे 'युवकांपुढील आव्हाने' या विषयावर व्याख्यान झाले. अध्यक्षस्थानी प्रा. जमीर मोमीन होते. त्यांनी देश घडविण्यासाठी युवकांची जबाबदारी स्पष्ट केली. श्रमसंस्कार शिबीरात दि. २० जानेवारी रोजी महाराष्ट्र अंधश्रद्धा निर्मूलन समितीचे कार्यकर्ते उदय चव्हाण यांचे उद्बोधन झाले. त्यांनी प्रयोगातून समाजातील अंधश्रद्धेवर भाष्य केले. त्यांच्या व्याख्यानास विद्यार्थ्यांचा उत्स्फूर्त प्रतिसाद मिळाला. अध्यक्षस्थानी प्रा. रतन वंजारे होते.

दि. २१ जानेवारी रोजी जिज्ञासा इतिहास संशोधन कार्यकर्ते विक्रांत मंडपे, निलेश पंडीत, शैलेश दिक्षीत व सहकाऱ्यांच्या मार्गदर्शनाखाली हेरिटेज बॉक काढण्यात आला. यावेळी अजिंक्यतारा किल्ल्यावरील सर्व स्थळांची माहिती संस्थेच्या सदस्यांनी दिली. यावेळी झालेल्या कार्यक्रमाच्या अध्यक्षस्थानी प्रा. आर. बी. सातपुते होते. श्रमसंस्कार शिबीराचा समारोप दि. २२ जानेवारी रोजी झाला. या कार्यक्रमाच्या अध्यक्षस्थानी सातारा मराठा विद्या प्रसारक समाज संस्थेचे चेअरमन शरदराव चव्हाण होते. यावेळी संस्थेचे उपाध्यक्ष अॅड. संभाजीराव नलावडे व प्राचार्य डॉ. यशवंत पाटणे यांनी मार्गदर्शन केले.

सात दिवसांच्या श्रमदानात विद्यार्थ्यांनी समतल चरी खोदणे, वृक्षांना आळी करणे, वृक्षांना पाणी घालणे, किल्ल्यावरील कचरा गोळा करणे आदि कामे केली. समतल चरी खोदण्याचे प्रमुख काम यावर्षी झाले. १५०० चौरस फुटावर एकूण समतल चरी खोदण्याचे काम फूट झाले आहे. या समतल चरीवर आता पावसाळ्यात वृक्षांचे लागवड करण्यात येणार आहे. सात दिवसांच्या कामाचे पैशाचे मूल्य २ लाख ८० हजार इतके झाले आहे. शिबीराचे संयोजन कार्यक्रम अधिकारी प्रा. गौतम काटकर, डॉ. भरत जाधव, डॉ. उदय लोखंडे, डॉ. मनिषा जाधव, डॉ. शिवाजी झांझुरणे, प्रा. प्रकाश कांबळे, प्रा. युवराज जाधव यांनी केले.

विद्यामृत

सांस्कृतिक विभाग

दिनांक	कार्यक्रमाचे नाव	प्रमुख पाहुणे	
15/4/2016	जिल्हास्तरीय लावणी नेहरु युवा केंद्र	नेहरु युवा केंद्र, सातारा	तृतीय क्रमांक
28/4/2016	राज्यस्तरीय गायन स्पर्धा	नेहरु युवा केंद्र, सातारा	प्रथम क्रमांक
6/10/2016	संस्था वर्धापन दिन रा.ब.संभाजीराव मोरे दुदुस्कर सामाजिक कृतज्ञता पुरस्कार वितरण सोहळा	मा.श्री.छ.वेदांतिकाराजे भोसले यांना कुलगुरु डॉ. देवानंद शिंदे यांचे हस्ते	कृतज्ञता पुरस्कार वितरण
30/10/2016	सरदार वल्लभभाई पटेल जयंती	प्राचार्य डॉ. यशवंत पाटणे	महापुरुषांचे चरित्र आकलन
12/01/2017	शिवकृपा करंडक राज्यस्तरीय वक्तृत्व स्पर्धा	मा. कृष्णा शेलार, मा.वसंतराव चव्हाण	वक्तृत्वगुणांना वाव मिळाला.

Department of IQAC

Date	Programme/Activity & Chief Guest	Achievement / Action Taken
14.07.2016 To 26.07.2016	Staff orientation programme regarding the preparation for III cycle of NAAC. 1) Prof. J.I. Momin NAAC coordinator 2) Dr. R.K. Chavan QAC coordinator.	NAAC steering committee members and faculty members got information regarding key aspects and questionwise expectations of RAR.
20.07.2016	IQAC 1st meeting	* Various committees have been formed for admission process. * Action plan of various curricular and cocurricular activities was preplanned. * College is shifted in new campus
27.10.2016	2nd meeting	* Syllabus formation for various COC courses. * The writer for internal exam and uni.exam was given to Tejas Kumbhar, blind students of B.A.II
06.02.2017	3rd meeting	* AQAR of IQAC 2015-16 is submitted to NAAC * Sanstha Management has approved the AQAR-2015-16

मराठी विभाग

दिनांक	कार्यक्रम / प्रमुख पाहुणे	Achivement
04/10/2016	कवी संमेलन कवी - वसंत शिंदे कवयित्री - सौ. कांता भोसले	काव्य निर्मिती व रसास्वाद आकलन
05/01/2017	अभ्यासक्रम पुनर्रचना- मा. तुषार भोसले डॉ. जगतानंद भटकर,	मराठी अभ्यासक्रम पुनर्रचना
10/02/2017	राष्ट्रीय चर्चासत्र भारतीय भाषा साहित्य आणि साहित्यकार - मा. दिलीप करंबेळकर, मा. अरुणा डेरे, डॉ. राजेंद्र माने, डॉ. अविनाश सप्रे, डॉ. विनोद गायकवाड, डॉ. जगतानंद भटकर, इ.मान्यवर	भारतीय भाषांतील विविध साहित्यिकांची ओळख व माहिती झाली.
27/02/2017	मराठी राजभाषा दिन. कवी- गणेश निकम, कवी- उत्तम कुडाळकर	कुसुमाग्रज जीवन परिचय व काव्य सादरीकरण व नाट्यसंहिता वाचनांचे ज्ञान झाले.

विद्याभूत

हिंदी विभाग

दिनांक	कार्यक्रम	
07/09/2016	काव्यवाचन प्रतियोगिता- मा. भागवत, श्री.एम.एन.एल.सातारा संयोजक - डॉ. मनिषा जाधव	काव्य लेखन विधि को प्रेरित करना। संवाद कौशल्य को प्रेरित करना।
14/09/2016	हिंदी दिन -प्रा. डॉ. शाहिन पटेल, शंकरराव जगताप आर्ट्स अॅण्ड कॉमर्स कॉलेज, बाघोली संयोजक - डॉ. मनिषा जाधव	हिंदी भाषा का वैश्विक महत्व से ज्ञात करना और हिंदी भाषा के माध्यम से रोजगार उपलब्धि के लिए प्रेरित करना।
11/01/2017	इंडस्ट्रीयल मीट - श्री. कमलाकर नावकर, लेखक, आकाशवाणी, सातारा श्री. राजेश शिंदे, उपसंपादक दै. सकाळ, सातारा मा. तुषार भट्टे, जेष्ठ रंगकर्मी, सातारा संयोजक - प्रा. सुवर्णा कांबळे प्रा. मनीषा जाधव	पाठ्यक्रम के बदलाव संबंधी सुझावों पर चर्चा करते हुए पाठ्यक्रम बदलाव पर सुझाव रखे गये।
08/03/2017	एकदिवसीय कार्यशाला - इलेक्ट्रॉनिक माध्यमों में रोजगार के अवसर - मा.प्रा.डॉ.अजित लिपारे, मा. सुनिल सपकाळ संयोजक - प्रा. सुवर्णा कांबळे	इलेक्ट्रॉनिक माध्यमों का तकनीकी ज्ञान अवगत कराया गया। इलेक्ट्रॉनिक माध्यमों में रोजगार उपलब्धि की जानकारी दी गई।

Department of History

Date	Programme/Activity & Chief Guest	Achievement / Action Taken
03/03/2017	One day workshop under Lead College Scheme, Shivaji Uni. Kolhapur. Chief Guest - 1) Prof. Dr. Shinde S.P. 2) Prof. Dr. Owale D.J. 3) Prof. Katkar G.G.	1) The students were made aware of new horizons in the field of History. 2) The students were informed about the employment opportunities in the field of Historical Tourism in India.
02/02/2017	Study Tour to the Museums at Satara and Aundh.	1) The students visited the museums at Aundh and Satara and acquired the knowledge of paintings, ancient coins, various weapons
14/4/2017 to 14/5/2017	Certificate course in Modi Script	1) All the participants got the knowledge of Modi script and they enabled to read historical documents in Modi script.

भूगोल विभाग

दिनांक	कार्यक्रम	प्रमुख पाहुणे	Achievement
02/02/2017	व्याख्यान - G.P.S. चा दैनंदिन जिवनातील उपयोग	प्रा.डॉ. सुभाष कारंडे	विद्यार्थ्यांना G.P.S.चे कार्य, महत्त्व व उपयोजन याविषयी माहिती मिळाली.
02/02/2017	अजिंक्य भितीपत्रिका प्रकाशन	प्रा.डॉ. सुभाष कारंडे व प्रा. राजेंद्र चाडगे	विद्यार्थ्यांच्या लेखन कौशल्याला बाव देण्यासाठी, लोकसंख्या वाढ, सेंद्रीय शेती, शेतीवर परिणाम करणारे घटक इ. विषयावर लेख प्रकाशित केली
15/02/2017	Industrial Meet	अशोक चिवटे (कृषीतज्ज्ञ सातारा) श्री सुर्यकांत चाडगे (सिध्दीचिनायक, टूर्स अॅण्ड ट्रॅव्हल्स सातारा)	कृषी भूगोलाच्या अभ्यासक्रमामध्ये सुधारणा सुचवल्या, पर्यटन भूगोलाच्या अभ्यासक्रमामध्ये सुधारणा सुचविल्या.

Department of Education

Date	Programme/Activity & Chief Guest	Achievement / Action Taken
3/9/2016	One Day Symposium of students on 'Scientific Attitude and Rationalism' Chief Guest - Principal Dr. Yashwant Patne	Students became aware of Research Methodology and Presentation of Research Papers.
3/9/2016	Inauguration of the 'Ajinkya Wall Paper' Subject - 'Importance of Scientific Temperament'	Students got information about various Scientists and Rationalist Thinkers from India and Abroad as well.
11/1/2017	Industrial meet of Syllabus Reformation and Feedback on Existing syllabus of Education -Experts 1) Dr. Nandumar Dhanwade 2) Dr. Kamalakar Nawakar (Mr. Jameer I. Momin Head Department of Education)	- Exchange of information about latest topics to be included in syllabus.

English Literary Association

Date	Programme/Activity & Chief Guest	Achievement / Action Taken
30/8/2016	Inauguration of English Literary Association -Chief Guest - Prof. J. I.Momin	The students were made aware of the activities of ELA during the year to enhance language skills.
30/8/2016	Spelling Contest	The students understood the importance of spelling in English and they were motivated to make use of dictionaries.
30/1/2017	Screening of the film 'Lord of the files'	Reinforcement of syllabus by way of using ICT and advanced teaching aids.
15/2/2017	Screening of the film 'Disgrace'	The students understood the drama with the help of film and the comments of the teacher during the screening of the film.
3/3/2017	One day workshop on 'Interview Techniques'. Chief guest - Dr. R.K. Chavan, Prof. J.I.Momin, Dr. D.B. Gaikwad, Prof. S.B. Patil	The students were informed about making preparation for the interview - preparing resume, maintaining files, attire for the interview, the manners and etiquettes in the interview hall and responding to the questions of the experts

अर्थशास्त्र विभाग

Date	Programme/Activity & Chief Guest	Achievement
22/9/2016	नियोजन मंडळ उद्घाटन समारंभ मा.प्रा. मारुती लोंढे	विद्यार्थ्यांना नियोजनाचे महत्त्व समजले.
7/1/2016	औद्योगिक भेट १) श्री. शिवानंद मोकाशी २) श्री. विकास शिंदे ३) श्री. शंकर करपे ४) श्री. इग्रा झियुस बाळमुचू	अभ्यासक्रमातील सुधारणा सुचविल्या.
13/2/2017	अग्रणी महाविद्यालय कार्यशाळा 'नोटबंदी'	नोटाबंदीचे भारतीय अर्थव्यवस्थेवर होणाऱ्या परिणामांची माहिती मिळाली.

Date	Programme/Activity & Chief Guest	Achievement / Action Taken
6.07.2016 To 16.07.2016	Bridge Course of Accountancy	Student get knowledge of Accountancy
5.07.2016 To 20.07.2016	Certificate course in share marketing	Student get the practical knowledge of share market
04.01.2017	Workshop on "Entrepreneurship Awareness (Ms. Vrushali sane DIC Satara)	Awareness about Entrepreneurship
05.01.2017	Industrial meet	Requirement of Industry from graduates
14.01.2017	MBA: A career (Dr. Sailesh Rajhans, JSPM Technical campus, Narhe, Pune)	Awareness about MBA
16.01.2017	Campus Interview by Infosys Ltd.	54 students placed for Infosys BPO Ltd.
01.02.2017	Interview Techniques and communication skills (Dr. Satish Ubale, matrix school of management, Pune.	Students got the knowledge about Interview Techniques
02.02.2017	Commerce Talent Search competition-Jointly organised by SUCOMATA & our college	32 students participated
03.02.2017	SWOC Analysis - (Dr. Ganesh Pathak, Rajiv Gandhi Business School, Pune)	Students got the knowledge on SWOC Analysis
27.1.2017 to 06.02.2017	Certificate course in "Professional Attitude Development" recognized by Shivaji University	22 students participated and enhanced their professional attitude
07.03.2017	Industrial visit at "Emkay financial services Ltd" Satara	23 students participated and got the knowledge about financial literacy

संशोधन विभाग

Date	Programme/Activity & Chief Guest	Achievement / Action Taken
6/10/2016	'विद्यामृत' या संशोधन पुस्तकाचे प्रकाशन प्रमुख पाहुणे : मा.डॉ.देवानंद शिंदे (कुलगुरु, शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूर	सदरील संशोधन पुस्तकाच्या माध्यमातून महाविद्यालयातील प्राध्यापक व विद्यार्थ्यांनी समाजातील विविध समस्यांवर प्रकाश टाकण्याचा प्रयत्न केला आहे.
21/10/2016	"संशोधनाचे महत्त्व व संशोधनातील नवे प्रवाह" प्रमुख पाहुणे: प्रा.डॉ.व्ही.एम.कुंभार अध्यक्ष: प्राचार्य डॉ. यशवंत पाटणे	सदरील कार्यशाळेच्या माध्यमातून महाविद्यालयातील प्राध्यापकांना संशोधनातील google citation, h-Index, I-10 Index, Research gate या सारख्या नव्या प्रवाहांची माहिती मिळाली.
13/02/2017 ते 15/02/2017	तीन दिवसीय प्रकल्प लेखणाच्या संशोधन पद्धतीचे आयोजन प्रमुख मार्गदर्शक : १) डॉ.बी.बी.जाधव २) प्रा.पी.व्ही.सातपुते ३) प्रा.जे.आय.मोमीन ४) प्रा.आर.एम.घाडगे ५) डॉ.व्ही.ए.पवार ६) प्रा.आर.पी.चेतीवाल ७) डॉ.एस.एन.झांझुरणे ८) डॉ.यू.एम.लोखंडे	सदरील कार्यशाळा ही महाविद्यालयातील बी.ए. भाग तीन व बी.कॉम.भाग तीनच्या विद्यार्थ्यांसाठी आयोजित केली होती. सदरील कार्यशाळेतून विद्यार्थ्यांना प्रकल्प तयार करण्यासंदर्भात मार्गदर्शन मिळाले.
.....2017	अजिंक्य भितीपत्रीका संकलाचे विमोचन प्रमुख पाहुणे :	अजिंक्य भितीपत्रिकेमुळे विद्यार्थ्यांच्या अंतर्गत गुणांना वाव मिळून कथा, कविता, लेख, चारोळी यांसारख्या विविध बाबींवर विद्यार्थ्यांमधील विचार मंथन वाढीस लागते.

अग्रणी महाविद्यालय योजना

Date	Programme/Activity & Chief Guest	Achivement / Action Taken
04/08/2016	One day workshop on How to prepare for Competitive exams Chief Guest : Tushar Thobre, Deputy collector, Satara	The students got the knowledge of competitive examinations.
03/09/2016	One day workshop on 'Sustainable Development' - chief Guest : Dr. Y.S.Patane	The students understood the sustainable development in education.
04/01/2017	One day workshop on 'Entrepreneurship' Chief Guest : Vrushali Sone	The students understood various business opportunities.
03/03/2017	One day workshop on 'Interview Technique' Chief Guest: Dr. R.K. Chavan, Prof. J.I.Momin	The students were informed about making preparation for interview preparing resume etc
03/03/2017	One day workshop on 'Historiography' Chief Guest : Dr.S.P. Shinde	The students understood the various opportunities in competitive exam of History.
13/02/2017	One day workshop on 'Inclusive Growth' Chief Guest : Hemant Desai	The students got the knowledge of the concept of the 'Inclusive Growth'.
27/02/2017	One day workshop on 'Poetry Reading'. Chief Guest : Ganesh Nikam, Ganesh Kudalkar	The students understood the various metres of poetry, How to read the poetry.
06/02/2017	One day workshop on 'Women Harassment Chief Guest : Adv. Shaileja Jadhav	The students understood the various laws for women.
08/03/2017	One day workshop on Electronic Media and Employment Guest: Dr. Ajit Lipare, Dr. Sunil Sapkal	The students got he knowledge of employability in Hindi Literature.

विद्याभूत

प्रौढ व निरंतर साक्षरता विभाग

शिवाजी विद्यापीठाच्या प्रौढ व निरंतर विस्तार कार्य विभागामार्फत
महाविद्यालयात खालील कोर्सेस राबविले जातात

अ.नं.	कोर्सचे नाव	विभाग	समन्वयकाचे नाव	कालावधी
1	डिझायनर पिलो मेकिंग	विद्यार्थिनी कल्याण मंडळ	प्रा.डॉ.मनीषा जाधव	25 जुलै ते
2	टेडी बेअर मेकिंग	विद्यार्थिनी कल्याण मंडळ	प्रा.डॉ.मनीषा जाधव	26 जुलै ते 13 ऑगस्ट 2016
3	कापडी बॅग मेकिंग	विद्यार्थिनी कल्याण मंडळ	प्रा.डॉ.मनीषा जाधव	30 जुलै ते 28 ऑगस्ट 2016
4	ट्रेस डिझायनिंग	विद्यार्थिनी कल्याण मंडळ	प्रा.डॉ.मनीषा जाधव	28 जुलै ते 20 ऑगस्ट 2016
5	नऊवारी साडी	विद्यार्थिनी कल्याण मंडळ	प्रा.डॉ.मनीषा जाधव	5 जुलै ते 23 जुलै 2016
6	ब्युटीपार्लर	विद्यार्थिनी कल्याण मंडळ	प्रा.डॉ.मनीषा जाधव	25 जुलै ते 25 ऑगस्ट 2016
7	अरेबियन मेहंदी	विद्यार्थिनी कल्याण मंडळ	प्रा.डॉ.मनीषा जाधव	28 जुलै ते 4 ऑगस्ट 2016
8	मायक्रोनच्या वस्तू मेकिंग	विद्यार्थिनी कल्याण मंडळ	प्रा.डॉ.मनीषा जाधव	27 जुलै ते 10 ऑगस्ट 2016
9	ब्लाऊज स्पेशल	विद्यार्थिनी कल्याण मंडळ	प्रा.डॉ.मनीषा जाधव	4 ऑगस्ट ते 30 ऑगस्ट 2016
10	Certificate course in share marketing	कॉमर्स विभाग	प्रा.आर.पी.चेतीवाल	5 जुलै ते 20 जुलै 2016
11	Certificate course in "Professional Attitude Development"	कॉमर्स विभाग	डॉ. उदय लोखंडे	27 जानेवारी ते 6 फेब्रुवारी 2017
12	लोकनृत्य प्रमाणपत्र अभ्यासक्रम	सांस्कृतिक विभाग	डॉ. भरत जाधव	6 महिने
13	मोडी लिपी प्रशिक्षण प्रमाणपत्र अभ्यासक्रम	इतिहास विभाग	प्रा. गौतम काटकर	1 महिना

विद्यार्थिनी कल्याण मंडळ

Date	Programme / Activity & Chief Guest	Achivement / Action Taken
21/7/2016	विद्यार्थिनी कल्याण मंडळ :-उद्घाटन सोहळा ह्या मंडळा तर्फे Skill based courses सुरु. टेडी बेअर, कापडी बॅग मेकिंग, मेहंदी, ब्युटीपार्लर, मायक्रॉनच्या वस्तू, नऊवारी साडी, ब्लाऊज स्पेशल ड्रेस, डिझायनिंग आदि कोर्सेसचा उद्घाटन सोहळा प्रमुख पाहुण्या - माणदेशी फौंडेशन, म्हसवड, शाखा - सातारा, बँक मॅनेजर - सौ. रेश्मा जाधव, ब्रँच मॅनेजर - सौ. अपर्णा सावंत	विविध कोर्सेसची माहिती मिळाली व कौशल्य प्राप्त करण्याचे तत्र कळाले.
26/8/2016	मेहंदी स्पर्धा	मेहंदी कौशल्य प्राप्त झाले
8/2/2017	पाककला स्पर्धा, साडी डे	पाककला कौशल्य प्राप्त झाले.

महिला लैंगिक छळ प्रतिबंधक व रॅगिंग प्रतिबंधक समिती

Date	Programme / Activity & Chief Guest	Achivement / Action Taken
30/12/2016	हुंडा प्रतिबंध- डॉ. वर्षा देशपांडे, प्रा. सुवर्णा कांबळे	स्त्री पुरुष समानता, हुंडा प्रतिबंध या विषयी जागृती
06/02/2017	एक दिवसीय कार्यशाळा कामाच्या ठिकाणी महिलांवरील अत्याचार (प्रतिबंध, निवारण व मनाई) Act-2013 संबंधी 'महिलांवरील अत्याचार आणि सद्यस्थितीतील समाजाची मानसिकता' - अॅड. शैलजा जाधव, अॅड. संभाजीराव नलावडे. संयोजक - प्रा. सुवर्णा कांबळे	समाजातील स्त्रियांवरील वाढते अत्याचार रोखण्यासाठी निरोगी समाजमन तयार करणे.
08/03/2017	८मार्च जागतिक महिला दिन- मा.सौ.सविता कारंजकर, आकाशवाणी, सातारा संयोजक- प्रा. सुवर्णा कांबळे	यशस्वी महिलांच्या कार्यकर्तृत्वाचा परिचय
27/02/2017	एक दिवसीय कार्यशाळा - महाराष्ट्र राज्य महिला आयोग, शिवाजी विद्यापीठ कोल्हापूर, व कला वाणिज्य महाविद्यालय सातारा आयोजित कामाच्या ठिकाणी महिलांवरील अत्याचार (प्रतिबंध, निवारण व मनाई) - अॅड. डी.एस.कुलकर्णी, प्रा.जमीर मोमीन	महिलांविषय कायदे परिचय/माहिती करून देण्यात आली.

कार्यक्रम	दिनांक	निर्णय
१. माजी विद्यार्थी मंडळ कार्यकारीणी मंडळाची सभा	11/08/2016	१) माजी विद्यार्थ्यांची सदस्य संख्या वाढविणे. २) माजी विद्यार्थी मंडळा तर्फे शेतकरी मेळावा आयोजित करणे, ३) अर्थिकदृष्ट्या दुर्बल आजी विद्यार्थींना सायकल प्रदान करणे.
२. माजी विद्यार्थी मंडळ व चाणिक्य विभाग यांच्या संयुक्त विद्यमाने युरोका फोब्र या कंपनीच्या महाविद्यालयात कॅम्पस इन्टरव्ह्यू	07/10/2016	१) महाविद्यालयातील तीन विद्यार्थ्यांना रोजगार संधी उपलब्ध झाली. २) नोकरीसाठी मुलाखत तंत्राचा प्रत्यक्ष अनुभव विद्यार्थ्यांना आला.
३. माजी विद्यार्थी व पालक स्नेहमेळावा	24/9//2016	महाविद्यालयात राबविल्या जाणाऱ्या विविध उपक्रमाची माहिती पालकाना अवगत करून देण्यात आली.
४. माजी विद्यार्थी मंडळ व IQAC यांच्या संयुक्त विद्यमाने शेतकरी मेळावा	22/3/2017	१) माती परिक्षण करून पीक पद्धत ठरविण्यासंबंधी शेतकऱ्यांमध्ये जागृत झाली. २) शेतकऱ्यांना सॅट्रिय शेतीचे महत्त्व समजले आणि सॅट्रिय शेती करण्याविषयी त्यांचे मत परिवर्तन झाले.

करिअर मार्गदर्शन

Date	Programme / Activity & Chief Guest	Achivement / Action Taken
15/7/2016	जागतिक युवा कौशल्यविषयक कार्यशाळा प्रमुख पाहुणे: प्रा.डॉ.भरत जाधव अध्यक्ष: प्रा.डॉ. यशवंत पाटणे	सदरील कार्यशाळेस 56 विद्यार्थी उपस्थित राहिले. त्यातून त्यांना विविध कौशल्याची माहिती मिळाली.
10/12/2016	जीवन विषयक नितीमूल्यावर विशेष व्याख्यान - प्रमुख मार्गदर्शक: प्रा.डॉ. शिवाजी झांझुरणे	विद्यार्थ्यांना जीवन विषयक दृष्टीकोन निर्माण करण्यास मदत झाली.
वर्षभर	थोरा मोठ्यांचे विचार ही भितीपत्रिका सुरु आहे.	विद्यार्थ्यांमध्ये जाणीव जागृती घडून येण्यास मदत होते.

Competitive Examination Centre

Date	Programme / Activity & Chief Guest	Achivement / Action Taken
04/8/2016	One day workshop on Competitive Examinations. Chief Guest: Hon. Tushar Thombre, Deputy Collector	The students understood the knowledge of competitive examinations and How to prepare for various competitive exams.

कार्यालयीन अहवाल

या शैक्षणिक वर्षामध्ये विद्यार्थ्यांची प्रवेश प्रक्रिया सुरळीतपणे पार पडली. तसेच परीक्षेसंबंधी कामेही व्यवस्थित झालेली आहेत. कार्यालयाचे एकूण सर्वच कामकाज नियमितपणे व सुरळीत सुरु आहे. परीक्षेचे सर्व कामकाज एम.के.सी.एल. व ए-स्केअर सॉफ्टवेअरमधून केले जाते. कनिष्ठ व वरिष्ठ महाविद्यालयाचे अकॉंट, फी पावती, फी रजिस्टर, वेतन देयके, आवक जावक बारनिशी इ. कामे सॉफ्टवेअरमधूनच केली जातात तसेच विद्यार्थ्यांना वितरित करण्यात येणारे दाखले संगणकामार्फतच दिले जातात.

प्रशासकीय कर्मचाऱ्यांच्या कार्यक्षमतेत वाढ व्हावी तसेच प्रशासकीय ज्ञानात भर पडावी यासाठी श्री. संजय जाधव - मुख्यलिपीक व श्री. रविंद्र ठाकरे - कनिष्ठ लिपिक यांना मुधोजी कॉलेज फलटण व लाल बहादूर शास्त्री कॉलेज सातारा या महाविद्यालयात आयोजित केलेल्या प्रशासकीय कर्मचाऱ्यांच्या राज्यस्तरीय कार्यशाळेस पाठविण्यात आले. कार्यालयातील उपलब्ध कर्मचाऱ्यांच्या पदानुसार तसेच क्षमतेनुसार प्रत्येक प्रशासकीय कर्मचाऱ्याकडे स्वतंत्रपणे कामाचे वाटप केलेले असून प्रत्येक प्रशासकीय कर्मचाऱ्याकडे स्वतंत्रपणे संगणक संच दिलेला आहे. सर्वच कर्मचारी प्रामाणिकपणे आपले काम नित्यनेमाने करीत आहेत. कार्यालयातील कोणतेही काम प्रलंबित राहणार नाही याची सर्वच प्रशासकीय कर्मचारी दक्षता घेत आहेत. त्यामुळे कार्यालयीन कामकाज वेळेत होण्यास मदत झाली आहे.

कार्यालयीन कामकाज पार पाडताना संस्थेचे चेअरमन मा.श्री. शरदराव चव्हाण तसेच सर्व पदाधिकार्यांचे तसेच मा. प्राचार्य डॉ. यशवंत पाटणे व सर्व प्राध्यापक व प्रशासकीय कर्मचारी यांचे मोलाचे सहकार्य मिळालेले आहे.

नियतकालिक विद्यामृत २०१६-२०१७

दि प्रेस रजिस्ट्रेशनऑफ बुक्स अॅक्ट (फॉर्म क्र. ४ नियम ८ प्रमाणे प्रकटन)

नियतकालिकाचे नाव	:	विद्यामृत
प्रकाशन स्थळ	:	कला व वाणिज्य महाविद्यालय, सातारा
प्रकाशक	:	प्राचार्य डॉ. यशवंत संभाजीराव पाटणे
राष्ट्रीयत्व	:	भारतीय
पत्ता	:	कला व वाणिज्य महाविद्यालय, सातारा
संपादक	:	प्रा. पांडुरंग विठ्ठल सातपुते
राष्ट्रीयत्व	:	भारतीय
पत्ता	:	कला व वाणिज्य महाविद्यालय, सातारा
मुद्रक	:	चैतन्य गायकवाड
राष्ट्रीयत्व	:	भारतीय
पत्ता	:	शाहुपूरी, सातारा
प्रकाशन काळ	:	वार्षिक
संगणक	:	चैतन्य गायकवाड
राष्ट्रीयत्व	:	भारतीय
पत्ता	:	शाहुपूरी, सातारा

(या अंकातील मतांशी प्रकाशक व संपादक सहमत असतीलच असे नाही. अंकातील साहित्य कृतीच्या स्वातंत्र्याची जबाबदारी संबंधीत लेखकाची आहे. फक्त खाजगी वितरणाकरिता.)

डॉ. यशवंत संभाजीराव पाटणे

प्राचार्य

प्राध्यापक प्रबोधिनी

Date	Programme / Activity & Chief Guest	Achivement / Action Taken
16/9/2016	Interactive session and lecture by Dr. Rajeshkumar Chetiwal (Assistant Professor of Commerce) on 'Analytical Thinking Skills' based on Infosys Training.	Faculty members were oriented about Soft Skills especially 'Analytical Thinking Skills'.
7/3/2017	Lecture and Demonstration about 'Library- As a learning resource' by Librarian Mr. Purushottam Wakade	Faculty members got insights and hands on training about Online Public Access Catalogue and National Digital Library Website operation.

वैयक्तिक अहवाल

Prof. P.V.Satpute

Date	Theme of Seminar/ Conf./other activity	Level of seminar Conf./Other activity	Nature of Participation	Organised by
8/10/2016	Teaching English Language and Literature	National	Resource Person and Paper Presentation	Mudhoji college, Phaltan
25/1/2017	English Language and Linguistics	Lead College	Resource Person	C.S. College, Satara
10/2/2017	भारतीय भाषा: साहित्य आणि साहित्यकार	National	Participant	Arts & Commerce, Satara
28/2/2017	Cohesive Devices	Lead College	Resource Person	Arts & Commerce College, Nagthane
27/2/2017	Training Programme on Sexual Harassment of women at workplace	University Level	Speech	Arts & Commerce College, Satara
8/3/2017	English Speaking workshop	Lead college	Resource person	S.M.Bapuji Salunkhe college, Karad.

डॉ. डी.बी. गायकवाड

Date	Theme of Seminar/ Conf./other activity	Level of seminar Conf./Other activity	Nature of Participation	Organised by
5/12/2016	लोकसाहित्यातीप स्त्रीयांचे स्थान	राज्यस्तरीय	शोध निबंध वाचक	कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय, तळेगाव दिजे, ता.तसंगमनेर, जि, अ,नगर (पुणे विद्यापीठ)
10/2/2017	भारतीय भाषा साहित्य आणि साहित्यकार	राष्ट्रीय	समन्वयक	कला व वाणिज्य महा. सातारा महाराष्ट्र राज्य विश्वकोश निर्मिती मंडळ, मुंबई.
18/3/2017	लेखक नोंद कार्यशाळा मराठी साहित्यातील प्रयोगशीलता	राष्ट्रीय	सहभाग	L.B.S., College, Satara शिवाजी विद्यापीठ, मराठी शिक्षक संघ, कोल्हापूर
30/9/2016	वक्तृत्व स्पर्धा	राज्यस्तरीय	परीक्षक	छत्रपती शिवाजी कॉलेज सातारा

प्रा. आर. बी.सातपुते

Date	Theme of Seminar/ Conf./other activity	Level of seminar Conf./Other activity	Nature of Participation	Organised by
9 oct 2016	7th Annual Conference of Satara Itihas Sanshodhan Mandal	State Level	Pepar presentation participation	L.B.S. college, Satara.
31,31 Jan. 2017	Changing Indian Foreign policy	National seminar	Pepar presentation & participation	BCUD, Savitribai Phule Uni.Pune & Annasaheb Awate college, Manchar
1 March 2017	Under CPE scheme of UGC- Research Methodology	One day work-shop	participation	chl.Shiwaji college, Satara
27 Feb. 2017	Training Programme on sexual Harassment of women at workplace	One day work-shop	participation	Arts & Commerce college, Satara

Date	Theme of Seminar/ Conf./other activity	Level of seminar Conf./Other activity	Nature of Participat ion	Organised by
02/08/2016	एकदिवसीय राष्ट्रीय रांगोळी 'आधुनिक हिंदी साहित्य में वैषम्य के विविध आयाम'	राष्ट्रीय संगोष्ठी	प्रपत्र पाठक	यशवंतराव चव्हाण वारणा महाविद्यालय, वारणानगर
30/12/2016	हुंडा प्रतिबंध	परिषद	सहभाग/ मार्गदर्शन	मुक्तांगण, सातारा
07/02/2016	कामाच्या ठिकाणी महिलांवरील अत्याचार (प्रतिबंध, मनाई व निवारण) Act-2013	विश्व विद्यालय	सहभाग	शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूर
10/02/2016	भारतीय भाषा: साहित्य आणि साहित्यकार	राष्ट्रीय कार्यशाळा	प्रपत्र पाठक	कला व वाणिज्य महाविद्यालय, सातारा
11/02/2016	डॉ.बाबसाहेब आंबेडकर: विचार धारा और हिंदी साहित्य	आंतरराष्ट्रीय संगोष्ठी	प्रपत्र पाठक	किसनवीर महाविद्यालय वाई, सातारा
14/02/2016	शोषितों का साहित्य: वैश्विक संदर्भ	आंतरराष्ट्रीय संगोष्ठी	प्रपत्र पाठक	डी.पी. भोसले कॉलेज कोरेगाव, सातारा

डॉ. व्ही. ए. पवार

Date	Theme of Seminar/ Conf./other activity	Level of seminar Conf./Other activity	Nature of Participati on	Organised by
23/9/2016	International conference on, Global Environment: Issues, Challenges & Solutions	International	With research paper	New Arts, Commerce & Science college, Parner (Ahamadnagar)
	Contemporary Relevance of Contribution of Dr. B.R. Ambedkar to Development of Modern India	National	With Paper	Shivaji University Kolhapur

डॉ. आर. के. चव्हाण

Date	Theme of Seminar/ Conf./other activity	Level of seminar Conf./Other activity	Nature of Participat ion	Organised by
3rd & 4th Feb. 2017	Water conservation for Agriculture drought Prone Area	National	Participati on	Dept. of Geography & ICSSR, New Delhi LBS college, Satara
10 Feb. 2017	भारतीय भाषा: साहित्य आणि साहित्यकार	राष्ट्रीय	सहभाग	कला व वाणिज्य महाविद्यालय सातारा व महा. राज्य विश्वकोष निर्मिती मंडळ, वाई
13th & 14th Feb. 2017	Geographical & Historical perspective of Global Problems	Intarnatio nal	Participati on	D.P. Bhosale college, Koregaon, Dist. Satara

प्रा. जी. जी. काटकर

Date	Theme of Seminar/ Conf./other activity	Level of seminar Conf./Other activity	Nature of Participat ion	Organised by
9/2/2016		राष्ट्रीय	सहभाग	सातारा इतिहास संशोधन मंडळ/लाल बहादूर शास्त्री महाविद्यालय, सातारा
10/2/2017	भारतीय भाषा: साहित्य आणि साहित्यकार	राष्ट्रीय	सहभाग	कला व वाणिज्य महाविद्यालय सातारा.
13-14 / 02/2017	"Geographical & Historical Perspective of Global problems."	आंतरराष्ट्रीय	सहभाग	डि.पी.भोसले कॉलेज, कोरेगांव
07-08/ 03/2017	भारतातील शेतकरी, कामगार आणि आदिवासी चळवळ	राष्ट्रीय	सहभाग/ शोध निबंध वाचन	श्री. आर.आर.पाटील महाविद्यालय, सावळज, जि. सांगली

Date	Theme of Seminar/ Conf./other activity	Level of seminar Conf./Othe r activity	Nature of Participat ion	Organised by
24 /4/2015 to 25/4/2015	"Role of Best Practices in Quality Enhancement & Sustenance in Higher Educational Institutions"	National level	Participati on	Internal Quality Assurance cell of Changu Kana Thakur [CKT] Arts & commerce college, New Panvel
30/12/2016	"Conference for dowry prohibition- To challenge patriarchy By promoting gender Equality"	State Level	Participati on	Samata Yuva □□ Sagar & Dalit Mahila Vikas Mandal at Muktangan, Satara.
27/2/2017	"Training programme on sexual harassment of woment at work place (Prevention, Prohibition & Redressal) Act, 2013	University Level	Resource Person	Shivaji University, Kolhapur & Arts & commerce college, Satara.
15/1/2017	Issues of Indian Society & Secular- Uniformity	State level Seminar	Participant	Savitribai Phule Pune University, Department of Adult, Continuing Education and Extension.
21/01/2017	Techno-savy- constructivist Education	State Level Seminar	Participant	Depart. of Education, Chatrapati Shivaji college, Satara
10/2/2017	Indian Languages: Literature & writers	National Level Seminar/ Workshop	Paper Presentati on	Depart. of Marathi-Arts & Commerce college, Satara
13/2/2017 to 14/2/2017	Geographical & Historical perspective of Global Problems	Intarnationa l level seminar	Paper Presentati on	D.P. Bhosale college, Koregaon, Dist. Satara
16/2/2017 to 17/2/2017	Examination Reforms In Higher Education	National Level Symposium	Participant	Department of Education & Examination Shivaji University, Kolhapur.
25/2/2017 to 26/2/2017	Educational Innovations for Developing creative society	State Level Seminar	Paper Presentati on	Smt. Kashibai Navale college of Education & Training Lonavala.
18/03/2017	Human Rights Education	National Level Seminar	Paper Presentati on	S.S.B. College fo Education, Shrirampur

Date	Theme of Seminar/ Conf./other activity	Level of seminar Conf./Oth er activity	Nature of Participatio n	Organised by
25/9/2016	Global Environment Issues challenges & Solutions.	Internationa l	Paper Presented	Arts, Commerce & Science college, Parner
30/12/2016	'Human Right'	National	Participation	Arts & Commerce college Nagthane
3&4 Feb. 2017	Water conservation for Agriculture Drought prone Area	National	Participation	L.B.S. College Satara
10/2/2017	भारतीय भाषा साहित्य आणि साहित्यीक	National	Participation	Arts & Commerce College □ □ Satara
27/2/2017	Training programme on sexual harasement of women at work place	University	Participation	Arts & Commerece College Satara
20/3/2017	Problems & Prospects of Agriculture Labour in India	National	Paper Presented	Dr. Patangrao Kadam Mahavidyalaya Sangli

डॉ. मनिषा जाधव

Date	Theme of Seminar/ Conf./other activity	Level of seminar Conf./Other activity	Nature of Particip ation	Organised by
5/2/2017	The Maharashtra Publics Universities Act, 2016	University Level	Participa nt	Shivaji University Teacher Association (SUTA) Kolhapur. Balvant College, Vita
10/2/2017	भारतीय भाषा: साहित्य आणि साहित्यकार	National Level	Paper Reading	कला व वाणिज्य महाविद्यालय सातारा व महाराष्ट्र राज्य विश्वकोश, निर्मिती मंडळ
11/2/2017	डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर विचारधारा और हिंदी साहित्य	International Level	Paper Reading	किसनबीर महाविद्यालय, बाई
13-14/ 2/2017	Literature of the under privileged in the Global perspective.	International Level	Paper Reading	D.P. भोसले कालेज, करिंगांव
8/3/2017	इलेक्ट्रॉनिक्स मीडिया में रोजगार के अवसर	University Level	Participati on	कला व वाणिज्य महाविद्यालय सातारा

Dr. R.P. Chetiwal

Date	Theme of Seminar/ Conf./other activity	Level of seminar Conf./Oth er activity	Nature of Participa tion	Organised by
19/9/2016 to 9/10/2016	Attended "Train the trainer" programmed by Infosys Ltd. at mysore	University	Participant	Infosys Ltd.
19/12/201 6	Contemporary Issues in commerce, Economics & management	Internatio nal	Participant	D.G. College, Satara
10/2/2017	भारतीय भाषा: साहित्य आणि साहित्यीकार	National	Participant	कला व वाणिज्य महाविद्यालय सातारा
5/3/2017	Commerce & management: A road ahead	University	Participant	S.P.M.M. Satara
18/3/2017	Faculty developement programme on GST	University	Participant	Shivaji University

S. B. Patil

Date	Theme of Seminar/ Conf./other activity	Level of seminar Conf./Oth er activity	Nature of Participati on	Organised by
18/10/2016	Cricket Selection committee member for Shivaji University cricket team	Shivaji University cricket team	Shivaji University colleges coach	Shivaji University
5 to 20 Dec 2017	Shivaji University cricket team coach	All India Inter University Games	Shivaji University colleges coach	Bhopal University
	Fitness & wellness	National	Participation	D.P.Bhosale college, Koregaon
	Sports Psychology	National	Participation	Y.C.college Panchwad
	Sports Culture	National	Participation	Daulatrao Aher college Karad

विद्यामृत

डॉ. वी.बी. जाधव

Date	Theme of Seminar/ Conf./other activity	Level of seminar Conf./Other activity	Nature of Participation	Organised by
5/12/2016	लोकसाहित्यातील स्त्रियांचे स्थान	राज्यस्तरीय	शोधनिबंधवाचक	कला व वाणिज्य विज्ञान महाविद्यालय, तळेगाव दिवे, जि. अहमदनगर
10 फेब्रुवारी 2017	भारतीय भाषा: साहित्य आणि साहित्यकार	राष्ट्रीय चर्चासत्र	सहस्रमन्वयक	कला व वाणिज्य महाविद्यालय, सातारा
13/14 फेब्रुवारी 2017	शोषितांचे साहित्य: जागतिक परिप्रेक्ष्य	आंतरराष्ट्रीय चर्चासत्र	निबंधवाचक	डी.पी.भोसले कॉलेज कोरेगांव वि. सातारा
18/3/2017	मराठी साहित्यातील प्रयोगशीलता	राष्ट्रीय चर्चासत्र	निबंधवाचक	L.B.S. कॉलेज, सातारा व शिवम संघ कोल्हापूर
23/3/2017	महाविद्यालयीन स्तरावरील मराठीचे	राष्ट्रीय चर्चासत्र	चर्चक	शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूर, मराठी विभाग

Dr. U.M. Lokhande

Date	Theme of Seminar/ Conf./other activity	Level of seminar Conf./Other activity	Nature of Participation	Organised by
17/9/2016	Contemporary Issues in commerce, Management, Information Technology & social sciences	International	Participation	Chandrabai Shant appa, Shendure college, Hupari.
18 Oct. 2016	Skill & Entrepreneurship Development workshop	University	Participation	Shivaji University, Kolhapur
13&14 Oct. 2016	Train the Trainer	State	Participation	Indian Institute of Training & Development Pune
14 Dec. 2016	Entrepreneurship Development programme	University	Participation	Yashwantrao Chavan Institute of science, Satara
19/12/2016	Contemporary Issues in commerce, economics and Management	International	Participation	Dhananjayrao Gadgil college of commerce Satara
30/12/2016	Human Right	National	Participation	Arts & Commerce college Nagthane
10 Feb. 2017	भारतीय भाषा: साहित्य आणि साहित्यकार	National	Participation	कला व वाणिज्य महाविद्यालय, सातारा
5 March 2017	Commerce and Management: A Road Ahead	University	Participation	Savitribai Phule Mahila Mahavidyalaya, Satara
21 March 2017	Workshop on 'Entrepreneurship opportunities in IT sector'	University	Resource person	Savitribai Phule Mahila Mahavidyalaya, Satara

Shri P.D. Kamble

Date	Theme of Seminar/ Conf./other activity	Level of seminar Conf./Other activity	Nature of Participati on	Organised by
8/10/2016	Teaching English Language and Literature	National	Paper presentation	Mudhoji College, Phaltan
10/2/2017	भारतीय भाषा: साहित्य आणि साहित्यकार	National	Paper Presented	Arts & Commerce College, Satara
13/2/2017 14/2/2017	Literature of the under privile- ged in the global perspective	International	Participant	D.P.Bhosale college, Koregaon
27/2/2017	One day workshop on Sexual Harassment of women at work place	Univercity	Participant	Arts & Commerce college, Satara

Dr. S.N. Zanzurne

Date	Theme of Seminar/ Conf./other activity	Level of seminar Conf./Other activity	Nature of Participation	Organised by
3/09/2016	"Aviskar Orientation Programme"	University Level	Participan t	Shivaji University, Kolhapur & Chatrapati Shivaji College, Satara
10/2/2017	भारतीय भाषा: साहित्य आणि साहित्यकार	National Level workshop	Participan t	महाराष्ट्र राज्य विश्वकोश निर्मिती मंडळ व कला व वाणिज्य महाविद्यालय सातारा
18/3/2017	"Financial Inclusion and Rural Development"	National Level Seminar	Paper Present	Armdar Shashikant Shinde Mahavidyalay , Medha
20/3/2017	"Problems & Prospects of Agricultural Labour in India"	National Level Seminar	Paper Present	Dr. Patangrao Kadam Mahavidyalaya, Sangli.
24/3/2017	"शिवकालीन शेती, जलव्यवस्थापन आणि वर्तमान संदर्भ"	National Level Conference	-	Dr. Babasaheb Ambedkar Marathawada University, Aurangabad.
14/4/2017	Dr. Babasaheb Ambedkar's Global Vision	International Level	-	Gurukul International Multi disciplinary Research Journal, Aalapalli.

Date	Theme of Seminar/ Conf./other activity	Level of seminar Conf./Other activity	Nature of Participati on	Organised by
30 Aug 2016	Koha User Meet, India 2016	State Level	Participant	Jaykar Library Savitribai Phule Pune University Pune
23 Dec. 2016	One day workshop 'Decoding Accreditation'	State Level	Participant	International Institute of Management Science, Chinchwad, Pune
10 Feb. 2017	भारतीय भाषा: साहित्य आणि साहित्यकार	National Level workshop	Participant	Arts & Commerce College, Koregaon
13 Feb. 2017	Current Trends & Technique in Academic Library & Information Services	National Seminar	Participant	D.P. Bhosale College, Koregaon

Refresher / Orientation Programmes

Name of the Faculty & Department	Name of the Academic Staff College	Refresher / Orientation	Duration
Prof. R.M.Ghadage Dept. of Economics	Sant Gadge Baba Amrawati University Amrawati	Refresher Course in Commerce	01/7/2016 to 21/7/2016
Dr. U.M. Lokhande Dept. of Commerce	Sant Gadge Baba Amrawati University Amrawati	Refresher Course in Commerce	01/7/2016 to 21/7/2016
Prof. R.P. Chetiwal Dept. of Commerce	Savitribai Phule Pune University, Pune	Refresher Course in Commerce	19/9/2016 to 9/10/2016
Prof. S. N. Kamble	UGC -HRDC Punjab University, Chandigarh, Punjab	Refresher Course in Hindi	1/9/2016 to 21/9/2016
Prof. Satpute R. B.	UGC -HRDC Dr. Babasaheb Ambedkar Marathwada University, Aurangabad	Refresher Course in History	6/2/2017 to 25/2/2017
Prof. Katkar G.G.	UGC -HRDC Goa University, Goa	Orientation	21/3/2017 to 17/4/2017
Prof. P.D. Kamble	UGC -HRDC Goa University, Goa	Orientation	21/3/2017 to 17/4/2017
Prof. Dr. S.N. Zanzurne	UGC -HRDC Goa University, Goa	Orientation	21/3/2017 to 17/4/2017

महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. यशवंत पाटणे यांनी खालील ठिकाणी विविध विषयांवर व्याख्याने दिली आहेत

व्याख्यान ठिकाण	दिनांक	विषय
शारदाबाई पवार महाविद्यालय, बारामती	१२/७/२०१६	ओरिएंटेशन प्रोग्रॅम उद्घाटन (बीज भाषण)
रोटरी क्लब, उन्नज	१३/७/२०१६	पदाधिकारी, पदग्रहण समारंभ
कै. शंकरराव जगताप स्मृतिदिन, कोरेगांव	२५/८/२०१६	लोकनेते शंकरराव जगताप, जीवनकार्य
सौ. सुशीलादेवी हाथ. कॉलेज, सातारा	२७/८/२०१६	प्राचार्या सौ. शालिनी देसाई सेवानिवृत्ती गौरव सोहळा
आपूजी आक्हाड स्मृती व्याख्यानमाला, पाथर्डी	३०/८/२०१६	जीवन त्यांना कळले हो
आदर्श शिक्षण संस्था, विटा	६/९/२०१६	सर्वपल्ली डॉ. राधाकृष्णन यांचे शैक्षणिक विचार
सार्वजनिक गणेशोत्सव मंडळ, कुडाळ	१३/९/२०१६	संत समर्थ आणि समाज
सार्वजनिक गणेशोत्सव मंडळ, सावली	१३/९/२०१६	जय जवान जय किसान
पांडुरंग सह. साखर कारखाना	१४/९/२०१६	मन करारे प्रसन्न
म. सा. प. चाळीसगाव	१२/९/२०१६	साहित्यातील शब्दफुले
रयत संकुल लोणंद	२३/९/२०१६	कर्मवीर भाऊराव पाटील यांचे शिक्षण कार्य
जैन समाज व्याख्यानमाला, इचलकरंजी	२५/९/२०१६	महाविरांची मानवता
लायन्स क्लब, जत	३०/९/२०१६	शिक्षक आणि ज्ञान चैतन्य
बिभागीय साहित्य संमेलन (म.सा.प.) पाटण	८/१०/२०१६	डॉ.बाबासाहेब आंबेडकरांना अभिप्रेत भारतीय लोकशाही
डी.जी.कॉलेज, सातारा	१५/१०/२०१६	वाचन प्रेरणा दिन ग्रंथवाचनाचे महत्व
यशवंतराव चव्हाण सभागृह, (वाय.सी.कॉलेज) सातारा	२२/१०/२०१६	शिक्षण संचालक दिनकर पाटील पदोन्नती गौरव सोहळा
सांगली सॅलरी ओनर्स सोसायटी, सांगली	२३/१०/२०१६	गुणवंतांचा गौरव सोहळा
जैन मंदिर शताब्दी महोत्सव, दानोळी	४/११/२०१६	संत महाजनांचे जीवनकार्य
वारकरी शिक्षण संस्था, शताब्दी महोत्सव बरुड, अमरावती	६/११/२०१६	संतांची मंदीयाळी
यशवंतराव चव्हाण साहित्य संमेलन, फलटण	२५/११/२०१६	अध्यक्षीय भाषण: यशवंतरावांची साहित्य निष्ठा

व्याख्यान ठिकाण	दिनांक	विषय
शिवप्रताप व्याख्यानमाला, पिंपरी चिंचवड	४/१२/२०१६	शिवशाही ते लोकशाही
पतितपावन विद्यामंदिर, ओझडें	२१/१२/२०१६	मुख्याध्यापक सुर्वकांत शिंदे सेवानिवृत्ती गौरव सोहळा
जवाहर शिक्षण संस्था, निमगाव (अकलूज) सुवर्ण महोत्सव	२२/१२/२०१६	शिक्षण संस्था : समाजाचे संस्कृती पीठ
शाहूकला मंदिर, सातारा, राज्य युवा महोत्सव	२९/१२/२०१६	युवकांची प्रेरणास्थाने
कन्याशाळा, सातारा	२९/१२/२०१६	वार्षिक पारितोषिक वितरण सोहळा
संगम विद्यालय, डोंगरगाव	३०/१२/२०१६	ग्रामीण महाराष्ट्राचे शिल्पकार
दलित मित्र कदमगुरुजी महाविद्यालय, मंगळवेढा	३१/१२/२०१६	वार्षिक पारितोषिक वितरण सोहळा
विद्या सह. पतसंस्था, मिरज	८/१/२०१७	गुणवंतांचा गौरव सोहळा
श्री शाकंभरी देवी मंदिर सुवर्ण महोत्सव, नागेवाडी	१०/१/२०१७	संत साहित्याचे संस्कार कार्य
सातारा जिल्हा ग्रंथ महोत्सव, सातारा	१४/१/२०१७	परिसंवाद: सामाजिक चळवळी आणि साहित्य
गुरुवर्य माधव राजगुरु षष्ठाब्दि समारंभ, पुणे	१५/१/२०१७	'माझा मराठीचा बोलु कौतुके' पुस्तक प्रकाशन
गुरुवर्य मामासाहेब दांडेकर महाविद्यालय, सिन्नर	१८/१/२०१७	वार्षिक पारितोषिक वितरण सोहळा
राजर्षी शाहू व्याख्यानमाला, कागल	२१/१/२०१७	हे जीवन सुंदर आहे
आर्ट्स अँड कॉमर्स कॉलेज, कडेपूर	२७/१/२०१७	समकालीन भारतीय साहित्यात वैवाहिक जीवनाचे चिमण (राष्ट्रीय कार्यशाळा : बीज भाषण)
सर्वधर्म संमेलन, शाहू कला मंदिर, सातारा	३०/१/२०१७	धर्म आणि मानवजात
विष्णूभाऊ ढाणे गौरव व पुरस्कार वितरण, बोरगाव		समाजसेवक पुरस्कार वितरण सोहळा
श्री शारदा प्रबोधिनी, सुवर्ण महोत्सव, घोडेगाव	१२/२/२०१७	सामाजिक चळवळीसाठी संतांचे योगदान
बापूसाहेब मंगदेगुरुजी स्मृती व्याख्यानमाला कुसुम सभागृह, नांदेड	१/२/२०१७	जीवन मूल्ये आणि शिक्षण
मिरज महाविद्यालय, मिरज	२/२/२०१७	वार्षिक पारितोषिक वितरण सोहळा

विद्यामृत Social Lectures

व्याख्यान ठिकाण	दिनांक	विषय
रा.ब.बोरावके महाविद्यालय, श्रीरामपूर	११/२/२०१७	वार्षिक पारितोषिक वितरण सोहळा
शरदचंद्र पवार महाविद्यालय, लोणंद	१४/२/२०१७	वार्षिक पारितोषिक वितरण सोहळा
आण्णासाहेब आवटी महाविद्यालय, मंचर	२५/२/२०१७	वार्षिक पारितोषिक वितरण सोहळा
मास्तुराव घुले पार्टील महाविद्यालय, भेंडे (नगर)	१/३/२०१७	वार्षिक पारितोषिक वितरण सोहळा
सदाशिवराव पंडलिक साम्बळ कामखाना, हगिदवाडा	१०/३/२०१७	सदाशिवराव पंडलिक द्वितीय पुण्यस्मरण
प्रतापसिंह महाराज (शोरले) नगरवाचनालय, पाठक हॉल, सातारा	१२/३/२०१७	विश्वास ठोके यांच्या 'ज्योत अंतरीची' पुस्तक प्रकाशन
डी.पी.भोसले कॉलेज, कोरेगाव	११/३/२०१७	वार्षिक पारितोषिक वितरण सोहळा
संस्कृती लॉन, (लेक व्यू) सातारा	२१/३/२०१७	गणपतराव पोहिते अप्त महोत्सव सोहळा
सद्गुरु श्री जंगली महाराज देवस्थान ट्रस्ट, पुणे	२/४/२०१७	संस्कार मुद्द्यांचे सामर्थ्य
श्री हनुमान जयंती, ऑड	९/४/२०१७	संतांचे योगदान
रावगड जि.प.शाळा हिरक महोत्सव, पार्लेकोड	१०/४/२०१७	मातृभाषा आणि शिक्षणाचे महत्त्व
कालभैरव विद्यालय, वर्णे	१३/४/२०१७	सेवानिवृत्त सोहळा(मु.ःस्वाध्यापक राजेंद्र पवार)
स्वागत कमान, सभा मंडप उद्घाटन सोहळा, वाण्याचीवाडी (खंडाळा)	१६/४/२०१७	ग्रामसंस्कृती
आधार सांस्कृतिक प्रतिष्ठान, वाचनालय उद्घाटन, बोरेगाव (ता. तासगाव)	१८/४/२०१७	साहित्य आणि संस्कृती
साहित्य, कला विकास प्रतिष्ठान, सातारा	२३/४/२०१७	ज्येष्ठ कलावंत, ग्रंथप्रेमी प्रा.डा. शिवाजीराव चव्हाण संशोधन, ग्रंथ शिक्षक पुरस्कार वितरण सोहळा
श्री अष्टविनायक मंदिर महोत्सव, श्री क्षेत्र वासचळवाडी (कुंभारगाव)	२६/४/२०१७	संत: मानवतेची वृंदावने
जीवन विकास व्याख्यानमाला केज (बार्शी)	२७/४/२०१७	हे जीवन सुंदर आहे.

लेखन

- * 'देवदूतांच्या कथा' ग्रंथ प्रकाशित
- * 'माझा मराठीचा बोलू कौतुक' ग्रंथ संपादित
- * शब्दार्थ, अमृतघट, सा. सकाळ इ. दिवाळी अंकातून लेख प्रकाशित
- * असित्व, मायलेकाच्या कविता, शब्दफुलांची परडी, पांडल्या पोपटाचा बंदिवाल इ. पुस्तकांना प्रस्तावना, वृत्तपत्र, मासिकातून लेख

अॅकॅडमिक - सोशल लक्चर्स

Name of the Faculty	Date	Topic	Place
Prof. Jameer I.Momin	21/10/2016	Research Methodology & Report writing of action researches & reasearch papers.	District Administrative Training Institute, Phaltan in collaboration with Krantismriti DT.Ed. college, Satara
	14/02/2017	Research Methodology for project writing	Lecture Series for T.Y.B.A. & T.Y.B. Com students organized by Research committee of Arts & Commerce college
	23/02/2017	Study Habits & Preperation for H.S.C. Examination	Shripatrao Patil High School & Junior College, Satara
	03/03/2017	Interview Techniques & Communication skills for Graduate students	Department of English, Arts & Commerce College, Satara
		10 Sessions on Personality Development & social issues	Satara Akashwani in "Chintan" episodes.
कु. एस. एन. कांबळे	30/12/17	हुंडा प्रतिबंध	मुक्तांगण, सातारा
प्रा.गौतम गणपती काटकर	01/02/2017	सांगली जिल्ह्यातील बौद्ध लेण्या	दंडोबा, जि. सांगली
	03/03/2017	मराठी भाषा व शिलालेख	कला व वाणिज्य महाविद्यालय, सातारा
Dr. Manish Jadhav Assit. Prof. of Hindi Dept.	05/01/2017	प्रिंट और इलेक्ट्रॉनिक मिडीया	छत्रपती शिवाजी कॉलेज, सातारा हिंदी विभाग
डॉ. भरत भिमराव जाधव	03/03/2017	मराठी मायबोली उद्गम आणि विकास	मंगलाताई जगताप महिला महाविद्यालय, उंब्रज, जि. सातारा
	18/01/2017	पसायदान	हिंगणगाव ता. फलटण, जि. सातारा
डॉ.उदय मारुती लोखंडे	4/8/2016	प्रोजेक्ट रिपोर्ट	महाराष्ट्र उद्योजकता विकास केंद्र, सातारा आयोजित उद्योजक विकास प्रशिक्षण कार्यक्रम, कराड
	5/8/2016	Find startup	यशोदा टेक्निकल कॅम्पस, सातारा

विद्यामृत

डॉ. उदय मारुती लोखंडे	21/8/2016	Find startup (शोध व्यवसायाचा)	सिद्धार्थ मंगल कार्यालय, कराड
	25/8/2016	"Study skills & Techniques for High performance"	आर्ट्स अँड कॉमर्स कॉलेज, सातारा
	30/8/2016	अभ्यास कसा करावा	जिल्हा परिषद शाळा, ठोंबरेवाडी
	3/9/2016	उद्योजकता विकास	सातारा आकाशवाणी 'युवावाणी' या कार्यक्रमात प्रसारण
	10/9/2016	उद्योजकता विकास	सातारा आकाशवाणी 'युवावाणी' या कार्यक्रमात प्रसारण
	5/9/2016	गुरुजनांचा सन्मान सोहळा	बडुज, ता. खटाव, जि. सातारा
	7/9/2016	उद्योजकता - जगण्याचा नवा मंत्र	कातवडी, ता. पाटण, जि. सातारा
	10/9/2016	उद्योजकता	महर्षी बापूजी साळुंखे महाविद्यालय, कराड
	22/9/2016	Entrepreneurship- New Mantra of Life	मुधोजी कॉलेज, फलटण
	24/9/2016	Study tips & Techniques	बिसडम ज्यु.कॉलेज, पाचगणी
	25/9/2016	शोध व्यवसायाचा कार्यशाळा	आर्ट्स अँड कॉमर्स कॉलेज, सातारा
	17/12/2016	"Change Management"	महाराष्ट्र शासन, विभागीय उप आयुक्त, राज्य उत्पादन शुल्क, पुणे
	10/01/2017	उद्योजकता: जगण्याचा नवा मंत्र	छत्रपती शिवाजी कॉलेज, सातारा. राष्ट्रीय सेवा योजना विशेष श्रम संस्कार शिबिर, वासोळे
	11/01/2017	Life- Management	अभिजित कदम स्पर्धा परीक्षा मार्गदर्शन केंद्र, कडेगाव
	13/1/2017	One day workshop on Entrepreneurship Development programme	SANJAY BHOKARE GROUP OF INSTITUTES Miraj.
22/1/2017	उद्योजकता- जगण्याचा नवा मंत्र	D.G.College of Commerce, NSS camp, Sangam Mahuli	
13/2/2017	महिला उद्योजकता	सावित्रीबाई फुले महिला महाविद्यालय, सातारा	

डॉ. उदय मारुती लोखंडे	16/2/2017	कु. रुपाली तावडे मेमोरियल वक्तृत्व स्पर्धा परिक्षक	इस्माईलसाहेब मुल्ला लॉ कॉलेज, सातारा
	17/2/2017	Marketing & Sales	माणदेशी फौंडेशन, म्हसवड शाखा-लोगंद
	27/2/2017	“Entrepreneurship Development	MATRIX School of Management studies, Pune
	17/3/2017	उद्योजकता विकास	माणदेशी फौंडेशन, म्हसवड, शाखा दहिवडी
डॉ. आर.पी. चेतीवाल	15/4/2017	Stock market and trading practices	D.G. College of Commerce, Satara

प्रकाशने

Name of the Faculty & Department	Name of the Article	Name of the Journal/Book	ISSN / ISBN NO.	Publication
Prof. P.V. Satpute	Innovative Methods of Teaching	Journal of current science & Humanities: An International Research Journal	ISSN No. P-2347-7784, e-2347-7792	Unicorn Publication Pvt. Ltd.
	Man, Woman Relationship in the Novels of Shashi Deshpande	Vidyamrut	ISBN No 978-93-84659-37-0	Arts & Commerce College, Satara
डॉ. डी. बी. गायकवाड	मराठी ग्रामीण कविता आणि जागतिकी करणाऱ्या प्रवाहात शेतकऱ्यांचे प्रश्न	विद्यामृत	ISBN 978-93-84659-37-0	प्राचार्य, कला व वाणिज्य महाविद्यालय, सातारा
Prof. Satpute R.B.	शिवाजी महाराजांचे धार्मिक धोरण	Interdisciplinary Research Book Vidyamrut	978-93-84659-37-0	Arts & Commerce College Satara
	माधवराव पेशव्यांचे दक्षिणेकडील धोरण	Sanshodhan	ISSN- 978-81-909284-7-2	Satara Itihas sanshodhan mandal, Satara
	माधवराव पेशव्यांचे आरमार विषयक धोरण	Itihas saushodhan patrika	ISBN-978-81-909284-7-2	Shivaji University Itihas Parishad

Prof. Satpute R.B.	भारताचे परराष्ट्र धोरण व पंडीत नेहरुचे पंचशील तत्त्व: ऐतिहासिक दृष्टीक्षेप	National seminar proceeding	ISBN-978-93-24457-17-6	Anna saheb Awate college, Manchar, Dist. Pune
	शिवकालीन किल्ले ऐतिहासिक पर्यटन: समस्या व उपाय	International seminar proceeding	ISBN-978-81-927095-5-0	D.P. Bhosale College, Koregaon
हिंदी प्रा. सुवर्णा कांबळे	कृष्णा सोबती का साहित्य: स्त्री मुक्ति का द्वार	आधुनिक हिंदी साहित्य में वैषम्य के विविध आयाम	ISSN No. 978-81-933230-1-4	2017 यशवंतराव चवहाण वारणा महाविद्यालय वारणानगर
	उदारीकरण, निजीकरण एवं भूमंडलीकरणसे बदलते मूल्य	उदारीकरण, निजीकरण एवं भूमंडलीकरण और एक्कीसवीं सदी का हिंदी कथा साहित्य	ISBN No 81-86869-74-3	2016 परिदृश्य प्रकाशन मुंबई
	उपन्यासकार अज्ञेयजी के अपने-अपने अजनबी उपन्यास में अभिव्यक्त जीवनदर्शन	विद्यामृत	ISBN No 978-93-84659-37-0	2016 आर्ट्स अँड कॉमर्स कॉलेज, सातारा
	मैत्रेयी पुष्पा के साहित्य में दलित आदिवासी जन-जातियों की शिक्षा समस्याएं	वैश्विक संदर्भ में शोषितों का साहित्य	Proceeding ISBN: 978-81-9270-95-1-2	2017 डी.पी.भोसले कॉलेज, कोरेगांव
	स्त्री अस्मिता की पहचान देनेवाली लेखिका: कृष्णा सोबती	हिंदी साहित्य में नारी विमर्श	ISBN: 978-93-82028-92-5	2016 निर्मिती प्रकाशन कोल्हापूर
Dr. V.A. Pawar	Urban co.op Banks in Maharashtra	Vidyamrut	978-93-84659-37-0	Arts & Commerce College, Satara
Dr. R.K. Chavan	अंतर्गत गुणवत्ता हमी कक्ष: अपेक्षा आणि जबाबदारी	विद्यामृत	ISBN-978-93-84659-37-0	Principal Arts & Commerce College, Satara (M.S.)
प्रा. गौतम गणपती काटकर	किल्ले अजिंक्यतारा महादरवान्याच्या शिल्पातून दिसणारे प्राणी-पक्षी जीवन	विद्यामृत (आंतरविद्या शास्त्रीय संशोधन अंक)	ISSN 978-93-84659-37-0	Arts & Commerce College, Satara

विद्यामृत

प्रा. गौतम गणपती काटकर	सोनवडीच्या भैरवनाथ मंदिरातील विरगळाचा अभ्यास	विद्यामृत (आंतरविद्या शास्त्रीय संशोधन अंक)	ISSN 978- 93-84659- 37-0	Arts & Commerce College, Satara
	जुना पन्हाळा (गिरीलिंग डोंगर) येथील अप्रसिद्ध लेणीसमूह		ISSN 978- 93-82451- 65-5	Shri R.R. Patil College, Savalaj, Dist- Sangli
Prof. Jameer L. Momin	सुसंघटीत व्यक्तिमत्त्व आणि मानसिक संरक्षण यंत्रणा	'Vidyamrut'- Interdisciplinary International Seminar organized by D.P. Bhosale College, Koregaon	ISBN-978- 93 -84659- 37-0	New Man Publication & Arts & Commerce College, Satara
	Historical Perspective of Education of the Under privileged masses & Oppressed classes	Proceedings of Interdisciplinary International seminar organized by D.P. Bhosale College, Koregaon	ISBN: 978- 81-927095- 5-0 Volume -II	D.P. Bhosale College, Koregaon.
	Enhancement of Psycho-Social Competencies in under priveledged Adoloscents and Youth: A New Dimenssion of life skills Education in Rural area	SKNCOET- Educational Research and Review Journal (SERR) Special Issue	ISSN- 2455-6173	Smt. Kashibai Navale College of Education, & Training (B.Ed.) Kusgaon (BK) Lonavala
	Human Rights Education & the promotion of social Justice: A Philosoph ical Perspective	Proceedings of Interdisciplinary International seminar organized by D.P. Bhosale College, Koregaon	ISBN: 978- 81-927095- 5-0 Volume -II	D.P. Bhosale College, Koregaon.
R.M. Ghadage	सहकारी चळवळीची शताब्दी, मागोचा व भवितव्य	Interdisciplinary Research Book Vidyamrut	978-93- 84659-37-0	Arts & Commerce College, Satara
	Growth of population and Environmental Degradation in Satara Dist.	An Interdiciplinary Research Book on Global Environment Issues Challenges and Solutions	ISSN 978- 81-930154- 6-0	New Arts & Commerce and Science College, Parner
Dr. M.B. Jadhav	हिंदी के प्रचार प्रसार में भारत के व्यक्ति एवं संस्थाओं का योगदान	"विद्यामृत" (Inter disciplinary Research Book)	ISBN-978- 93 -84659- 37-0	S.M.V.P. Samaj's principal Arts & Commerce College, Satara

Dr. M.B. Jadhav	‘दोहरा अभिशाप’ के सौ पात्रों में चित्रित आंबेडकर विचारधारा	डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर विचारधारा और कथेतर साहित्य Book	ISBN- 978-93-83796-45-8	खच्छंद प्रकाशन, कोल्हापूर
	“सूनी घाटी का सूरज उपन्यास में चित्रित शोषण”	Proceedings of A Two Day Interdisciplinary International Conference	ISBN- 978-81-927095-1-2	डी.पी. भोसले कॉलेज, करिंगाव
Prof. R.P. Chetiwal	An Analytical Study of Budgetary control System of aided Colleges in Shivaji University Jurisdiction	ETHOS	ISSN- 0974-6706	Rayat Shikshan Sanstha's KBPIMSR, Satara
	Budgetary control over receipts & expenditure of aided colleges in Shivaji University Jurisdiction	PMR	ISSN- 0975-7201	Dr. Vikhe Patil foundations pravara center for management research & development, Pune
	Per student Receipt and recurring and non-recurring cost of education of aided colleges in Shivaji University Jurisdiction	Vidyamrut	ISSN- 978-93-84659-37-0	SMVP samajs Arts and commerce College, Satara
Dr. B.B. Jadhav	मराठी लोकसाहित्यातील तमाशाचे स्थान	Vidyamrut	ISSN- 978-93-84659-37-0	SMVP samajs Arts and commerce College, Satara
Dr. U. M. Lokhande	भारतातील काव्या पैशाची वाढती व्याप्ती- शोध आणि बोध	Interdisciplinary Research Book Vidyamrut	ISBN- 978-93-84659-37-0	Arts & Commerce College, Satara
Prof. Prakash D. Kamble	Innovative Methods of Teaching	Journal of current science and Humanities- An International Research Journal	ISSN No. P-2347-7784 c- 2347-7792	Unicorn Publication Pvt. Ltd.
	Death is Getting Cheaper	Vidyamrut	ISBN No- 978-93-84659-37-0	Arts & Commerce College, Satara

Dr. Shivaji N. Zanzurne	“ग्रामीण भारतातील दारिद्र्य: एक गंभीर समस्या”	Interdisciplinary Research Book Vidyamrut	978-93-84659-37-0	Arts & Commerce College, Satara
	“Educational Disparity In India”	Interdisciplinary Research Book Vidyamrut	978-93-84659-37-0	Arts & Commerce College, Satara
	“वित्तीय समावेशन आणि अर्थसंकल्पीय तरतुदींच्या परिप्रेक्ष्यातून ग्रामीण विकास” (विशेष संदर्भ- महाराष्ट्र राज्य)	Journal of current Sciences & Humanities	ISSN No-2347-7784 Impact factor-2.5	Journal of Current Science & Humanities
	“भारतीय शेतमजुरांच्या आर्थिक व सामाजिक समस्यांचा अभ्यास”	Peer Reviewed Journal (www.researchfront.com)	ISSN No-2320-8341	Proceeding Book
	“भारतातील कृषी अन्नधान्याच्या वाढत्या किंमती: कारणे परिणाम आणि उपाय”	शिवकालीन शेती, जलव्यवस्थापन आणि वर्तमान संदर्भ	ISBN No- 978-93-84593-06-03	चिन्मय प्रकाशन औरंगाबाद
	“डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचे आर्थिक विचार”	Gurukul International Multidisciplinary Research Journal. (Peer Reviewed Journal)	ISSN-2394-8426 Impact Factor-2.25	Gurukul Journal

विद्यार्थिनी कल्याण मंडळाच्या वतीने आयोजित
मेहेंद्री स्पर्धेत सहभागी विद्यार्थिनी

विद्यार्थिनी कल्याण मंडळाच्या वतीने आयोजित
पाककला स्पर्धेत सहभागी विद्यार्थी

रा.से.यो. श्रमसंस्कार शिविरात सहभागी विद्यार्थी
सोबत संस्थेचे संपटक जयेंद्र चव्हाण,

शिवाजी विद्यापीठ गुणवत्ता शिष्यवृत्ती प्राप्त
मकु.मीवल खुलेफवी.कॉम.र हिचा सत्कार

१५ ऑगस्ट स्वातंत्र्यदिन सौहळ्यात सहभागी
विद्यार्थी

छ.शिवाजी महाराज जयंती निमित्त पथनाट्य सादर
करताना महाविद्यालयाचे विद्यार्थी

महाविद्यालयाची राष्ट्रीय बेट लिफ्टिंग स्टेळाडू
कु.मयुरी देवरे हिचा सत्कार करताना सहघर्मादाय
आयुक्त श्री.आय.के.सुर्यवंशी, संस्थेचे चेअरमन
शरदराव चव्हाण व मान्यवर

महाविद्यालयाच्या संवाद कार्यक्रमात मार्गदर्शन
करताना सामाजिक कार्यकर्त्या अॅड.वर्षा
देशपांडे

महाविद्यालयाची अद्यावत जिम

महाविद्यालयाचे अद्यावत बॅडमिंटन कोर्ट

फुटबॉल स्पर्धेचे उद्घाटन करताना श्रीमंत छ. शिवाजीराजे भोसले सोबत संस्थेचे संघटक जयेंद्र चव्हाण, मा. अविनाश फडम व मान्यवर

महाविद्यालयाचे सिंथेटिक फुटबॉल ग्राउंड

महाविद्यालयाची सुसज्ज इमारत व परिसर